

TARIM VE MÜHENDİSLİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YAYIM ORGANI

SAYI: 101/2012

ISSN-1300-0071

TARIMSAL ÖĞRETİM 167 YAŞINDA!

İLK TARIM HAFTASI KUTLAMALARI

2012 YILI TARIM DEĞERLENDİRMESİ

TARIMIN SAKLAN(A)MAZ ÇÖKÜŞÜ

HAYVANCILIKTA YANLIŞ NEREDE?

BÜYÜKŞEHİR YASASI TARIM

ARAZİLERİNİ ARSAYA DÖNÜŞTÜRECEK!

TARIMDA SU KULLANIMI

TARIM SEKTÖRÜNDE

KAYIT DIŞILIK

BKÜ BAYİLERİNİN SORUNLARI

İÇİNDEKİLER

TARIMSAL ÖĞRETİM 167 YAŞINDA!	7
ÜLKEMİZDE İLK TARIM HAFTASI KUTLAMALARI ve BAŞAK BALOSU	10
Prof. Dr. Cemalettin Yaşar ÇİFTÇİ	
CUMHURİYET VE TARIM	17
2012 YILI TARIM DEĞERLENDİRMESİ	19
Dr. Necdet ORAL	
TARIMIN SAKLAN(A)MAZ ÇÖKÜŞÜ YA DA 2012 YILININ BİLANÇOSU	26
Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI	
HAYVANCILIKTA NEREDE YANLIŞ YAPILYOR?.....	30
Ahmet ATALIK	
TÜRKİYE'DE KABA YEM ÜRETİMİ VE YETERLİLİK DURUMU	36
Prof. Dr. Ahmet ALÇİÇEK	
BÜYÜKŞEHİR YASASI VERİMLİ TARIM ARAZİLERİNİ ARSAYA DÖNÜŞTÜRECEK!	40
TARIMDA SU KULLANIMI.....	42
“SU KANUNU TASARISI” TASLAĞI HAKKINDA ODAMIZIN GÖRÜŞÜ	48
AKARYAKITTA YERLİ TARIMA DAYALI BİYİYAKIT ZORUNLULUĞU BAŞLIYOR	53
TARIM SEKTÖRÜNDE KAYIT DIŞILIK VE SOSYAL GÜVENLİK UYGULAMALARI	55
Mahmut POLATOĞLU	
TARIM BAKANIMIZ NASIL ŞÖVALYE OLDU?	57
Ali Ekber YILDIRIM	
BKÜ BAYİLERİNİN SORUNLARI, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE İSTATİSTİKİ BİLGİLER	58
Özden GÜNGÖR	

SUNUŞ

Merhaba Sevgili Meslektaşlarım,

Tarım ve Mühendislik Dergisi'nin 101. sayısı ile sizlerle yeniden buluşmaktan büyük mutluluk duyuyoruz. Hepinize, şahsım ve Yönetim Kurulu Üyesi arkadaşlarım adına, içtenlikle sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Sevgili üyelerimiz, Ziraat Mühendisleri Odası 43. Dönem I. Danışma Kurulu Toplantısı, Yönetim Kurulu Üyelerimiz, Onur Kurulu Üyelerimiz, Denetleme Kurulu Üyelerimiz, TMMOB temsilcimiz, önceki dönem yöneticilerimiz, şube başkanlarımız ve bazı il temsilcilerimizin katılımıyla, 21-23 Eylül 2012 tarihlerinde Mersin'de gerçekleştirilmiştir.

Danışma Kurulumuzun ilk gün çalışmaları kapsamında "Gönüllülük ve Gönüllü Çalışma", "Kuraklık ve Gıda Üretimindeki Dalgalanmalar", "Saman Dışalım ve Hayvancılık Sektörünün Durumu", "Kamuoyu Tepkisi ve Gıda Amaçlı GDO Başvurularının Geri Çekilmesi", "Çay ve Fındık Üretiminin D.Karadeniz Ekonomisi Açısından Önemi", "Balık Avcılığında Avlanma Yasağı Mesafesi Sorunu", "Metalik Madenciliğinin (altın-gümüş) ve Linyitle Çalışan Termik Santrallerin Tarıma ve Çevreye Etkileri" ve "RES (Rüzgar Enerji Santrelleri) Projeleri" konusunda sunumlar yapılmıştır.

Danışma Kurulumuzun ikinci günü de, "Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri, Gıda Sektörü, Bitki Koruma Alanı, Meslek İçi Eğitim Merkezi Çalışmaları, Özlük Haklarına İlişkin Çalışmalar / Mesleki Denetim ve İstihdam Sorunu, ODA Tüzesi, ODA Örgütlenmesi, ODA - Üye İlişkileri, Birlikçilik, Mali İşler, e-ZMO Çalışmaları, Türkiye'nin Gündemi ve ODA'mız Politikaları" ele alınmıştır.

Değerli Üyelerimiz, ODA'mız fiziki kapasitesini artırma çalışmaları kapsamında, Genel Merkezimizin bulunduğu binanın 6. katındaki daire satın alınarak, yeniden düzenlenmiş ve üyelerimizin hizmetine açılmıştır.

Sevgili Meslektaşlarım, geçtiğimiz dönemde tarım sektörü ve ziraat mühendisliği alanında yaşanan önemli gelişmeler ve ODA'mızın yürüttüğü çalışmaları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Kahramanmaraş ve Düzce'de ODA yöneticilerimiz, üyelerimiz ve meslektaşlarımızın katılımıyla bölge toplantıları gerçekleştirilmiş; Samsun'da da Toptancılar ve Distribütörler Toplantısı yapılmıştır.

İzmir'de 13 Aralık 2012 günü yapılan Tire Süt Sempozyumu'na katılım sağlanmıştır.

Ankara Tabip Odası, SUKADER, Çevre Mühendisleri Odası, Gıda Mühendisleri Odası, Halkevleri, İnşaat Mühendisleri Odası-Ankara Şubesi, Jeoloji Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası-Ankara Şubesi,

SUNUŞ

Tüketici Hakları Derneği ve ODA'mızın katkılarıyla hazırlanan "Su ve Yaşam" Raporu, 18 Ekim 2012 günü yapılan basın toplantısıyla kamuoyuna açıklanmıştır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından 12 Kasım 2012 günü düzenlenen, 10. Kalkınma Planı Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu toplantısına katılım sağlanarak, ODA'mız görüşleri aktarılmıştır.

Hükümetin TMMOB Yasası'nda yapmayı planladığı değişiklikler ile ilgili olarak yapılan etkinliklere katılım sağlanmıştır. 12 Kasım 2012 tarihinde Ankara'da düzenlenen TMMOB Yönetim Kurulu ve oda başkanları toplantısında görüşlerimiz dile getirilmiştir. Konuyla ilgili olarak başlatılan imza kampanyası web sayfamızdan üyelerimize duyurulmuştur. TMMOB Başkanı Mehmet SOĞANCI'nın çeşitli illerde yaptığı toplantılara ve Başkentte 15 Aralık 2012 günü yapılan meşaleli yürüyüşe katılmıştır.

ODA'mız, Gıda Mühendisleri Odası ve Kimya Mühendisleri Odası'nca "Dünya Gıda Günü" nedeniyle 13 Ekim 2012 tarihinde, "Gıda Güvencesinin Yapı Taşları: Tarımsal Kooperatifler" konulu bir sempozyum düzenlenmiştir.

ZMO Su Ürünleri - Balıkçılık Meslek Dalı Ana Komisyonu (MEDAK) II. Danışma Kurulu, 13 Kasım 2012 Salı günü ODA Genel Merkezimizde toplanmış ve su ürünleri/balıkçılık teknolojisi mühendislerinin özlük hakları, sorunlar ve çözüm önerilerini görüşmüştür.

Geride bıraktığımız dönemde, Gıda Komisyonumuz da periyodik toplantılarına devam ederek, gıda ile ilgili gündemdeki yasal düzenlemeleri ele almış ve ODA'mız görüşünü oluşturmuştur.

Meslek İçi Eğitim Merkezimiz, çalışmalarını etkin biçimde sürdürmektedir.

ODA'mızca Kasım ve Aralık aylarında 3 ayrı dönem halinde Bilirkişi Eğitimi düzenlenmiştir.

22 Aralık 2012 Cumartesi günü "Un ve Unlu Mamullerde Özel Hijyen Uygulamaları" konulu ücretsiz bir seminer gerçekleştirilmiştir.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Tarım Arazileri Değerlendirme Dairesi Başkanlığı tarafından 19 Kasım 2012 tarihinde Antalya'da düzenlenen eğitimin açılışına katılım sağlanmıştır.

Değerli Üyelerimiz,

Bitki koruma ürünleri alanında 2007 yılında yürürlüğe konulan yönetmelikler ile meslektaşlarımıza

SUNUŞ

getirilen sınav zorunluluğu ve reçeteli sistemden kaynaklanan sıkıntılar konusunda mücadelemiz sürerken, geride bıraktığımız dönemde çıkartılan yeni yasal düzenlemelerle bitki koruma ürünlerinin eczanelerde, konu uzmanı olmayan eczacılar tarafından satılmasına olanak sağlanmıştır. Ayrıca eczacılara bitki koruma bayisi açma yetkisi de verilmiştir. ODA'mız tarafından ilgili yönetmelik değişikliklerine karşı başlatılan hukuki süreç devam etmektedir.

Öte yandan ODA'mızca ilki Ocak 2011'de Antalya'da, ikincisi Şubat 2012'de Adana'da yapılan **Ziraat Bayileri Zirvesi**'nin üçüncüsü 4-6 Ocak 2013 tarihinde Konya'da gerçekleştirilecektir.

ZMO, **tarım topraklarının korunması** yönündeki çalışmalarını da kararlılıkla sürdürmektedir. Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun amacı doğrultusunda uygulanması, bu kapsamda toprak ve arazi varlığına ilişkin temel belirlemelerin yapılması, bu belirlemelere dayalı arazi sınıflamalarının gerçekleştirilmesi ve tarım arazilerinin korunarak amacı yönünde kullanılması konuları Toprak Koruma Kurulları'ndaki temsilcilerimiz aracılığıyla gündemde tutulmaktadır.

Ülke genelinde Toprak Koruma Kurullarının işleyişindeki sıkıntılar ve tarım arazilerine yönelik kamu yararına aykırı yanlış kullanım kararlarını etkinlikle izleyen ODA'mız, hukuki platformda da gerekli mücadeleyi vermektedir. Bu kapsamda ODA'mızın açtığı davalar sonucunda, Adana, Afyon, Antalya, Balıkesir, Bolu, Bursa, Çanakkale, Düzce, İstanbul, İzmir ve Muğla'da tarım arazilerini yapılaşmaya açan kararlar mahkemeler tarafından iptal edilmiştir.

Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planı'na karşı açtığımız davada, Danıştay 6. Dairesi tarafından 3.7.2012 tarihinde yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir.

Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) alanının önemli bir kısmını kentsel yenileme alanı ilan eden ve bu alanın hayvanat bahçesine dönüştürülmesini öngören AOÇ Hayvanat Bahçesi Yenileme Alanı ile ilgili Bakanlar Kurulu kararına karşı dava açılmıştır.

Sevgili Arkadaşlarım,

Tarımsal yükseköğretime yönelik etkinliklerimiz kapsamında, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin 17 Eylül 2012 günü yapılan 2012-2013 Uyum Programı'na katılım sağlanmıştır.

ODA'mız tarafından geleneksel hale getirilen Öğrenci Kurultaylarının 8 incisi, 1-2 Aralık 2012 tarihlerinde Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. Kurultaya, yurt genelindeki üniversitelere bağlı 35 Ziraat Fakültesi, Su Ürünleri Fakültesi, Deniz Bilimleri Fakültesi ve Tütün Ekspertiği Yüksek Okulu'ndan, 100'ü aşkın öğrenci ve öğretim üyesi katılmıştır. Kurultayda, "Açlık ve Tarım, Kırsal Kalkınma, Hayvansal ve Bitkisel Üretim, Toprak Koruma, Su Ürünleri ve Balıkçılık" konuları işlenmiştir. Kurultay kapsamında, 2 Aralık 2012 Pazar günü öğrencilerle birlikte Anıtkabir ziyaret edilmiştir.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencilerine 3-7 Aralık 2012 tarihleri arasında 1 hafta boyunca ODA'mızı tanıtan sunumlar yapılmıştır.

ODA'mız Öğrenci Kolu ZMO Genç de, dönem içinde periyodik toplantılarına devam etmiştir.

SUNUŞ

Değerli Meslektaşlarım,

19 Eylül TMMOB Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Dayanışma Günü nedeniyle Ankara ve yurt genelinde düzenlenen etkinliklere katılım sağlanmıştır.

ODA'mızın da destekleyicileri arasında yer aldığı, BURTARIM 2012 ve Bursa 5. Uluslararası Hayvancılık ve Ekipmanları Fuarı kapsamında 27-29 Eylül 2012 tarihleri arasında Bursa Tarım Kongresi gerçekleştirilmiştir.

2018 yılında Antalya'da düzenlenecek 19. Uluslararası Ziraat Mühendisliği Kongresi'nin hazırlık çalışmalarının değerlendirilmesi amacıyla, 5 Kasım 2012 tarihinde Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Alet ve Makineleri Bölümünde yapılan toplantıya katılım sağlanmıştır.

Adana Şubemizin Kurucu Başkanı, sevgili meslektaşımız Akın ÖZDEMİR'i aramızdan ayrılışının 34. yıldönümünde büyük bir özlem ve hasretle andık. Akın Özdemir'in adının yaşatıldığı Akın Özdemir Parkı ve Anıtı ile Elektrik Mühendisleri Odası Parkı, Adana merkez Çukurova ilçesinde 15 Aralık 2012 günü törenle açılmıştır. Akın Özdemir Anıtı'nın kurdeleleri Akın Özdemir'in eşi Mine Özdemir, kızı Prof. Dr. Deniz Özdemir, Odamız önceki dönem Başkanı Doç. Dr. Gökhan Günaydın, Oda Başkanımız Turhan Tuncer, Adana Şube Başkanımız Şahin Yeter ve Belediye Başkanı Yıldırım Arıkan tarafından kesilmiştir.

Daha sonra Adana Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Salonu'nda CHP Genel Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Gökhan Günaydın tarafından, "Dünya'da ve Türkiye'de Köylülük, Sömürü ve Demokrasi Sorunu" konulu bir konferans verilmiştir.

Akın ÖZDEMİR için 18 Aralık 2012 Salı günü de mezarı başında anma töreni yapılmıştır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 2012 yılı Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülü Yönergesi gereğince, önerilen adayların ön incelemesini yapmak ve yeni aday önerilerinde bulunmak üzere, 3 Kasım 2012 günü ODA'mızda bir toplantı yapılmıştır. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri Jürisi de, 27 Aralık 2012 günü toplanarak, ödül başvurularını değerlendirmiştir.

ODA'mız tüm demokratik kitle örgütleri, siyasi partiler ve kamu yönetimi organları ile ilişkilere de gereken önemi vermektedir.

TARGEL Projesi kapsamında görev yapan tarım danışmanlarından oluşan heyet, 16 Kasım 2012 Cuma günü ODA'mızı ziyaret ederek, sorunlarını aktarmış ve beklentilerini dile getirmişlerdir.

Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) Başkanı Tansel ÇOLAŞAN ve beraberindeki heyet, 26 Kasım 2012 Pazartesi günü ODA'mızı ziyaret ederek, görüş alışverişinde bulunmuşlardır.

SUNUŞ

Önceki dönem İzmir Şube başkanlarımızdan, Bornova Belediye Başkanı meslektaşımız Prof. Dr. Kamil OKYAY SINDİR'a 14 Aralık 2012 Cuma günü bir ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Değerli Meslektaşlarım,

Dergimizin bu sayısında, Tarımsal Öğretimin 167. Yıldönümü dolayısıyla Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cemalettin Yaşar ÇİFTÇİ, fotoğraflar eşliğinde hazırladığı “Ülkemizde İlk Tarım Haftası Kutlamaları ve Başak Balosu” konulu makalesi ile sizleri tarih sayfalarında nostaljik bir geziye çağırıyor.

Türkiye'nin samanı bile ithal etmek zorunda kalan bir ülke haline gelmesiyle bağlantılı olarak, Dergimizin 101. sayısında, hayvancılığımızın durumu ve yem bitkileri üretimi ile ilgili ayrıntılı dosyamızı sizlerin bilgisine sunuyoruz. Bu kapsamda İstanbul Şube Başkanımız Ahmet ATALIK'ın “Hayvancılıkta Nerede Yanlış Yapılıyor?” konulu makalesi ve Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ahmet ALÇİÇEK'in “Türkiye’de Kaba Yem Üretimi ve Yeterlilik Durumu” başlıklı makalesine yer veriyoruz.

Cumhuriyetimizin 89. yıldönümünde “Cumhuriyet ve Tarım” konulu yazımız ile meslektaşımız Necdet ORAL ve Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI'nın tarımda 2012 yılını değerlendiren çalışmalarını ilerleyen sayfalarımızda bulabilirsiniz.

“Tarımda Su Kullanımı” ile ilgili raporumuz ve “Su Kanunu Tasarısı” Taslağı hakkındaki ODA görüşümüze de Dergimizde yer veriyoruz.

Akaryakıtta yerli tarıma dayalı biyoyakıt zorunluluğunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, yağlı tohum ve ham yağ üretimi ile ithalat rakamlarını irdeleyerek, bu konuda yaşanabilecek sorunlar ve çözüm önerilerine dikkat çektiğimiz yazımızı da dergimiz aracılığıyla sizlere iletiyoruz.

Tarım Sektöründe Kayıt Dışılık ve Sosyal Güvenlik Uygulamaları ile ilgili makale ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile ilgili yaptığımız basın açıklamasını da dergimizde bulabilirsiniz.

Sayın Meslektaşlarım,

Önümüzdeki dönemde, Tarımsal Öğretimin 167. Yıldönümü nedeniyle, 14 Ocak 2012 Pazartesi günü Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde, “Bütünleştirilen Şehir Parçalanmış Kırsal” konulu bir sempozyum düzenlenecektir.

Sempozyumun tamamlanmasının ardından geleneksel “Makarna ve Şarap Şenliği” yapılacaktır.

Tarım Haftası etkinlikleri kapsamında 13 Ocak 2013 tarihinde Genel Merkezimizde Tavla Turnuvası düzenlenecektir. ODA'mız Başak Balosu da 19 Ocak 2013 Cumartesi günü Dedeman Otel'de gerçekleştirilecektir. Etkinliklerimize tüm üyelerimiz davetlidir.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 58 yıllık birikimiyle, bilimin ışığında, mesleki – teknik bir temelde, yurtsever ve kararlı tutumunu sürdürmektedir. ZMO bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da, tarım sektörünün sorunlarının çözümü; Oda ve üye hukukunun korunması ve geliştirilmesi için çalışmalarına kararlılıkla devam edecektir.

Selam ve saygılarımla,

Dr. Turhan TUNCER

TARIMSAL ÖĞRETİM 167 YAŞINDA!

Türkiye’de ziraat alanında eğitim veren bir okulun kurulması konusundaki ilk girişimler Tanzimat dönemine kadar uzanmaktadır. İlk olarak 1846 yılında Yeşilköy’de Ziraat Talimhanesi adı altında bir okul açılmıştır. Okulun kuruluş amacı o sırada Yedikule’de açılmış olan Bez Dokuma Fabrikası’na gerekli ipliğin hammaddesini sağlayacak pamuğu yetiştirmek ve pamuk ziraatını geliştirmektir. Bunun için Yeşilköy’deki Ayamama Çiftliği Talimhane şekline getirilerek ilk pamuk ziraatı uygulama eğitimi burada verilmeye başlanmıştır.

Büyük ümitlerle kurulan bu çok amaçlı ziraat okuluna taşradan öğrenci kazanılamaması, okulda ders veren hocaların mesailerini tam zamanlı olarak kullanmamaları, yabancı uzmanlardan yeteri kadar yararlanılamaması, başta kitap olmak üzere ders araç ve gereçlerinin yetersiz olması gibi sebeplerle ilgi azalmış ve 27 Eylül 1851’de bu okul tamamen kapatılmıştır.

Yeni bir ziraat okulu açılması teşebbüsü ancak 1878-1879 yıllarında Ahmet Cevdet Paşa’nın ticaret ve ziraat nazırlığı zamanında gündeme gelmiştir. Halkalı’da yer satın alınması, binasının yaptırılması kolay olmamış ve bütün bu sebeplerden dolayı kuruluş çalışmaları 1891 yılına kadar devam etmiştir. Bina tamamlanınca önce Mektebi Tıbbiyye Mülkiye için açılmış olan mülkiye baytar sınıfının öğrencileri bu okula nakledilmiş ve asıl ziraat öğrencilerinin kabulüne ise 1 yıl sonra başlanarak, okula Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi Alisi adı verilmiştir. 1894 yılında okul ikinci dönem veteriner mezunlarını verdikten sonra bu sınıflar İstanbul’a nakledilerek müstakil bir okul haline getirildiğinden Halkalı’daki okul Ziraat Mektebi olarak kalmış ve 1896’dan itibaren de mezun vermeye başlanmıştır.

4 yıllık yükseköğretim yapan Halkalı Ziraat Mektebi bugünkü anlamda bir fakülte gibi öğrenim vermiştir. 1. Dünya Savaşı yıllarında kısa bir süre kapanmak zorunda kalmış, daha sonra Mondros Mütarekesi zamanında da aynı kaderi yaşamıştır. Ancak Cumhuriyet döneminde yeniden teşkilatlandırma gündeme gelmiş ve Cumhuriyetin hemen ardından Halkalı Ziraat Mektebi mezunu çok sayıda genç, ileri düzey öğrenim görmek ve modern araştırma yöntemlerini öğrenmek üzere Almanya’ya gönderilmiştir.

5 Temmuz 1927’de Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Ali Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Ait Kanun adını taşıyan 1109 sayılı Yasa çıkartılarak Yüksek Ziraat Enstitüsü’ne doğru bir adım atılmış ve 1928’de de Halkalı Ziraat Mektebi kapatılmıştır.

Bugünkü Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi’nin de temelini oluşturan Ankara Yüksek Ziraat Okulu 1930 yılında eğitime başlamıştır. Alman Ziraat Fakülteleriyle aynı eğitim sistemini benimseyen bu okul daha mezun vermeden üç yıl sonra Yüksek Ziraat Enstitüsü’ne dönüştürülmüştür. Fonksiyonel ve yapısal yönden Halkalı ve Ankara Yüksek Ziraat Okullarından çok farklı bir özellik taşıyan Yüksek Ziraat Enstitüsü, Atatürk’ün direktifleriyle TBMM’de 10.06.1933 tarihinde kabul edilen 2291 sayılı kanunla Cumhuriyet’in 10. Yılında kurulmuş ve 30 Ekim 1933 tarihinde öğretime açılmıştır.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi 1955 yılında kadar Türkiye’nin tek Ziraat Fakültesi olarak hizmet vermiştir. Daha sonra sırasıyla, Ege, Atatürk ve Çukurova Üniversiteleri Ziraat Fakülteleri kurulmuştur. Bunları diğer Ziraat Fakülteleri izlemiştir.

Türk tarımı bugün ulaştığı gelişmişlik düzeyini, 1933’te Ankara’da açılan Ziraat Enstitüsü ve temelini oluşturduğu diğer Ziraat Fakülteleri ile ziraat mühendisliği meslek disiplininin, çağdaş tarım tekniklerini öğretme ve yayma konusunda gösterdiği aşamaya borçludur. Türk tarımını modernleştirmek, sorunlarını bilimsel açıdan görmek ve çözmek, tarıma hizmet edecek Ziraat Yüksek Mühendisleri yetiştirmek ve araştırma yapmak amacıyla kurulan Ziraat Fakülteleri, 1980’li yıllara kadar en çok tercih edilen fakülteler olmuştur.

Ancak 1980’den sonra ülkenin gerçek ihtiyacı gözetilmeden, bilinçsiz ve programsız bir şekilde ve sadece siyasi nedenlerle Türkiye’nin hemen her bölgesinde fakülte açılması, eğitimde kalite sorunu yaratmış ve tarım sektöründeki geriye gidişin de etkisiyle Ziraat Fakülteleri kontenjanları boş kalmaya başlamıştır. Altyapı ve kadro eksikliklerinin yanı sıra ziraat fakültelerinin öğretim programlarında yaptıkları değişiklikler de, bölüm – program – alt program karmaşası yaratmış, fakülte mezunları sınav ve atamalarda büyük problemlerle karşılaşmışlardır.

Türkiye’de halen eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden 103 devlet, 65 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 168 üniversite bulunmaktadır. 33 üniversitede ise ziraat üzerine eğitim veren fakülteler yer almaktadır. Son dönemde “Tarım Bilimleri ve Teknolojileri” ya da “Ziraat ve Doğa Bilimleri” adı altında da fakülteler açılmıştır.

Ziraat Fakültesi sayısı ve öğrenci kontenjanlarının hızla artışı, çağdaş akademik çeşitliliğin sağlanamaması ve yeterli iş olanağının bulunmaması sorunları daha da artırmıştır. Tarımsal yükseköğretimde iyileştirme çalışmaları da sonuç vermemiş, **meslek üzerinde adeta bir “erozyon” başlamıştır.**

Ziraat Fakültelerinden her yıl binlerce Ziraat Mühendisi mezun olmaktadır. Buna karşılık yetişmiş insan gücü gerektiği gibi değerlendirilememektedir. Ziraat Fakülteleri bugüne kadar 103 bin Ziraat Mühendisi yetiştirerek ulusa armağan etmiştir. Batı ölçülerine göre, 100 kuru hektara bir ziraat mühendisi ve 200 sulu hektara bir ziraat mühendisi gerekmektedir. Bu hesaplama

Türkiye'nin 160 bin ziraat mühendisine ihtiyacı vardır. Ancak bugün binlerce ziraat mühendisi işsiz ya da geçici işlerde, esnek istihdam koşulları altında çalışmaktadır. Bu hem tarım sektörünün atıl istihdam kapasitesine, hem de giderek geriye giden yapısına işaret etmektedir. Daha çok ziraat mühendisi istihdam edilebilmesi ve bu yolla tarımdaki verimliliğin yükseltilebilmesi için sektörün geliştirilmesi gerekmektedir.

Ziraat Mühendisleri Odası'nın, Ziraat Fakülteleri ile görüşerek oluşturduğu liste, Türkiye'deki ziraat fakültelerinden bugüne kadar mezun olan meslektaşlarımızın sayısını göstermektedir.

Tablo 1: Ziraat Fakülteleri mezun sayısı

	FAKÜLTE	DÖNEM	MEZUN SAYISI
1	ADNAN MENDERES ÜNİV. ZİR. FAK.	1993-2012	1618
2	AKDENİZ ÜNİV. ZİR. FAK.	1984-2012	3275
3	ANKARA ÜNİV. ZİR. FAK.	1933-2012	20043
4	ATATÜRK ÜNİV. ZİR. FAK.	1958-2012	12847
5	ÇUKUROVA ÜNİV. ZİR. FAK.	1973-2012	11532
6	DİCLE ÜNİV. ZİR. FAK.*	1988-2012	1026
7	EGE ÜNİV. ZİR. FAK.	1955-2012	16296
8	GAZİOSMANPAŞA ÜNİV. ZİR. FAK.**	1992-2012	3645
9	HARRAN ÜNİV. ZİR. FAK.	1992-2012	1861
10	ORDU ÜNİV. ZİR. FAK.	1994-2012	643
11	MUSTAFA KEMAL ÜNİV. ZİR. FAK.	1992-2012	1210
12	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİV. ZİR. FAK.	1994-2012	1455
13	K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM. ÜNİV. ZİR. FAK.	1993-2012	1528
14	NAMIK KEMAL ÜNİV. ZİR. FAK.	1982-2012	5858
15	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİV. ZİR. FAK.	1982-2012	2671
16	ONDOKUZ MAYIS ÜNİV. ZİR. FAK.	1976-2012	4723
17	ONSEKİZMART ÜNİV. ZİR. FAK.	1995-2012	1298
18	OSMANGAZİ ÜNİV. ZİR. FAK.	2002-2012	208
19	SELÇUK ÜNİV. ZİR. FAK.	1982-2012	5865
20	ULUDAĞ ÜNİV. ZİR. FAK.	1981-2012	5644
21	ERCİYES ÜNİV. SEYRANİ ZİR.FAK.	2008-2012	18
22	IĞDIR ÜNİV. ZİRAAT FAK.	2008-2012	22
23	BİNGÖL ÜNİV. ZİRAAT FAK.***	2009	
24	AHI EVRAN ÜNİV. ZİR. FAKÜLTESİ ***	2009	
25	BOZOK ÜNİV. ZİRAAT VE DOĞA BİLİMLERİ FAK. ***	2010	
26	İNÖNÜ ÜNİV. ZİR. FAKÜLTESİ***	2011	
27	NİĞDE ÜNİV. TARIM BİL. VE TEKN. FAK.****	2011	
28	DÜZCE ÜNİV. ZİR. VE DOĞA BİL. FAK.****	2012	
29	R.T.E ÜNİV. ZİR. VE DOĞA BİL. FAK.****	2012	
30	SİİRT ÜNİV. ZİR. FAK. ****	2012	
31	UŞAK ÜNİV. ZİR VE DOĞA BİL. FAK.****	2012	
32	BOLU İZZET BAYSAL ÜNİV. ZİR. VE DOĞA BİL. FAK****	2012	
33	BİLECİK ŞEYH EDEBALI UNİV TARIM BİL. VE TEKN. FAK****	2012	
	TOPLAM		103286

*DÜZF 1992 yılında kuruldu ancak 1998-1992 dönemi Harran Üniversitesi ZF mezunları da bu sayıya dahil.

**1984-1992 yılları arasında Cumhuriyet Üniversitesine Bağlı olan ZF'nin bu dönemdeki mezun sayısı hariç. İkinci öğretimler dahil

***Henüz mezun vermediler.

****Öğrenci alımına başlamadılar.

ZİRAAT MÜHENDİSLİĞİ VE İŞSİZLİK

Pek çok meslek alanında işsizlik olgusu yaşanmasına karşın, kamuoyunda ziraat mühendisliği ile işsizlik arasında doğrudan bağ kuran yanlış bir anlayış vardır. Oysa kendini iyi yetiştirmiş, yabancı dili olan ve başarılı öğrencilerimiz çok rahatlıkla kamuda ve özel sektörde iş bulabilmektedir. Kamuoyundaki bu yanlış anlayışın düzeltilmesi gerekmektedir.

Ancak yıllarca izlenen yanlış politikalar sonucu, Tarımsal Öğretim 167. Yıldönümünde, ziraat mühendisliği en az tercih edilen mühendislik haline gelmiştir. Ziraat Fakültelerinde eğitim ve öğretim sistemi tam bir karmaşa içindedir. Ayrıca Ziraat Fakültelerine son yıllarda gelen öğrencilerin büyük çoğunluğunun tarımla ilgilerinin bulunmaması da eğitimde kalite sorununu derinleştirmektedir.

ODA'mız Ziraat Fakültelerinin yaygınlaştırılmasından önce eğitim kalitesinin yükseltilmesi gerektiğini düşünmekte ve bunu yıllardır kamuoyunda dile getirmektedir. Benzer ekolojiye sahip olan ve birbirlerine çok yakın illerin yer aldığı bölgelerde birden çok ziraat fakültesi açılmamalıdır. Türk tarımını geliştirecek, çağdaş ülkeler düzeyine çıkaracak, bilgi ve teknoloji tarla ile buluşturacak donanımlı ziraat mühendisi yetiştirme amacımıza, daha çok fakülte açarak değil, daha iyi eğitim vererek ulaşabiliriz.

Yeni fakülteler açmak yerine, mevcut Ziraat Fakültelerinin öğretim programları değişen dünya koşullarına uygun hale getirilmelidir. Bunun yanı sıra Ziraat Fakültelerine alınacak öğrenci sayısı yeniden gözden geçirilmeli, kontenjanlar Ziraat Mühendislerinin istihdam olanaklarına uygun olarak düzenlenmelidir. Ziraat fakültelerinde derslerin birçoğu uygulamalı olup, laboratuvara ve uygulama çiftliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle uygulamaların ne kadar az öğrenci ile yapılırsa, çok daha yararlı olacağı bir gerçektir. Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı azaltılarak öğrenci-öğretim üyesi ilişkileri güçlendirilmelidir.

Küreselleşme sürecinde yeniden şekillenen dünya düzeninde, gıda güvenliği giderek artan bir stratejik öneme sahip konumdadır. Uygun bir tarımsal yükseköğretim sistemi içinde çağdaş teknikleri bilen ve uygulayan ziraat mühendisliği yapısı, bugünkü ve gelecekteki Türkiye'nin tarım ve kırsaldan başlayacak kalkınması için yaşamsal önem taşımaktadır.

ÜLKEMİZDE İLK TARIM HAFTASI KUTLAMALARI ve BAŞAK BALOSU

Prof. Dr. Cemalettin Yaşar ÇİFTÇİ*

GİRİŞ

10 Ocak biz tarımcılar için oldukça önemli bir tarihtir. Ülkemizde tarımsal öğretimin 10 Ocak 1848 tarihinde başlaması nedeniyle her yıl 10 Ocakta başlayan hafta, tarım haftası olarak kutlanmakta, her 5 yılda da TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Kongre düzenlemektedir.

Bu yıl, 165. yılını kutlayacağımız tarım haftası, ilk kez “Zirai öğretimin yüzonuncu yılı, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinin 25. kuruluş yılı” etkinlikleri ile 10 Ocak 1959 tarihinde kutlanmıştır.

İlk kutlamalar için yapılan hazırlıkları Başdoğan 1959, şöyle açıklamaktadır: “6 ay önceden hazırlıklara başlanmış, Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği’nin önderliğini yaptığı bu kutlama töreni ile ilgili olarak Dekanlık ve Talebe Cemiyeti temsilcileri de gereken önemi vermişler, üzerlerine almış oldukları mukaddes vazifeyi başarı ile yerine getirmişlerdir. Bu yüzdendir ki yıllarca beklenen ve özlenen bu mutlu yıldönümünde meslekte genç-ihtiyar herkes sanki 110 yılın acısını çıkartırcasına davranıyor samimiyetleri ve memnurlukları gözlerinden okunuyordu. Hiç şüphe yok ki 10 Ocak 1959 tarihi ziraat efkari umumiyesinde olduğu kadar bu meslekte uzaktan yakından ilgili geniş bir kitlenin de hafızasında uzun müddet yaşayacaktır.” (Başdoğan, 1959) Zirai Öğretiminin başlangıcı kutlamaları her yıl önemli organizasyonlarla devam etmektedir.

İLK KUTLAMANIN PROGRAMI

- 10 Ocak 1959 Cumartesi Günü
1. Anıt – Kabir’e çelenk konulması (Saat 9⁰⁰)
  2. Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesinde Tören (Saat 10⁰⁰)
    - a) İstiklal Marşı
    - b) Açış (T.Y.Z.M. Birliği Başkanı)
    - c) Saygı Duruşu
    - d) Zirai öğretim mevzulu konuşma (Prof. Dr. Turgut YAZICIOĞLU)
    - e) Zirai ana problemlerimiz (Prof. Dr. Kâzım KÖYLÜ)
    - f) En kıdemli bir meslektaşın konuşması
    - g) En genç bir meslektaşın konuşması
    - h) 50 yılını idrak etmiş olan meslektaşların jübile merasimi
    - i) Kapanış ve büfe
  3. Radyo programı
    - a) Ziraat saatında zirai öğretimle ilgili bir konuşma, çiftçi ile baş başa saatında bir konuşma (T.Y.Z.M. Birliği Başkanı Zühtü KUTULMUŞ)
    - b) Zirai öğretimle ilgili bir konuşma (T.Y.Z.M. Birliği Başkanı Zühtü KUTULMUŞ)
    - c) Müzik programı (Meslektaşlarımızdan bazılarının eserleri)
  4. Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyetinin Folklor Gösterisi (Büyük Sinemada saat 21⁰⁰ – 24²⁵)
    - a) Fakülte korusu
    - b) Fakülte solosu
    - c) Sevim ERDİ’den şarkılar
    - d) Bitlis Folklor Ekibi
    - e) Nezahat BAYRAM’dan türküler
    - f) Kars Folklor Ekibi
    - g) Saniye CAN’dan türküler
    - h) Erzurum Folklor Ekibi
    - i) Nevin DEMİRDÖVEN’den şarkılar
NOT: Sevim ERDİ ve Nevin DEMİRDÖVEN’e (Selahattin İNAL: Keman, Seyfettin SİĞMAZ: Klarnet, Suat SAYIN: Ut, Orhan ÖZGEDİZ: Kanun)
Nezahat BAYRAM ve Saniye CAN’a (Osman ÖZDENKÇİ ve arkadaşları) sazlarıyla refakat edecektir.
  5. 11 Ocak 1959 Pazar Akşamı (Ankara Palas Salonlarında)
    - a) Kokteyl (saat 19⁰⁰ – 21⁰⁰)
    - b) Balo (saat 22⁰⁰)
    - c) Prof. Dr. Sabahattin ÖZBEK’in konuşması
    - d) Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti Korusu
  6. 12 Ocak 1959 Pazartesi saat 14⁰⁰
Ziraat Fakültesini ziyaret ve çay

BASIN TOPLANTISI

8 Ocak 1959 tarihinde Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği ve Ziraat Mühendisleri Odası tarafından İstanbul Liseliler Derneğinde bir Basın Toplantısı tertip edilmiştir.

Toplantıda; Ziraatçı Millet Vekilleri, Ziraat Fakültesi Profesörleri, Ziraat Vekâleti, Yem Sanayii Umum Müdürlüğü ileri gelenleri, Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti, 40 kadar gazeteci ve ayrıca California Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Robert Harris ile muavinleri hazır bulunmuşlardır.

Basın Toplantısında bulunan Oda ve Birlik İdare Heyeti ile davetliler (Kaynak Anonim, 1959)

ANKARA'DAKİ KUTLAMA TÖRENLERİ

Anıt Kabri Ziyaret

10 Ocak 1959 saat dokuzda, ziraatı, memleketimizin kalkınmasında birinci derecede faktör sayan ve Millî Ekonomimizin temeli ziraattır diyen ölmez ATATÜRK'ün manevi huzurunda hürmetle eğildik. Anıt Kabri ziyarete gelen büyük topluluk içinde, Ziraat Mühendisleri Birliği, Ziraat Mühendisleri Odası, Ziraat Vekâleti temsilcileri, Türkiye Ziraatçılar Cemiyeti, Ziraat Fakültesi profesörleri, Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti, Nebraska Üniversitesi adına Profesör Dr. Holberg yer almıştır.

Heyet, Aslanlı Yolda ilerlerken

Birlik Başkanı Zühtü KUTULMUŞ, Ata'mızın Huzurunda çelenk koyarken

Ata'mızı ziyaret eden meslektaşlarımız

10 Ocak 1959 tarihinde, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Konferans Salonunda Ziraat Vekili Sayın Nedim ÖKMEN, Ziraatçı Milletvekilleri Ankara Ziraat Fakültesi Profesörleri, Ziraat Vekâleti teşkilâtı, Maarif Vekâleti mümessilleri, taşradan gelen yüzlerce meslektaş, Ankara'daki zirai teşkilâtların mümessilleri, Türkiye Ziraatçılar, Ormancılar, Veterinerler Dernek İdare Heyetleri, Ziraat Fakültesi Talebeleri ve Basın mensuplarının iştirakiyle yapılmıştır.

Ata'mız ve aramızdan ebediyen ayrılan meslektaşlarımız için saygı duruşu

Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği Başkanı Zühtü KUTULMUŞ'un törende yaptığı açılış konuşması;

“Muhterem Vekilimiz kıymetli misafirlerimiz ve aziz meslektaşlarımız.

Memleketimizde, yüksek zirai öğretim müessesesinin 110. ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinin 25. kuruluş yıl dönümlerinin kutlama törenini açmakla bahtiyarım.

Mesleğimizin bu mutlu törenine iştirak etmek lütfunda bulunmanızdan dolayı Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği İdare Heyeti adına teşekkür eder, hepimizi saygı ile selâmlarım.

Muhterem misafirlerimiz.

Kutlamakta olduğumuz bu iki zirai ilim müessesesinin kuruluşu memleket ziraatının kaderi, istikbalinin müspet yöne gidişi ve ziraat kültürünün en yüksek inkişaf merhalesine ulaşması bakımından büyük bir mana ve mahiyet taşımaktadır.

Çünkü, bundan 110 sene evvel Garp dünyası her sahada olduğu gibi ziraat sahasında da büyük ilerlemeler kaydederken, memleketimizde bilhassa ziraat işlerinde koyu bir gerilik ve batıl inanış zihniyeti hüküm sürmekte idi. Bu yüzden ziraatımız gerilemekte ve dolayısıyla ekonomimiz büyük zararlara uğruyordu. Memleket ziraatını ancak ilim ve bilgili ziraatçılar kurtarabilirdi.

İşte, bu şartlar içinde 110 sene evvel açılan bu ilk zirai öğretim müessesesi, memleket ziraatının gerilik zihniyetinden kurtularak ileriye doğru gitmesini sağlamış ve bugünkü ilim müesseselerinin nüvesini teşkil etmiştir.

Ankara, Ege ve Atatürk Üniversitelerinde Ziraat Fakültelerinin ve memleketin muhtelif bölgelerinde çeşitli ziraat okullarının kurulmalarıyla zirai kültür müesseselerimiz en mükemmel şekliyle hakiki hüviyetini almış bulunmaktadır.

Milli ekonomimizin temelini teşkil eden ve nüfusumuzun % 80 inin gelir ve geçim kaynağı olan ziraatımızın bugünkü inkişafı, bu ilim müesseselerinin feragatli çalışmalarıyla mümkün olmuştur.

Bu sebepten kutladığımız bugün; köylü, şehirli topyekün milletimizin bayramıdır.

Bu mutlu günün milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim”.

Törende; Prof. Dr. Turgut YAZICIOĞLU “Memleketimizde Zirai Öğretimin Tarihçesi ve Bugünkü Zirai Öğretim Kurumlarımız”; Prof. Dr. Kazım KÖYLÜ de “Zirai Ana Problemlerimiz” konulu bildirimlerini sunmuşlardır.

Ayrıca törende; En kıdemli Yüksek Ziraat Mühendislerinden Mehmet Zihni DERİN,

En genç Yüksek Ziraat Mühendislerinden Bülent KAPTAN, A.Ü. Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Orhan AKBULUT birer konuşma yapmışlardır.

Törende, daha sonra Mesleğimizde 50. yılını İdrak eden meslektaşlarımız için Jübile etkinliğine geçilmiş ve aşağıdaki çizelgede belirtilen meslektaşlarımıza jübile hediyesi gümüş kupaları Ziraat Vekili Nedim ÖKMEN tarafından takdim edilmiştir.

Adı ve Soyadı	Meslek hayatı süresi	Mezun Olduğu yıl	Diploma No
Nesip KARAÇAY	65	1892-1893 (Fransa)	
Mahfi EĞİLMEZ	58	1899-1900 (Halkalı 5. Mezunlarından)	74
Mehmet Zihni DERİN	54	1903-1904 (Halkalı 9. Mezunlarından)	133
Mithat DAĞDEMİR	54	1903-1904 (Halkalı 9. Mezunlarından)	137
Zihni ZEREN	54	1903-1904 (Halkalı 9. Mezunlarından)	158
Süreyya ÖZEK	52	1905-1906 (Halkalı 11. Mezunlarından)	180
Salih Keramet NİĞAR	51	1906-1907 (Halkalı 12. Mezunlarından)	192
Hikmet ÜLGEN	51	1906-1907 (Halkalı 12. Mezunlarından)	193
Fazıl KEYDER	50	1907-1908 (Halkalı 13. Mezunlarından)	213

FOLKLOR GECESİ

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde yapılan görkemli törenin akşamında, Büyük Sinema Salonunda Talebe Cemiyeti tarafından Folklor Gecesi düzenlenmiş, Büyük Sinema Salonu meslektaşlarımız ve misafirler tarafından hınca hınca doldurulmuştur.

Ziraat Gecesi'ne Ziraat Fakültesi Halk Türküleri Ekibi tarafından memleket türküleri ile başlanmıştır. Bağlamalar; Hüseyin SÜZ, Hüseyin AKIN, Darbuka; Derviş KOCABAŞ, Solist; Mete TURGUT

Ziraat Fakültesi Öğrencilerinden solist Cevat SERTKAYA ve kendisine kanunla eşlik eden Orhan ÖZGEDİZ

Halk türküleri sanatkarı Saniye CAN, saz arkadaşları; Osman ÖZDENKÇİ, Adnan ŞEKER, Mehmet AKIN ve Ziraat Fakültesi öğrencilerinden Hüseyin SÜZ

Kıymetli Sanatkar meslektaşımız Yüksek Ziraat Mühendisi Reşat AYSU kemanı ile

Türk sanat müziğinin ünlü sanatçılarından Nevin DEMİRDÖVEN, gecede ünlü bestekar meslektaşımız Yüksek Ziraat Mühendisi İsmail Baha SÜRELSAN'ın eserlerini seslendirmiş, Sandal şarkısının bestekarı İsmail Baha SÜRELSAN ile Sandal şarkısını söylerken

Sevim ERDİ, güzel sesiyle geceye renk katmıştır.

Türk Halk Müziğinin ünlü sesi Nezahat BAYRAM, güzel geceyi, söylediği birbirinden güzel eserlerle bitirmiştir.

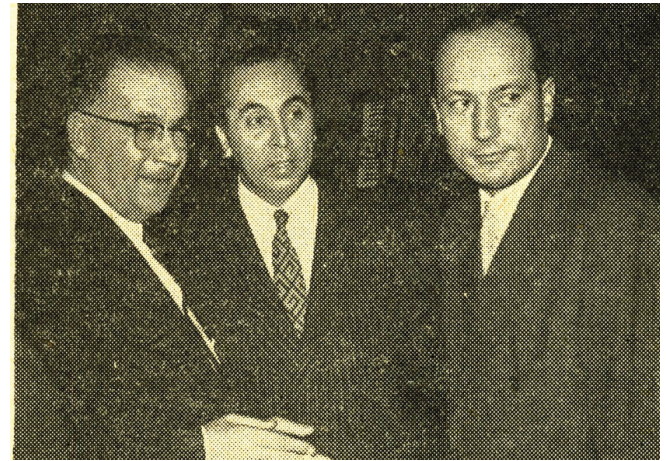
KOKTEYL PARTİ

Ziraat Öğretiminin 110. ve A.Ü. Ziraat Fakültesinin 25. Yıl dönümleri münasebetiyle Ankara Palas Salonlarında 11 Ocak 1959 saat 19.00'da Ziraat Vekili Sayın Nedim ÖKMEN bir Kokteyl Parti vermiştir.

Kokteyl Parti; Meslek içi ve meslek dışı seçkin davetlilerin katılımı ile yapılmış ve güzel tanışmalara vesile olmuştur.

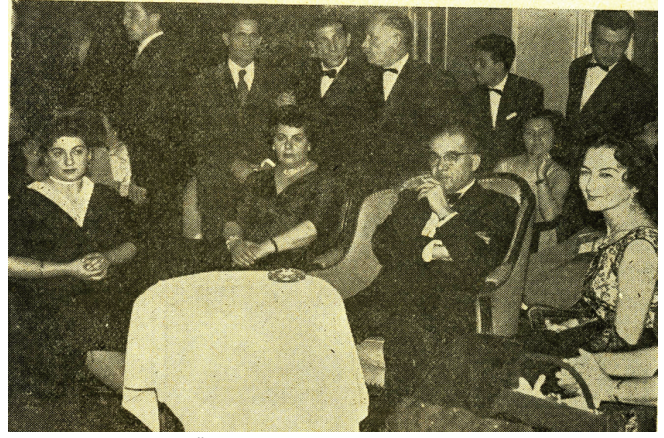
Ziraat Vekili Nedim ÖKMEN ve A.Ü. Rektörü Prof. Dr. Zihni ERENÇİN davetlilerle

Ziraat Vekili Nedim ÖKMEN, Dahiliye Vekili Dr. Namık GEDİK ve meslektaşımız Muğla Milletvekili Yüksek Ziraat Mühendisi Turhan AKARCA

Ziraat Vekili Nedim ÖKMEN meslektaşlarımız ile

Ziraat Vekili Nedim ÖKMEN meslektaşlarımız ile

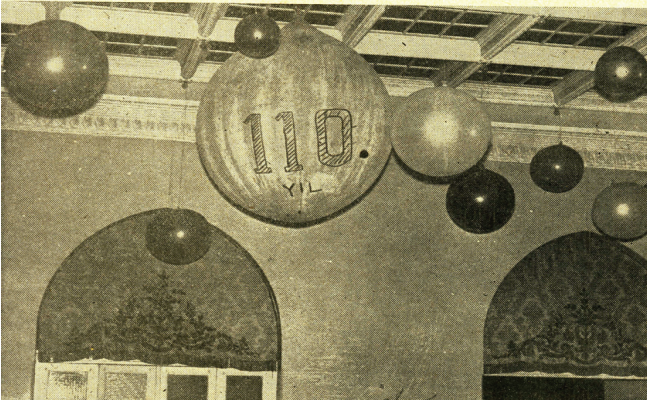
BALO

Zirai Öğretimin 110. ve A. Ü. Ziraat Fakültesinin 25. Yıldönümleri münasebetiyle Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliğince, 11 Ocak 1959 tarihinde ANKARA PALAS SALONLARINDA bir (ZİRAAT BALOSU) tertip edilmiştir. Balo, ilk düzenlendiğinde "Ziraat Balosu" olarak isimlendirilmişken, bugün "Başak Balosu" olarak düzenlenmektedir.

Muhtelif meslek gruplarının güzide mümessillerini içerisine alan, meslektaşlarımızın yüzlerinin gülmesine sebep olan ve sabahın erken saatlerine kadar sonsuz neşe içinde devam eden tarihi Ziraat Balosundan bazı görüntüler aşağıda verilmiştir.

Atatürk Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. İsfendiyar Esat KADASTER, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mustafa ULUÖZ ve Birlik Üyeleri

110. yılın balonları Ankara Palas Salonlarında

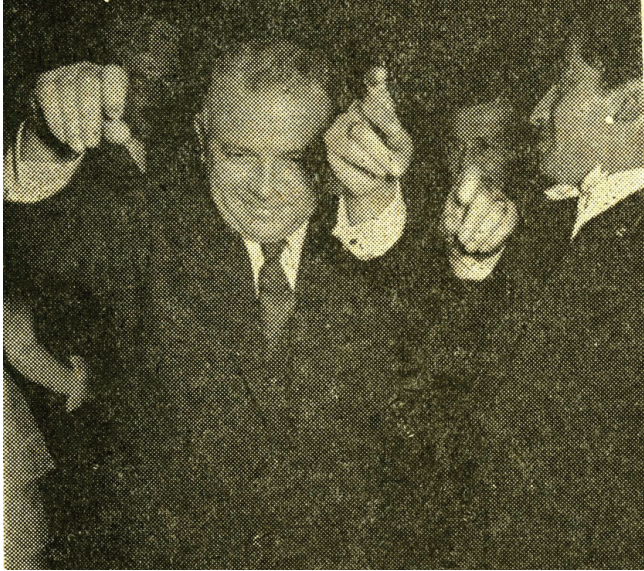
Balounun neşe kervanı

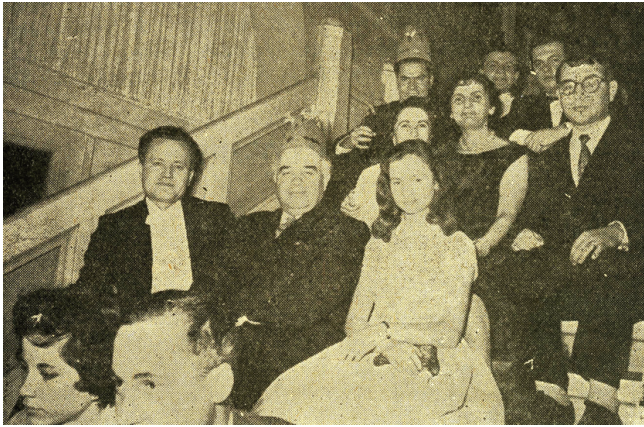
Gecenin teşrifatçıları

Neşe Kervanının alkışlayıcıları

Baloda coşan ve coşturan Prof. Dr. Bekir ALKAN Hocamız

Sabahın saat dördünde Merdiven Sefası

HATIRA PULU

Ayrıca, bu kutlamaların bir anısı olarak, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinin 25. kuruluş yıldönümünde PTT Umum Müdürlüğüne 25 kuruş değerinde 2 milyon adet hatıra pulu, 10 Ocak 1959 tarihinde satışa çıkarılmış, 31.12.1961 tarihine kadar tedavülde kalmıştır.

TÜRK YÜKSEK ZİRAAT MÜHENDİSLERİ BİRLİĞİ ZİRAAT DERGİSİ ÖZEL SAYISI

Ziraat Mühendisleri Odamız her beş yılda bir "Teknik Kongre" düzenlemektedir. Tarımda sorunlar ve çözüm önerileri, konusunda uzman öğretim üyeleri ve meslektaşlarımız tarafından bildiri olarak hazırlanmakta ve sunulmaktadır.

Ziraat Öğretiminin 110. ve A.Ü. Ziraat Fakültesinin 25. Yıldönümleri münasebetiyle düzenlenen etkinliklerde ise yine tarımda karşılaşılan sorunlar, konusunda uzman

öğretim üyeleri ve meslektaşlarımız tarafından bildiri olarak hazırlanmış ancak sunum yapılmamış, Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği Ziraat Dergisi Özel Sayısında 176 sayfa olarak basılmıştır.

Bu özel sayı, ziraata büyük önem veren ölmez Atamızın ruhuna ithaf edilmiştir.

Dergide Abdullah GÜRCAN'ın önsöz yazısı şöyledir.

"Yüzon sene evvel bugün, milli ekonomimizin temeli olan ziraat, bir ilim şubesi olarak kendine has mekteplerde okutulmaya başlandı. Uzun bir gelişme devresinden sonra, memleketimizin bünyesine uyan bir tarzda, çağdaş memleketlerin öğretim usullerine kendisini uydurmaktadır. Yüzon senenin fevkinde rakamlara sahip memleketlerde zirai öğretim ve faaliyetlerinin eskiliği ve tecrübeye göre daha çok mükemmeliyet arzedeceği şüphesizdir.

Zirai öğretimin yüzonuncu yılını mutlu bir hadise sayan Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği, bugünü efkârumumiyeye duyurmakla kendisine düşen vazifelerden birini ifa etmiş olmanın huzuru içindedir.

Türk Yüksek Ziraat Mühendislerinin yayım organı olan Ziraat Dergisi, Zirai öğretimin yüz onuncu yılında, bugüne has bir tarzda okuyucularının ve ziraat erbabının karşısına çıkmayı ödenmesi lâzım gelen bir borç saymıştır.

Memleketimiz bir ziraat memleketi, nüfusun ekseriyetini teşkil eden sınıf zirai faaliyetlerle meşgul ve milli ekonominin temelini zirai faaliyetler teşkil etmektedir. Bu bünyeye sahip olan bir vatanda, zirai öğretimin yüzonuncu yılı her vatandaşta düşünceye sevk etmelidir.

Millî servetimizi teşkil eden vatan topraklarında usulüne uygun zirai faaliyetler yapılıyor mu, artan nüfusumuzun sıhhatli olarak bekasını sağlayacak gıda maddeleri ne durumdadır, nesilden nesile devredecek ve onların zirai faaliyetlerine sahne olacak topraklarımız ne haldedir, daha bol gıda temini ve dış pazarlar da arzulan bir istihsale gitmek için, nüfusun ekseriyetini teşkil eden ziraat erbabının hayat seviyesinin yükselmesinde hangi yollardan gitmemizin icap ettiği, ziraatın muhtelif kollarına ait dâvalar ve hallediliş yolları; zirai öğretimin yüzonuncu yılı münasebetiyle özel olarak çıkan dergimizde mesleklerinde yetişmiş, selâhiyet sahibi elemanlar tarafından ele alınarak inceden inceye işlenmiş ve bugünde ziraat erbabına, zirai faaliyetleri yürütenlere hürmetle sunulmuştur.

Ele alınan ziraatın her bölümünde halledilen meseleler izah edilmiş, zamanla ortaya çıkan davalar ve çıkabilecek olanların nasıl halledileceği, açılmasında fayda mülâhaza edilen yeni müesseseler, ziraat erbabına modern usulleri ulaştırarak elemanların yetişmelerinde tutulacak yollar, tecrübenin ve ilmin ışığı altında incelenmiştir.

Cemiyet içinde var olan meslekler de, insanoğlu gibi terakki etme vasfına sahiptir. İlerliyen, ileriye doğru hamle yapan her bünye yeni ihtiyaçlarla, halledilmesi lâzım gelen davalarla karşı karşıyadır. Zamanında ihtiyaçları karşılanan her şey mükemmel olmada hiç bir zaman geri kalmıyacaktır.

Özel sayımızda, memleket meselelerini inceleyen kıymetli yazarlarımıza, Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği ve Ziraat Dergisi adına teşekkürlerimizi arz eder aynı ruhtaki yazılarınızı bekleriz".

Özel sayıda incelenen konular ve yazarları aşağıda gösterilmiştir

Yazar	Konu
Prof. Dr. Turgut YAZICIOĞLU	Memleketimizde Ziraat Öğretiminin Tarihçesi ve Bugünkü Ziraî Öğretim Kurumlarımız
Doç. Dr. Reşat AKTAN	Türk Ekonomisinde Ziraatın Yeri ve Önemi
Kemal GÖKÇORA	Yüksek Ziraat Mühendislerinin Ziraat Sahasındaki Faaliyetleri
Abdullah GÜRCAN	Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliğinin Ziraî Alandaki Fonksiyonu
Prof. Dr. Sabahattin ÖZBEK	Ziraat Mühendisleri Odası İdare Heyeti Faaliyetleri, Ziraat Mühendisleri Odası İdare Heyeti, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi 25 inci Yılında
Prof. Dr. Mustafa ULUÖZ	Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Prof. Dr. İsfendiyar E. KADASTER	Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Prof. Dr. M. Nail ORAMAN	Bağcılığımız ve Önemli Meseleler
Prof. Dr. İsfendiyar E. KADASTER	Beşinci Tabak
Ekrem GÜNAY	Türkiye’de Bir Ziraî Araştırma Organizasyonu Kurulması Zarurî ve Hattâ Mecburîdir
Prof. Dr. Bekir ALKAN	Bitki Koruma Problemlerimize Kısa Bir Bakış
Zühtü KUTULMUŞ	Devlet Üretme Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün Kuruluş Gayesi ve Memleket Ziraatindeki Rolü
Doç. Dr. Mustafa İŞIKAN	Endüstri Bitkileri ve Ziraatteki Önemi
Doç. Dr. Rezan ŞAHİNKAYA	Ev Ekonomisi ve Meseleleri
Prof. Dr. Sait Tahsin TEKELİ	Gıda İhtiyacının Karşınlanmasında Ziraat Sanatları
Doç. Dr. Necmi SÖNMEZ	Kültürteknik Problemlerimiz
Prof. Dr. Esat BOZKAYA	Makinalı Ziraatın Problemleri ve Gelişme Yolları
Prof. Dr. Sait Tahsin TEKELİ	Memleketimizde Ziraat Öğretimi
Prof. Dr. Sabahattin ÖZBEK	Meyve Yetiştiriciliğinin Memleket Ziraatındaki Yeri ve Problemleri
Prof. Dr. Arif AKMAN	Şarapçılığımızın Meseleleri
Prof. Dr. Ömer TARMAN	Türkiye’de Hayvan Yemi, Çayır ve Mer’a Dâvası
Prof. Dr. Osman TOSUN	Türkiye’de Hububat Problemleri
Doç. Dr. Ümran Emin ÇÖLAŞAN	Türkiye’de Meteoroloji Bilgisinin Yerleşmesinde ve Teşkilâtın Kuruluşunda Ziraatçilerimizin Yaptıkları Hizmetler
Afif GEDİZ	Türkiye Şeker Sanayinin Gelişmesi Üzerinde Ziraatın Önemi
Prof. Dr. Kerim Ömer ÇAĞLAR	Türkiye’de Toprak ve istihsal Problemleri
Prof. Dr. İsfendiyar E. KADASTER	Yemler Bilgisi Çalışmaları
Asım ALP	Yeni Ziraat Odalarımız
Prof. Dr. Nurinnisa ÖZBEK	Ziraî İstihsalın Arttırılmasında Gübrelemenin Önemi
Doç. Dr. Reşit SÖNMEZ	Ziraat ve Millet İktisadında Hayvancılığın Önemi
Adem KARAELMAS	Ziraat Vekâleti, Toprak Muhafaza Ziraî Sulama ve Arazi Islâhı Hizmetlerini Ön Plânda ve Geniş Ölçüde Ele Alma Yolundadır
İzzet BAYKAL	Hayvancılığımız ve Yem Sanayii
Doç. Dr. A. Remzi AKYILDIZ	Mikroorganizmaların Yem Olarak Kullanılmaları
Doç. Dr. İlhan AKALIN	Topraklarımızın Muhafazası Millî Bir Vazifedir
Dr. Turan GÜNEŞ	Ziraî Marketing, Türkiye için Önemi ve Meseleleri
Orhan KURAL	Ziraî Yayımın Türkiye için Önemi
Nebib YALAZ	Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina İşleri
Afif GEDİZ	Türkiye Şeker Sanayii Ziraî Araştırma Lâboratuvarları Çalışmalarına Toplu Bir Bakış

SONUÇ

Yukarıda açıklamaya çalıştığım, ülkemizde ilk kez kutlanan Ziraî Öğretimin 110. ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi’nin 25. Yıl dönümleri münasebetiyle yapılan kutlamalar, oldukça görkemli olmuştur. Bu kutlamalarda, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ziraat Mühendisleri Odası ve Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği birlikte görev almışlardır.

Bu etkinliklerin düzenlenmesinde büyük emekleri geçen o tarihteki Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği İdare Heyetinde görev alan Başkan: Zühtü KUTULMUŞ, Genel Sekreter: Dr. Kamil DOĞAN, Muhasip: Orhan KURAL, Neşriyat Müdürü: Abdullah GÜRCAN, İdare İşleri Müdürü: Veli GÜLKAN, Üye: Affan ARGÜDEN, Üye Ekrem KANGAL başta olmak üzere, etkinliklere katılan öğretim üyesi Hocalarımıza, Meslektaşlarımıza ve konuklara en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Vefat edenlere Allah’tan rahmet diliyorum. Mekanları Cennet olsun. Sağ olanlara sağlıklı, mutlu uzun ömürler diliyorum.

Bu yıl Tarımsal Öğretimin 165. yılını kutlayacağız. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ziraat Mühendisleri Odası ve Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği ayrı ayrı kutlamalar düzenleyeceklerdir.

Bugün Tarımsal Öğretimde ve Türk Tarımında çok büyük sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunları gündeme getirmek ve çözüm önerilerini açıklamak, kamuoyunda ancak birlikte olunursa daha ses getirici ve etkili olur düşüncesindeyim.

Nice 165. yıllar dileğiyle...

KAYNAKÇA

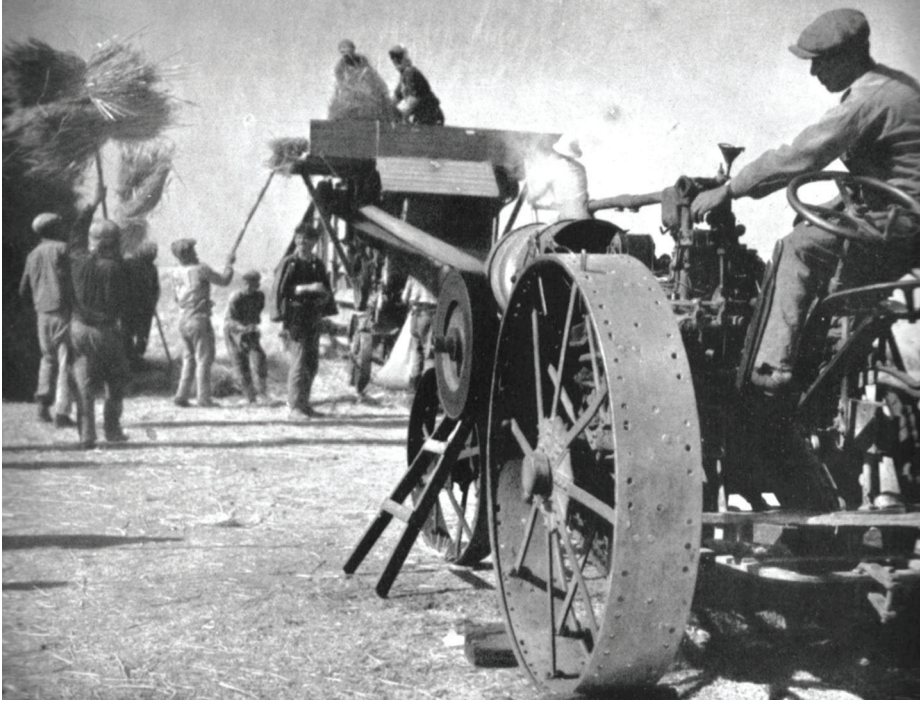
Anonim, 1959 a. Ziraî Öğretimde 110. Yıl. Ziraat Dergisi. (Özel Sayı) Aylık Fikir ve Meslek Dergisi. Yıl: XIX, Aralık - Ocak 1959, Sayı: 176 – 177, 176 s.

Anonim, 1959 b. Ziraat Dergisi. Aylık Fikir ve Meslek Dergisi. Yıl: XIX, Şubat 1959, Sayı: 178, 192 s.

Başdoğan Avni, 1959. Türkiye’de Yüksek Ziraî Öğretimin 110. ve A. Ü. Ziraat Fakültesinin 25. Kuruluş Yıldönümü Münasebetiyle Folklor. Ziraat Dergisi. Aylık

CUMHURİYET VE TARIM

Dr. Turhan TUNCER*

Cumhuriyetin kurucu kadroları, ülke nüfusunun % 80'ine yakın kısmını kırsal nüfusun oluşturduğu, sanayileşmenin nerede ise hiç olmadığı bir ortamda, kırsal nüfusu yerinde tutacak ve üretim süreçlerine dâhil edecek politikaların gerekliliğinin ve aynı zamanda böyle bir politikanın en önemli unsuru olan, sürekli olarak ihmal edilmiş köylülerin de önemini farkındadır. Mustafa Kemal'in 1 Mart 1922 tarihinde TBMM I. Dönem 3. Yasama Yılı açılış konuşmasındaki "Doğrusu yedi yüzyıldan beri dünyanın çeşitli yörelerine gönderilerek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi yüzyıldan beri emeklerini ellerinden alıp gereksiz yere harcadığımız ve buna karşılık daima onurunu kırdığımız ve hor gördüğümüz ve bunca özveri ve iyiliklerine karşılık nankörlük, küstahlık ve zorbalıkla uşak durumuna indirmek istediğimiz

bu ülkenin gerçek sahibi huzurunda bugün büyük utanç ve saygı ile gerçek durumumuzu alalım" ifadesi, bu önemi çok açık şekilde göstermektedir. Aynı konuşmasında yer alan "Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üreticisi olan köylüdür. O halde herkesten çok bolluk, mutluluk ve varlığa hak kazanan ve buna layık olan köylüdür. Bundan dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ekonomik politikası bu önemli amacının sağlanmasına yöneliktir" ifadesinde yer alan "**gerçek üretici olan köylü**" vurgusu, sayısal bir kitleyi değil üretimin bir parçası olacak bir toplumun hedeflendiğini göstermesi açısından oldukça anlamlıdır.

Mustafa Kemal'in aynı konuşmanın devamında dile getirdiği "Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki çalışmasını çağın ekonomik tedbirleri ile en yüksek düzeye çıkarmalıyız. Köylünün işlerinin sonucu ve çalışmasının semeresini kendi yararına en yüksek düzeye çıkarmak ekonomik politikamızın ana prensibidir. Bundan dolayı bir yandan çiftçinin çalışmasını artıracak ve verimli kılacak bilgi, araç ve fenni aletlerin tamamlanması ve sağlanmasına ve diğer yandan onun bu çalışmasının sonucundan en fazla yararlanmasını sağlayacak ekonomik tedbirlerin alınması için çalışmak gereklidir" ifadesi ile de yeni devletin bu alanda yapacaklarının ipuçları verilmektedir.

24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümleri gereğince genç Türkiye Cumhuriyeti, 85 milyon altın lira tutarındaki Osmanlı borçlarından toprak esasına göre Türkiye'ye devredilen 2/3'ünü ödeyecek, bununla birlikte beş yıl süre ile gümrüklerindeki düşük koruma oranlarını da değiştiremeyecektir. Dönemin siyasi ve ekonomik açıdan çetin koşulları altında, bağımsızlığını koruyup Cumhuriyet'i geliştirebilmek, ekonomik alanda sağlanabilecek atılımlar ile olanaklı idi. İşte bu ortamda tarım, kalkınmayı sağlayacak sektör olarak seçilmiş ve tarımsal üretimi artırmaya odaklı politikalar izlenmiştir. Bu seçimde, ülkenin sanayi kapasitesinin son derecede yetersiz olması, kaynak eksikliği ve tarım sektörünün gelenekselliği etken olmuştur.

Bu anlayış ve yaklaşımın bir sonucu olarak, bütçe gelirlerinin yüzde 22'sini oluşturan aşar vergisi, içinde bulunulan güç şartlara karşın, büyük bir fedakârlıkla kaldırılmıştır. 1923 – 1929 yılları arasında tarımda yıllık % 10'un üzerinde büyüme ivmesi yakalanmış; zor günler tarım sektörünün yarattığı katkı ile aşılmıştır.

Aile başına bir karasabanın bile düşmediği, % 22'sinde iş hayvanı bulunmayan köylü nüfusunu; toprak sahibi, tarımsal üretim tekniklerini bilen ve başarıyla uygulayan, ürettiğine sahip çıkan, Cumhuriyet'in aydınlanma projesinin aktif ortağı yapmak için harekete geçilmiştir. Toprak reformu, bunun ilk adımıdır. İkinci adım, 1935 yılında Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatiflerinin kurulması, üçüncü adım ise 1937 yılında Ziraî Kombinaların, 1938 yılında Devlet Ziraat İşletmesi'nin kurulmasıdır. Bu kurumlar

*TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

ile amaç köylünün modern tarımı öğrenmesidir. Son adım ise halkevleri ve köy enstitüleridir. 17 Nisan 1940 tarihli Köy Enstitüleri Yasası ile 1940 – 48 yılları arasında 21 Köy Enstitüsü açılmış, buralarda müzik – tarım – marangozluk – balıkçılık – ayakkabı tamirciliği gibi yaşamın tüm alanlarında yetkin, aydınlanma neferleri yetiştirilmiştir.

Ancak bu çabaların hemen tümü, çeşitli biçimlerde sonuçsuz kalmış veya uygun sonuçlar üretememiştir. Mevcut siyasi ve sosyo-ekonomik yapı içinde toprak reformu başaramamış, zirai kombina-ziraat işletmesi-devlet üretme çiftliği-tarım işletmeleri tarım teknolojisinin tarlaya yansıtılmasına yönelik temel amaçta yetersiz kalmış, sayıca büyüklüğüne karşın tarımsal kooperatifler gerçek işlevlerini sergileyememiş ve nihayet köy enstitüleri de kapatılmıştır.

1950 – 1953 döneminde traktör dışalımına koşut olarak, tarım hızlı bir gelişme sürecine girmiş; sektör yıllık % 10'un üzerinde bir büyüme ivmesi yakalamıştır. Ancak toprak reformunun yapılamadığı bir ortamda, altyapısı son derecede yetersiz olan tarım sektörünün tıkanması uzun sürmemiştir.

1980'li yıllar ise, 1970'li yıllarda görülen tıkanmanın bir sonucu olarak, tarım sektörünün gerilediği, iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştiği bir dönem olmuştur. Tarımı küçük görme, önemsememe anlayışı hâkim olmuş, kimi çevreler bilgisizlikten ya da ihanetten, tarımın gereğinden fazla desteklendiğini savunarak desteklerin azaltılması tezini öne sürmüşler, 1984'den itibaren tüm hükümetler de bu yönde politikalar uygulamışlardır. Tarım alanında yapılan özelleştirmeler ve "reorganize" edilen tarımsal kamu yönetiminin etkin olamaması da, Türkiye kırsalındaki yoksulluğu derinleştirmiş ve kırsalın çözülerek, kent varoşlarına akmasına yol açmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yokluk koşullarında elde edilen başarılarla karşılık, tarımda 80'li yıllardan beri sürdürülen politika ne yazık ki bir karşı devrimdir ve Türk Milletinin yararına olmamıştır!

Bugün altyapısı yetersiz – bozuk olan Türkiye tarımı, girdi ve çıktıdan, üretim ve pazarlamaya kadar sorunlu bir yapı sergilemekte ve önemli ölçüde gizli işsizlik barındırmaktadır. Köylüyü ve çiftçiyi yoksullaştıran politikalar bilinçli olarak uygulanmış, kent varoşlarına göç eden halk makarna – bulgur yardımı almaya muhtaç hale getirilmiştir.

Son 10 yıllık dönemde Türkiye tarımsal üretim ve dış ticaretinde Cumhuriyet öncesi döneme dönmüştür. Cumhuriyet'ten önce çayı Hindistan'dan, şekeri Rusya'dan, buğday ve unu Romanya ve Rusya'dan alan Türkiye bugün de milyonlarca ton buğday ve yağlı ithal etmektedir. Ülkemize yılda 50 bin ton kaçak çay, 500 bin ton kaçak şeker girmektedir. Ayrıca Osmanlı'nın en önemli ihracat ürünü olan pamukta, 90'larda dünya lideri olduğumuz bakliyat ve dünyaca ünlü olduğumuz tütün konusunda Türkiye artık ithalatçı bir ülke olmuştur.

Cumhuriyeti kuranlar ülke çıkarlarını her şeyin üzerinde tutan yurtsever bir anlayışla tarıma sahip çıkmışlar ve tarım sektörü ile kalkınmayı sağlamışlardır. Tarım sektörünün sorunlarının çözülmesi ve Türkiye'nin tarımda yeniden kendi kendine yeterliği yakalamasını istiyorsak, 89 yıl sonra aynı yurtseverlikle harekete geçmeli, arazilerimizi suyla buluşturmalı, ithalatı teşvik etmek yerine, akılcı bir politikayla ülkemizin tarım potansiyelini değerlendirmeli ve üretimi desteklemeliyiz.

Ekonomik zorluklara karşın büyük fedakârlıklarla üretmeye çalışan köylü ve çiftçi "Efendimizdir." Cumhuriyetin 89. yılında efendilerimize artık hak ettikleri değer verilmelidir!

2012 YILI TARIM DEĞERLENDİRMESİ

Dr. Necdet ORAL*

Türkiye’de neoliberalizmin tesisi, 12 Eylül darbesinin 24 Ocak Ekonomik Kararları’nı koruması altına almasıyla başlamıştır. Tarım sektörü istikrar programlarına açık ve belirgin bir şekilde bu süreçte girmiş; tarımda 1980’li yıllardan başlayarak neoliberal değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Devletin 1950-1980 arasındaki tarımı destekleyen tavrı değişmiş; destekleme alımları, girdi ve kredi sübvansiyonları şeklinde oluşan rolü küçültülmüştür. Uygulanan politikalarla devlet-köylü ilişkisinin yerini sermaye-köylü ilişkisi almaya başlamıştır. Bu süreçte hayata geçirilen IMF-Dünya Bankası patentli programlar küçük üreticiliğin çözülme sürecini hızlandırmıştır. Küçük ölçekli çiftçiler üretimden çekilirken, yerini tarım şirketlerine dayalı bir yapı almaktadır.

Dünya Bankası’nca hazırlanan Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARIP), tarımda fiyat, kredi ve girdi desteklerinin kaldırılarak doğrudan gelir desteği sistemine geçilmesini, tarım birliklerinin işlevsizleştirilmesini, bazı ürünlerde kota uygulamasını, bazılarında ise üretim alanlarının daraltılmasını istiyordu. Bu sözde reformun sonucu; tarımda hızlı çözülme, kırdan kente göçler, tarımdaki dağıtım, pazarlama ve ar-ge etkinliklerinin yerli ve yabancı tekelere devredilmesi olmuştur.

Tarımdaki dönüşüm iç dinamiklerin olduğu kadar dış dinamiklerin de ürünüdür. Çünkü çokuluslu şirketler az gelişmiş ülkelerde tarımı çeşitli mekanizmalarla kontrol altına almaktadırlar. Bunlar tarımda doğrudan yatırıma girmekte veya tarımı denetim altına almak için yerli taşeronlar kullanmaktadır. Türkiye’de de çiftçileri girdi, kredi ve pazarlama mekanizmalarıyla kontrol etmektedirler. Buna, son 20 yıllık dönemde gerçekleşen krizler sonrası piyasa değerleri düşen gıda şirketlerinden birçoğunun yabancı sermayeli tekel tarafından satın alındığını da eklemek gerekir.

Kıscacası girdi sağlamadan üretime, işleme ve pazarlamaya kadar tüm süreç çokuluslu tarım-gıda şirketleri ve onların taşeronları tarafından kontrol edilmektedir. Bu süreç, yabancı sermayeli şirketlerin sözleşmeli üretim aracılığıyla tarım ve gıdayı doğrudan denetim altına alması yoluyla ivme kazanmaktadır.

Tarımsal istihdam geriliyor: Bu olumsuzlukların sonucu olarak çiftçi tarımdan kopmaktadır. 2000 yılında tarımdan geçimini sağlayan çiftçi sayısı 7,8 milyon kişi iken, 2011 sonunda 6,1 milyon olmuştur. Yani 1,7 milyon çiftçi tarımdan kopmuştur. 2000 yılında tarımın istihdamdaki payı %36 iken 2011 sonunda %25,5’e düşmüştür.

Yıllara Göre Tarımın İstihdamdaki Payı

Yıllar	Toplam İstihdam	TARIM		Sanayi	Hizmetler
		Kişi	%		
2000	21.581	7.769	36,0	3.810	10.001
2001	21.524	8.089	37,6	3.774	9.661
2002	21.354	7.458	34,9	3.954	9.942
2003	21.147	7.165	33,9	3.846	10.135
2004	19.632	5.713	29,1	3.919	9.999
2005	20.067	5.154	25,7	4.178	10.735
2006	20.423	4.907	24,0	4.269	11.247
2007	20.738	4.867	23,5	4.314	10.327
2008	21.194	5.016	23,7	4.441	10.495
2009	21.277	5.254	24,7	4.130	10.644
2010	22.594	5.683	25,2	5.927	10.985
2011	24.110	6.143	25,5	6.380	11.587
2012*	24.623	6.073	24,7	6.402	12.147

(*) Ocak-Ağustos ortalaması, Kaynak: TÜİK

Tarımda büyüme hızı düşük: 2000’li yılların başında IMF ve Dünya Bankası tarafından dayatılan tarım politikalarının sonucu olarak tarımdaki büyüme hızı gayri safi yurtiçi hasıladaki (GSYİH) büyüme hızının altında kalmıştır. Bu dönemde ekonominin genelinde yıllık ortalama büyüme oranı %4,6 olarak gerçekleşmesine karşılık, tarımdaki büyüme hızı %2,2’de kalmıştır.

Tarımsal Katma Değerin (TKD) Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki (Gsyih) Payı (1998 Bazlı, Sabit Fiyatlarla, Milyon TL)

Yıllar	TÜRKİYE		TARIM*		Tarımın GSYH'deki Payı (%)
	Miktar (Bin TL)	Gelişme Hızı (%)	Miktar (Bin TL)	Gelişme Hızı (%)	
1999	67.841	-	8.260	-	12,2
2000	72.436	6,8	8.845	7,1	12,2
2001	68.309	-5,7	8.147	-7,9	11,9
2002	72.520	6,2	8.861	8,8	12,2
2003	76.338	5,3	8.684	-2,0	11,4
2004	83.486	9,4	8.929	2,8	10,7
2005	90.500	8,4	9.571	7,2	10,6
2006	96.738	6,9	9.701	1,4	10,0
2007	101.255	4,7	9.047	-6,7	8,9
2008	101.922	0,7	9.434	4,3	9,3
2009	97.003	-4,8	9.769	3,6	10,1
2010	105.886	9,2	9.999	2,4	9,4
2011	114.889	8,5	10.563	5,6	9,2
2012**	87.655	2,6	8.243	3,3	9,4

(*) Tarım, ormancılık ve balıkçılık toplamı, (**) 9 Aylık Kaynak: TÜİK

Tarımda yoksulluk artıyor: TÜİK'in yayımladığı GSYİH ve istihdam verilerinden hazırlanan aşağıdaki tablo; tarımda istihdam başına katma değerdeki gerilemeyi; yani yoksullaşmayı yansıtmaktadır.

Çalışan Başına Tarım Katma Değeri

Yıllar	Tarım Katma Değeri (Milyon TL)	Tarım İstihdamı (Bin kişi)	Tarımda Çalışan Başına Katma Değer (TL)
2000	8.260	7.769	1.063
2001	8.147	8.089	1.007
2002	8.861	7.458	1.188
2003	8.684	7.165	1.212
2004	8.929	5.713	1.563
2005	9.571	5.154	1.857
2006	9.701	4.907	1.977
2007	9.047	4.867	1.859
2008	9.434	5.016	1.881
2009	9.769	5.254	1.859
2010	9.999	5.683	1.759
2011	10.563	6.143	1.720

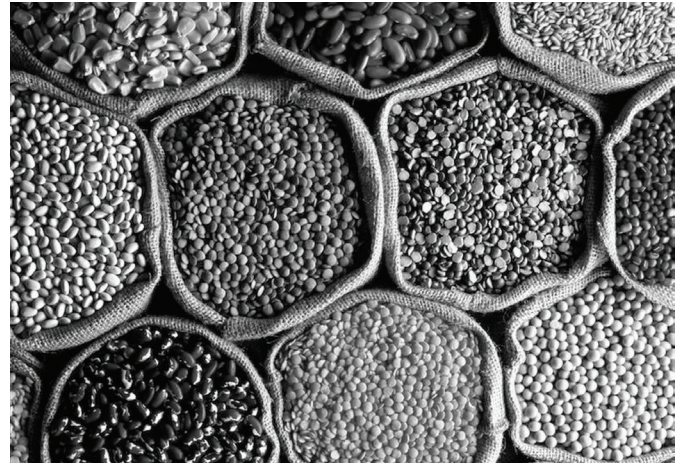

Kaynak: TÜİK

Türkiye tarımda net ithalatçı konumda: Standart sanayi sınıflamasına göre (ISIC, Rev. 3) son 10 yıldan 7'sinde tarım ürünleri ithalatı ihracatı geçmiş; 2008 yılında tarımsal ithalat 6,4, tarımsal dış ticaret açığı ise 2,3 milyar dolara ulaşarak Cumhuriyet tarihinin rekoru kırılmıştı. 2009'da küresel kriz nedeniyle gerileyen ithalat 2010 yılından itibaren yeniden tırmanışa geçti. İthal edilen başlıca ürünler bitkisel ham yağ, yağlı tohumlar, pamuk ve buğdaydır.

Tarım Ürünleri Dış Ticareti Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) göre (Milyon \$)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge
2000	1.684	2.125	-441
2001	2.006	1.410	596
2002	1.806	1.704	102
2003	2.201	2.538	-336
2004	2.645	2.765	-120
2005	3.468	2.826	643
2006	3.611	2.935	676
2007	3.883	4.672	-789
2008	4.177	6.433	-2.256
2009	4.536	4.625	-89
2010	5.091	6.490	-1.399
2011	5.353	8.944	-3.591
2012*	4.149	6.244	-2.095

Standart ticaret sınıflamasına göre (SITC, Rev.3) 2011 yılında tarım ürünleri ithalatı Cumhuriyet tarihinin rekoru kırılarak 17,6 milyar dolar olmuş; ihracat ise 15,3 milyar dolarda kalmıştır. Tarım ürünleri dış ticaret açığı ise 2,3 milyar dolara ulaşmıştır.

Tarımsal hammadde dış ticaretinde net ithalatçı konumda olan Türkiye, gıda maddeleri dış ticaretinde ise net ihracatçıdır. Gıda maddeleri alanındaki dış ticaret özel sektör talepleri doğrultusunda şekillenmekte olup; Gıda sektörü, yurtdışından ithal ettiği tarımsal hammaddeyi işleyerek yine yurtdışına satmaktadır.

Tarımsal Ürünler Dış Ticaret Dengesi DTÖ Tanımına göre SITC*, Rev.3, (Milyon \$)

Yıllar	İhracat			İthalat			Denge
	Gıda Maddeleri	Ham Maddeler	Toplam	Gıda Maddeleri	Ham Maddeler	Toplam	
2000	3.543	313	3.855	2.133	2.023	4.156	-301
2001	3.997	352	4.349	1.487	1.592	3.079	1.270
2002	3.668	384	4.052	1.912	2.083	3.995	57
2003	4.735	522	5.257	2.791	2.473	5.265	-8
2004	5.892	610	6.501	3.090	2.969	6.059	442
2005	7.714	595	8.309	3.284	3.196	6.480	1.829
2006	7.932	702	8.633	3.486	3.800	7.286	1.347
2007	9.007	762	9.769	5.167	4.645	9.813	-44
2008	10.705	768	11.474	8.503	4.535	13.038	-1.564
2009	10.582	608	11.190	6.108	3.523	9.631	1.599
2010	11.869	795	12.664	7.413	5.467	12.880	-216
2011	14.214	1.072	15.286	10.653	6.922	17.575	-2.289
2012**	11.998	787	12.783	8.577	4.977	13.554	-771

(*) Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması, (**) Ocak-Ekim dönemi

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Son 10 yılda buğday ve mısır ithalat bedeli 5,5 milyar dolar: Son 10 yıllık dönemde, 21 milyon ton buğday ithalatı yapılarak karşılığında 6 milyar dolar ödenmiştir. Mısırdaki 8 milyon tonluk ithalatın karşılığı 1,7 milyar dolar olmuştur. İthal edilen 2,8 milyon ton çeltiğin bedeli ise yaklaşık 1,2 milyar dolardır.

Yıllara Göre Hububat İthalatı

Yıllar	Buğday		Mısır		Çeltik	
	Miktar (Bin ton)	Değer (Milyon \$)	Miktar (Bin ton)	Değer (Milyon \$)	Miktar (Bin ton)	Değer (Milyon \$)
2000	964	126	1.286	147	304	60
2001	347	50	537	66	135	24
2002	1.117	150	1.180	134	293	49
2003	1.846	278	1.818	276	248	56
2004	1.065	222	1.050	190	166	62
2005	136	25	218	47	303	97
2006	240	53	31	13	273	89
2007	2.147	570	1.128	269	196	113
2008	3.708	1.483	1.151	382	240	173
2009	3.393	902	485	135	227	135
2010	2.554	655	452	124	535	265
2011	4.755	1.623	381	136	350	152
2012*	3.148	927	652	200	209	91

Kaynak: TÜİK

Pamukta yıllık ithalat 1,5 milyar doların üzerinde: 1980'lere kadar pamuk ihracatçısı olan Türkiye, kullandığı pamuğun yarısını ithal eder hale gelmiştir. Türkiye günümüzde Çin'den sonra ikinci büyük pamuk ithalatçısıdır. Aynı dönemde ithal edilen 7 milyon ton pamuğa ödenen döviz yaklaşık 11 milyar dolardır.

Yıllara Göre Yağlı Tohumlar Ve Pamuk İthalatı

Yıllar	Ayçiçeği		Soya		Pamuk	
	Miktar (Bin Ton)	Değer (Milyon \$)	Miktar (Bin Ton)	Değer (Milyon \$)	Miktar (Bin Ton)	Değer (Milyon \$)
2000	524	103	387	83	567	677
2001	183	43	321	67	454	497
2002	129	42	612	140	541	493
2003	541	153	831	227	557	667
2004	482	157	682	227	585	836
2005	491	162	1.155	329	776	908
2006	372	117	1.017	265	754	970
2007	596	260	1.231	410	946	1.278
2008	456	365	1.239	648	613	1.000
2009	468	241	974	429	753	1.003
2010	649	350	1.756	742	889	1.720
2011	906	590	1.298	687	604	1.850
2012*	662	385	967	539	491	1.052

Kaynak: TÜİK

Yağlı tohum türevlerinde yıllık ithalat 2,5 milyar doları aştı: Yerli üretim Türkiye'nin bitkisel yağ ihtiyacının ancak %30'una yetmekte olup; yağ açığı yağlı tohum ya da ham yağ ithalatıyla karşılanmaktadır. Son 10 yılda yağlı tohum, ham yağ ve küspe ithalatı için ödenen bedel 18 milyar doları geçmiştir.

Yıllara Göre Yağlı Tohum ve Türevleri İthalatı (Milyon \$)

Yıllar	Yağlı tohum	Hamyag	Küspe	Toplam
2000	225	303	147	675
2001	133	279	91	503
2002	223	340	88	650
2003	424	415	115	954
2004	464	429	205	1.098
2005	597	626	175	1.398
2006	525	797	113	1.435
2007	874	648	171	1.693
2008	1.304	1.456	234	2.994
2009	910	944	204	2.058
2010	1.393	801	296	2.490
2011	1.358	1.338	426	3.122
2012*	785	1.029	436	2.250

(*) Ocak-Temmuz dönemi

Kaynak: Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği

İşlenen arazi azalıyor: 2000'li yıllarda çiftçiler 3,3 milyon hektar araziyi işlemekten vazgeçmişlerdir.

Yıllara Göre Tarım Arazilerindeki Değişimler (Bin Hektar)

Yıllar	Tarla Alanı		Sebze Bah.	Toplam İşlenen Alan	Meyve Bağ Zeytin	Toplam Tarım Alanı*
	Ekilen	Nadas				
1990	18.868	5.324	635	24.827	3.029	27.856
1995	18.464	5.124	785	24.373	2.461	26.834
2000	18.207	4.826	793	23.826	2.553	26.379
2005	18.148	4.876	806	23.830	2.776	26.606
2006	17.440	4.691	853	22.984	2.895	25.879
2007	16.945	4.219	815	21.979	2.909	24.888
2008	16.460	4.259	836	21.555	2.950	24.505
2009	16.217	4.323	811	21.351	2.943	24.294
2010	16.333	4.249	802	21.384	3.010	24.394
2011	15.712	4.017	810	20.539	3.091	23.630

(*) Çayır ve meralar hariç, Kaynak: TÜİK

Bitkisel üretim artmıyor: Ekili alanlarının %75'inde hububat üretilen Türkiye'de, yılda en az 18,5 milyon ton buğday üretilirse nüfusa yetmektedir. 2007-2008 yıllarında bu miktarın altında kalan üretimle dışa bağımlı konuma gelinmiştir. Bu durum küresel ısınmanın yol açtığı kuraklıkla açıklanamaz. Çünkü yaklaşık 30 yıldır hububatta verimlilik ve maliyet sorunlarını çözmek için kalıcı adım atılmamıştır. 2000'li yıllara kadar arpa ihraç eden Türkiye, uygulanan yanlış politikalar nedeniyle arpa ithal eder konuma gelmiştir.

Sıcak iklim tahıllarından mısır ve pirinçte, prim uygulaması ve tohumluk kalitesindeki yükselmeden dolayı, ekolojik değerlerin dışındaki gelişmelerle üretim artışı gerçekleşen iki ürün olarak öne çıkmaktadır.

Yıllara Göre Hububat Üretimi (Bin Ton)

Yıllar	Toplam	Buğday	Arpa	Mısır	Çeltik
2000	32.249	21.000	8.000	2.300	350
2001	29.571	19.000	7.500	2.200	360
2002	30.831	19.500	8.300	2.100	360
2003	30.807	19.000	8.100	2.800	372
2004	34.154	21.000	9.000	3.000	490
2005	36.472	21.500	9.500	4.200	600
2006	34.643	20.010	9.551	3.811	696
2007	29.257	17.234	7.307	3.535	648
2008	29.287	17.782	5.923	4.274	753
2009	33.577	20.600	7.300	4.250	750
2010	32.749	19.660	7.240	4.310	860
2011	35.202	21.800	7.600	4.200	900
2012*	33.379	20.100	7.100	4.600	880

(*) II. Tahmin, Kaynak: TÜİK

Türkiye bakliyatında nüfus artış hızını yakalayabilecek bir üretim artışına ulaşamamış; çoğu zaman ya sabit, ya negatif dengeye giden üretim hızlarında kalmıştır. Günümüzde bakliyat üretimi 10 yıl önceki seviyesinin gerisindedir.

Yıllara Göre Bakliyat Üretimi (Bin Ton)

Yıllar	Toplam	Nohut	Kuru Fasulye	Kırmızı Mercimek	Yeşil Mercimek
2000	1.182	548	230	280	73
2001	1.328	535	225	460	60
2002	1.510	650	250	500	65
2003	1.437	600	250	485	55
2004	1.453	620	250	480	60
2005	1.433	600	210	520	50
2006	1.431	552	196	580	42
2007	1.265	505	154	508	27
2008	855	518	155	106	25
2009	1.101	563	181	275	27
2010	1.235	530	213	422	25
2011	1.132	488	201	380	26
2012*	1.191	518	200	410	28

(*) II. Tahmin, Kaynak: TÜİK

1998 yılında 22 milyon ton olan şekerpancarı üretimi dalgalı bir seyir izledikten sonra 2012 yılında 15,8 milyon ton olarak gerçekleşti. Pamukta üretimi artırmak yerine, ithalatı destekleyici politikalar nedeniyle; Amik Ovası'nda pamuğun yerini buğday, Ege'de mısır aldı; GAP, %60'lık payı ile birinci üretim bölgesi haline geldi. Son 10 yılda pamuk ve patates üretimindeki gerileme %10 dolayındadır. Ayçiçeği üretimi ise 20 yıl önceki seviyesine ancak ulaşabilmiştir.

TEKEL'in Kanun hükmüyle destekleme alımlarından çekilerek sözleşmeli üretime geçilmesi tütüncülüğümüz için yıkım oldu. Dünyanın en kaliteli şark tütününü yetiştiren çiftçimiz hızla üretimden uzaklaştı. Bu dönemde ekici sayısı 400 binden 51 bine, ekim alanı 196 bin hektardan 97 bin hektara, üretim 145 bin tondan 55 bin tona (2012 tahmini 80 bin ton) geriledi. TEKEL'in Şubat 2008'de British American Tobacco'ya (BAT) satılmasıyla sektör tümüyle çokuluslu sigara şirketlerinin eline geçti. Günümüzde Türkiye'de faaliyet gösteren sigara üretim firmalarının kullandıkları toplam 83 bin ton tütünün yalnızca %20'sini yerli tütünler oluşturmaktadır.

Yıllara Göre Endüstri Bitkileri Üretimi (Bin Ton)

Yıllar	Tütün	Ş. Pancarı	Pamuk (Lif)	Ayçiçeği	Patates
2000	200	18.821	880	800	5.370
2001	144	12.633	914	650	5.000
2002	153	16.523	988	850	5.200
2003	112	12.623	920	800	5.300
2004	134	13.517	936	900	4.800
2005	135	15.181	864	975	4.090
2006	98	14.452	977	1.118	4.397
2007	75	12.415	868	854	4.228
2008	93	15.488	673	992	4.197
2009	81	17.275	639	1.057	4.398
2010	52	17.942	817	1.320	4.513
2011	45	16.126	955	1.355	4.613
2012*	80	15.780	860	1.370	4.792

(*) II. Tahmin, Kaynak: TÜİK

Sebze üretimine gelirsek; kuru soğan, karpuz ve kavun üretimi 10 yıl öncesindeki seviyesinin altındadır. Domates üretimindeki nispi artış, 2010 yılında ortaya çıkan güve zararı nedeniyle negatife dönmüş; daha sonraki yıllarda 11 milyon ton dolayında sabitlenmiştir.

Yıllara Göre Sebze Üretimi (Bin Ton)

Yıllar	Kuru Soğan	Karpuz	Kavun	Domates
2000	2.200	3.940	1.865	8.890
2001	2.150	4.020	1.775	8.425
2002	2.050	4.575	1.820	9.450
2003	1.750	4.215	1.735	9.820
2004	2.040	3.825	1.750	9.440
2005	2.070	3.970	1.825	10.050
2006	1.765	3.805	1.766	9.855
2007	1.859	3.797	1.661	9.945
2008	2.007	4.002	1.750	10.985
2009	1.850	3.810	1.679	10.746
2010	1.900	3.683	1.612	10.052
2011	2.141	3.864	1.648	11.003
2012*	1.662	4.022	1.676	11.350

(*) II. Tahmin, Kaynak: TÜİK

Özetlemek gerekirse; 2000 sonrası dönemde buğday üretimi yerinde saydı, arpa üretimi ise önemli ölçüde geriledi. Başta tütün ve pamuk olmak üzere endüstri bitkilerinin; nohut, kuru fasulye ve mercimek gibi kuru baklagillerin; patates ve kuru soğan gibi yumru bitkilerin üretimleri azaldı. Bitkisel üretim alanında yalnızca mısır, çeltik ve ayçiçeğinde anlamlı üretim artışları sağlandı.

İthalata dayalı hayvancılık politikalarının sonu: Son 30 yılda hayvan varlığı 85 milyondan 41 milyona düşmüş; bu politikaların etkisi, 2010 yılında et fiyatlarındaki olağanüstü artışlar şeklinde ortaya çıkmıştır. Et fiyatlarındaki artışları ithalatla kontrol etmeye karar veren hükümet, 30 Nisan 2010 tarihinden itibaren canlı hayvan ve et ithal edilmesine karar vermiş; 1996 yılından beri yasak olan kırmızı et ithalatına başlanmıştır. İthalata izin verilmesinden bugüne kadar ülkeye yaklaşık 2,7 milyon baş sığır, koyun ve keçi girmiş; ithal edilen canlı hayvan, et ve et ürünlerine ödenen bedel 3 milyar doları bulmuştur. Yerli üretilen etin ithal etle rekabet etme imkânı kalmadığı gerekçesiyle birçok besi işletmesi (Banvit, Koç gibi) üretimini durdurmuş; böylece hayvancılık sektörü tümüyle ithalata bağımlı hale gelmiştir.

Türlerine Göre Hayvan Sayıları (Bin Baş)

Yıllar	Sığır	Manda	Koyun	Keçi	TOPLAM
1980	15.894	1.031	48.630	19.043	84.598
1985	12.466	551	42.500	13.336	68.853
1990	11.377	371	40.553	10.977	63.278
1995	11.789	255	33.791	9.111	54.946
2000	10.761	146	28.492	7.201	46.600
2005	10.526	105	25.304	6.517	42.453
2006	10.871	101	25.617	6.643	43.232
2007	11.037	85	25.462	6.286	42.870
2008	10.860	86	23.975	5.594	40.514
2009	10.724	87	21.750	5.128	37.689
2010	11.370	84	23.090	6.293	40.837
2011	12.386	98	25.032	7.278	44.794

Kaynak: TÜİK

Canlı Hayvan İthalat Miktarı (Baş)

Yıllar	Sığır	Koyun ve Keçi	TOPLAM
2010	139.949	234.974	374.923
2011	470.796	1.447.764	1.918.560
2012	-	382.908	382.908
Toplam	610.745	2.065.646	2.676.391

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Veri Tabanı

Canlı Hayvanlar Et ve Et Ürünleri İthalat Bedeli (000 \$)

Yıllar	Canlı hayvanlar	Et ve et ürünleri	TOPLAM
2010	333.080	251.235	584.315
2011	1.028.121	514.810	1.542.931
2012	728.239	90.718	818.957
Toplam	2.089.440	856.763	2.946.203

Kaynak: TÜİK

Tohumluk piyasasına yabancılar hakim: Özel tohumculuk şirketlerinin hibrit mısır, hibrit ayçiçeği, patates ve sebze tohumlukları tedarikindeki payı %100'e ulaşmaktadır. 2010 yılında hibrit mısır tohumluğunun %60'ı 5 yabancı şirket tarafından sağlanmıştır. Ayçiçeğinde bu 3 şirketin toplam payı %90'ın üzerindedir. Pamukta ise Bayer ve Pioneer'in toplam payı %40'ı aşmaktadır. İthalata bağımlılık oranı standart sebze %45'e, çim bitkilerinde %60'a, hibrit sebze tohumluğunda ise %80'e ulaşmaktadır.

Sulama yatırımları geriliyor: Türkiye'de teknik ve ekonomik kriterlere göre sulanabilecek arazi miktarı 8,5 milyon hektardır. Bunun 5,4 milyon hektarı (yani %64'ü) sulamaya açılabilmiştir. 1995–2002 döneminde 508 bin hektar sulama yatırımı yapılmış olmasına karşılık, 2003–2010 döneminde 387 bin hektar sulama yatırımı gerçekleşmiştir.

Gübre kullanımı azalıyor: Kimyasal gübre üretimi için gerekli temel girdilerin yaklaşık %95'i ithalatla temin ediliyor. Gübre sanayiinde kapasite fazlası olmasına rağmen iç talebi karşılayacak düzeyde üretim yapılmamakta; ihtiyacın yarısı ithalatla karşılanmaktadır. İç piyasadaki gübre fiyatlarını, uluslararası piyasalardaki hammadde ve gübre fiyatları; döviz kurundaki değişimler ve gübre tekellerinin kâr hırsı belirlemektedir. Nitekim son bir yılda kompoze gübreler dışındaki gübre fiyatları türlerine göre %11-24 oranlarında artmıştır.

Gübre Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	%21 AS	% 26 CAN	%33 AN	Üre	DAP	20.20.0
2011	532	561	678	893	1.362	964
2012*	590	678	790	1.111	1.348	569

(*) İlk 10 aylık ortalama fiyatlar Kaynak: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü

Kimyasal Gübre Tüketiminde İthalatın Payı

Yıllar	Tüketim (Bin ton)	Üretim (Bin ton)	İthalat	
			Miktar (Bin ton)	Payı (%)
1998	5.465	3.820	1.744	31,9
1999	5.581	3.301	1.988	35,6
2000	5.294	3.163	2.408	45,5
2005	5.199	3.158	2.478	47,7
2006	5.367	3.133	2.661	49,6
2007	5.148	3.114	2.377	46,2
2008	4.129	2.961	2.078	50,3
2009	5.276	2.878	3.007	57,0
2010	4.968	3.447	2.284	46,0
2011	4.766	3.740	2.242	47,0

Kaynak: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü

Bitki koruma ilaçları pazarını üç şirket kontrol ediyor: Türkiye'de bitki koruma ilaçları sektörü aktif madde açısından dışa bağımlı olup, imalatta kullanılan girdilerin %90'ı ithal ediliyor. Firmalar aktif madde ithal ederek jenerik (eşdeğer)

ilaç üretiyor. Bu pazarda %20'lik payıyla Hektaş ilk sırayı almakta, onu Bayer ve Syngenta izlemekte. Bu 3 şirket pazarın yarısından fazlasını kontrol ediyor. Bunlardan Hektaş; DuPont ve Makhteshim-Agan gibi agro-kimya devlerinin Türkiye dağıtıcısıdır.

Traktör piyasası tekelleşiyor: Traktör piyasasına uzun yıllar iki şirket hakim idi. Bunlarda biri, Koç Grubu ile Hollanda merkezli CNH Global NV ortaklığı olan Türk Traktör, diğeri ise Massey Ferguson lisansı ile üretim yapmakta olan Uzel Makine idi. Uzel, 2008 yılında Massey Ferguson traktörlerinin üretim lisansını kaybetti. Bu nedenle 2010 yılında Türk Traktör'ün traktör üretimindeki payı %70'lere ulaştı.

Yıllara Göre Traktör Üretimi Ve Satışı

Yıllar	Traktör Üretimi	Traktör Satışı	Traktör Sayısı
1998	60.500	48.568	902.513
1999	27.435	19.280	924.471
2000	37.938	33.500	941.835
2001	15.052	10.600	948.416
2002	10.840	6.810	970.083
2003	29.761	16.636	997.620
2004	42.511	29.583	1.009.065
2005	42.502	34.996	1.022.365
2006	44.386	39.706	1.037.383
2007	37.623	34.399	1.056.128
2008	28.751	27.022	1.070.746
2009	17.762	13.758	1.073.538
2010	40.178	36.072	1.096.683
2011	62.750	60.466	1.125.001

Kaynak: TÜİK, DPT, Tarmakbir, Otomotiv Sanayii Derneği

Tarımsal destekleme ödemeleri artmıyor: 2006 yılında çıkarılan Tarım Kanunu'nun 21. maddesine göre, her yıl tarımsal destekleme için bütçeden ayrılacak kaynak, gayrisafi millî hasılanın en az %1'i düzeyinde olmak zorunda iken bu rakam ancak binde 5–6 dolayında gerçekleşmiştir. Öte yandan 2010 yılından itibaren geçilen havza bazlı modelde prim desteklerine 2012 yılı için birçok kalemden artış yapılmazken, bazı ürünlerde sembolik artışlar yapılmıştır. Üretimi yaygın olmayan soya, kanola ve aspir gibi yağ bitkilerine verilen primler artırılırken; hububat, bakliyat ve pamukta son 4 yıldır hemen hemen aynı destek verilmektedir. Desteklemede arz, talep, üretim, ihracat, ithalat, maliyet gibi temel kriterler dikkate alınmamaktadır.

Yıllara Göre Tarımsal Amaçlı Transferler

Yıllar	GSYİH (Milyon TL)	Tarımsal Transferler (Milyon TL)	Tarım/GSYİH (%)
2003	454.781	2.805	0,62
2004	559.033	3.084	0,55
2005	648.932	3.707	0,57
2006	758.391	4.784	0,63
2007	843.178	5.555	0,66
2008	950.534	5.811	0,61
2009	952.559	4.495	0,47
2010	1.098.799	5.817	0,53
2011	1.298.062	6.962	0,54
2012*	1.434.712	7.657	0,53

(*) 2013 Yılı Programı verileri

Kaynak: Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü

Ürünler İtibariyle Ödenen Prim Destekleri (Kırş/Kg)

Ürünler	2009	2010	2011	2012
Pamuk	35	35	35	?
Pamuk (sertifikalı)	42	42	42	46
Yağlık Ayçiçeği	21	23	23	24
Soya	23	29,5	40	?
Soya (sertifikalı)	27,5	35	50	50
Kanola	23	27,5	40	40
Dane Mısır	4	4	4	4
Aspir	25	30	40	40
Zeytinyağı	25	30	50	50
Buğday	5	5	5	5
Arpa	4	4	4	5
Çavdar	4	4	4	5
Yulaf	4	4	4	5
Tritikale	-	4	4	5
Çeltik	10	10	10	10
K.Fasulye	10	10	10	10
Mercimek	10	10	10	10
Nohut	10	10	10	10
Yaş Çay	11,5	11,5	12	12

Kaynak: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü

Sonuç: Türkiye toprak, iklim ve bitki zenginliği bakımından önemli potansiyeli bulunan bir ülkedir. Ancak uygulanan politikalarla çiftçi tarımdan uzaklaşmakta, üretim artmamakta, ihracat kısıtlanmakta, ithalat yoluyla döviz kaybı olmaktadır. Öte yandan sübvansiyonla desteklendiği için dışarıdan ucuza alınan ürünler, yerli ürünlerle rekabet etmektedir. Bu sürecin tersine dönmesi Türkiye'nin kendi ekolojik koşullarına, insanının ihtiyaç ve çıkarlarına uygun sürdürülebilir üretim planları yapmasına ve doğru tarım politikaları uygulamasına bağlıdır.

TARIMIN SAKLAN(A)MAZ ÇÖKÜŞÜ YA DA 2012 YILININ BİLANÇOSU

Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI

Her konuda olduğu gibi, Türkiye tarımında da sağlıklı çözümler ve önermeler yapmak için doğru tespitler yapmak gerekli.

Standart ticaret sınıflamasına göre (SITC, Rev.3) 2011 yılında tarım ürünleri ithalatı Cumhuriyet tarihinin rekoru kırılarak 17,6 milyar dolar olmuş; ihracat ise 15,3 milyar dolarda kalmış ve tarım ürünleri dış ticaret açığı ise 2,3 milyar dolara ulaşmıştı. Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) göre, 2012 yılının Ocak-Ekim dönemi itibarıyla tarım ürünlerinde dış ticaret açığı, 2.095 milyar dolar dolayında. Net rakamlar henüz TÜİK tarafından yayınlanmamakla birlikte 2012 yılında da aynı durum söz konusu olacak.

Bu doğrultuda bir tarım örgütünün açıklamasına bakalım: Türkiye Ziraatçılar Derneği'ne göre, "2012 yılında Çin'den fasulye, kayısı ve kuru sarımsak, ABD'den fındık ve badem, İsrail'den fındık, Güney Afrika'dan satsuma mandalina, Şili'den sofralık üzüm, İtalya ve Şili'den elma, Kosta Rika'dan kavun, İtalya'dan kuru üzüm,

İran'dan karpuz, kuru kayısı ve lahana ve İspanya'dan marul ithal etmişiz."

Çiftçiler ne durumda? Ege Bölgesi Ziraat Odası başkanları, borçlu çiftçilerin mallarına el koyan bankaların bu tarlaları işletmek için açık artırmayla kiraya çıkarttıklarını, kiraya talip olan çiftçilerin de borçlu olan çiftçiler olduğunu, kısaca çiftçilerin kendi mülklerinde ırgat durumunu dönüştüklerini anlatıyorlar.

30 Aralık 2012 tarihli Hürriyet Ege'nin haberinde de, Ödemiş/İzmir'de patates krizine çözüm bulmak üzere, ilgili bakanlık tarafından "Ulusal Patates Konseyi" kurulması için yönetmelik taslağı hazırlandığı bildiriliyor. Buna karşılık, uzmanlar ürün konseylerinde çiftçinin sözünün olmadığını, sanayicileri ve tüccarların egemen olduğunu, bu eksikliğin süt, zeytinyağı ve pamuk konseylerinde göze çarptığını açıklıyorlar.

Özetle, tarım kesiminde gözlemlenen durum şu; Yıllardır uygulanan yeni-liberal politikalar sonucunda Türkiye tarımı, bırakınız kendine yeter üretime sahip olmayı, tam bir ithalatçı ülke durumuna gelmiştir. Köylüler, daha açıkçası üretimin büyük çoğunluğunu gerçekleştiren küçük ve orta ölçekli işletmeler giderek fakirleşmişler, kimileri de kentlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Tüketiciler dünyanın en pahalı etini, ekmeğini tüketir olmuşlardır.

Bizim açımızdan, tarımın 2012 bilançosunda öne çıkan başlıca konular şöyle özetlenebilir;

HAYVANSAL ÜRETİM

1. Dayanılmaz çöküş, geçen yıl olduğu üzere bu yıl artarak hayvansal üretimde devam etti. Et fiyatlarında, geçen yıllara göre olağanüstü artışlar oldu. Perakende süt fiyatları artışı da devam etti. Çiftçi para kazanmadığı gibi tüketiciler de pahalı tüketmeye devam etti.
2. Bu yıl anılan olumsuzluğa kaba yem sıkıntısı da eklendi. Yonca fiyatları yüzde 100'ün, saman fiyatları yüzde 300'ün üstünde bir artış gösterdi. Kimi yetkililer bu sonucu, yağışların yetersizliğine bağlıyorlar. Aslında ortaya çıkan sonucu, iklimle bağlamak kolaycılık. Arkasında yatan neden, uygulanan tarım politikaları yüzünden dikkate alınacak miktarda tarım

toprağının ekilemediğini ve kaba yem sıkıntısından yarar sağlayan iç ve dış spekülâtif çıkar gruplarının olduğunu görmek ve söylemek gerekiyor. Bildirilere göre, çiftçiler 3.3 milyon hektar tarla arazisi işlemekten vazgeçmişlerdir. Kaba yem sıkıntısına düşen çiftçiler, bir yıl öncesi 6000-7000 TL'ye aldıkları hayvanları ellerinden çıkarmak zorunda kaldılar, kalıyorlar.

3. Bütün bunların sonucu olarak kırmızı et fiyatı, 2012 yılında da artışını sürdürdü. Siyasi iktidar, iç piyasayı terbiye etmek amacıyla başta canlı hayvan olmak üzere kemikli et ve hayvansal ürünler ithalatına sonuna kadar kapı açtı. Gümrük duvarlarını neredeyse sıfırladı. Ve kaba yem sıkıntısına çözüm bulmak için yine tarihinde ilk kez saman ithal etti. İthalatın 2013 yılında da devam edeceği bildirildi.

4. TÜİK'in bildirişine göre, 2012 yılı Ocak-Kasım aylarını kapsamak üzere 2.165.157 bin TL'lik canlı hayvan, 861.868 bin TL'lik Et ve Ürünleri olmak üzere toplam 3.027.025 bin TL'lik ithalat yapıldı.

5. İthalattan kimler yarar sağladı ve sağlamaya devam edecek? İthalattan, ithalat lobileri ve bu amaca yönelik olarak kurdurulmuş şirketler, merkez ülkelerin firmaları ve biraz da çiftçileri yarar sağladı ve sağlamaya devam edecek. Kimler kaybetti ve kaybetmeye devam edecek? İthalattan, küçük ve orta ölçekli işletmeler kaybedecek ve kaybetmeye devam edecek. Son zamanlarda bunlara, seslerini çıkaran büyük işletmeler de eklenmeye başladı. Bütün bu ithalattan tüketici karlı çıktı mı? Buna da olumlu cevap vermek mümkün değil. Çünkü kentlerimizde perakende gıda sektörü çoktan yabancı+yerli takım tekellerinin eline geçti. Piyasayı onlar denetliyor.

6. Siyasi iktidar, ithalat dışındaki ne yapıtı? Ziraat Bankası aracılığıyla başlattığı hayvancılık yatırımları için sıfır faizli kredi uygulamasını kısmen sürdürdü. Uygulamada ortaya çıkan görünüm ise şunlar oldu; Birincisi, kredi uygulaması büyük işletmelerin kurulması doğrultusunda şekillendi. İkincisi kredilere sektörün içinden çok, daha önce hiç hayvanla tanışmamış girişimciler hücum etti. Üçüncüsü, yurt içinde yeteri ölçüde hayvan bulamayanlar ithalat yoluyla gereksinimleri gidermeye yöneldiler, bir başka deyişle kamudan sağlanan kaynakların büyük bir kesimi hayvan ithalatı için kullanıldı.

7. 2012 yılı hayvan hastalıkları açısından da iyi geçmedi. Örneğin bir süre şap hastalığının yaygınlaşması üzerine hayvan pazarları kapandı. Anadolu, Trakya yakasına hayvan geçişleri yasaklanmadı mı?

8. 2012 yılı sona ererken Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker'den bir açıklama daha geldi; "Et ve süt piyasası için müdahale kurumu oluşturulacak. Bakanlar Kuruluna sunulmak için hazır hale geldi. EBK'ya sütü de ilave ederek piyasaya müdahale edecek, üretici ve tüketici adına fiyat dengesi yaratacak bir kurum kuracağız." Üretici ve tüketici açısından olumlu sayılabilecek bu düzenlemenin, üretimin büyük bir çoğunluğunu oluşturan küçük ve orta ölçekli çiftçilerin ekonomik olarak örgütlenmesiyle

ele alınması durumunda işe yarayabileceğini belirtmek gerekiyor.

BİTKİSEL ÜRETİM

1. 2012 yılında da başta buğday olmak üzere, yağlık bitkilerde, bakliyatla, yem hammaddesi olan tahıllarda önemli düşüşler yaşandı. Örneğin, 2011 yılında 21 milyon 800 bin ton olan buğday üretimi 2012 yılında 17 milyon ton civarında gerçekleşti. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yetkilileri, buğday ile ilgili bir sorunsalın olmadığını belirttiler, ancak Toprak Mahsulleri Ofisi'ne buğday ithali için görev verildi. TÜİK'in rakamlarına göre; 2012 yılı Ocak-Ekim aylarını kapsayan süreç içinde Türkiye 3.148 bin ton buğday, 652 bin ton mısır, 200 bin ton çeltik, 662 bin ton ayçiçeği ve 967 bin ton soya ithal etti. Son 10 yıllık dönemin rakamlarına gelince; 21 milyon ton buğday ithalatı yapılarak karşılığında 6 milyar dolar ödenmiştir. Mısırdaki 8 milyon tonluk ithalatın karşılığı 1,7 milyar dolar olmuştur. İthal edilen 2,8 milyon ton çeltiğin bedeli ise yaklaşık 1,2 milyar dolardır.

2. 2012 yılının ilk dokuz ayında da 492 bin ton pamuk ithal edildi. Pamukta yıllık ithalat 1,5 milyar doların üzerindedir. 1980'lere kadar pamuk ihracatçısı olan Türkiye, kullandığı pamuğun yarısını ithal eder hale gelmiştir. Türkiye günümüzde Çin'den sonra ikinci büyük pamuk ithalatçısıdır. Aynı dönemde ithal edilen 7 milyon ton pamuğa ödenen döviz yaklaşık 11 milyar dolardır.

3. 2012 yılında bitkisel yağ ithalatına 3 milyar 250 milyon dolar ödendi. Son 10 yılda ise, yağlı tohum, ham yağ ve küspe ithalatı için ödenen bedel 18 milyar doları geçmiştir.

4. Tohumculukta dışa bağımlılık 2012 yılında da devam etti. İthalata bağımlılık oranı standart sebze yüzde 45'e, çim bitkilerinde yüzde 60'a, hibrit sebze tohumluğunda ise yüzde 80'e ulaşmaktadır. Bu bağlamda, tohumluk piyasasına yabancılar egemen oldu. Özel tohumculuk şirketlerinin hibrit mısır, hibrit ayçiçeği, patates ve sebze tohumlukları tedarikindeki payı yüzde 100'e ulaşmaktadır.

5. 2012 yılında da "Bitki Koruma İlaçları Pazarı"nın üç şirket tarafından denetimi sürmüştür. Bilindiği üzere, Türkiye'de bitki koruma ilaçları sektörü aktif madde açısından dışa bağımlıdır ve imalatta kullanılan girdilerin yüzde 90'ı ithal edilmektedir. Firmalar aktif madde ithal ederek jenerik (eşdeğer) ilaç üretmektedir. Bu pazarda yüzde 20'lik payıyla Hektaş ilk sırayı almakta, onu Bayer ve Syngenta izlemekte. Bu üç şirket pazarın yarısından fazlasını denetlemektedir. Bunlardan Hektaş; DuPont ve Makhteshim-Agan gibi agro-kimya devlerinin Türkiye dağıtıcısıdır.

YASA VE DÜZENLEMELER

2012 yılında göze çarpan başlıca yasa ve düzenlemeler şunlar oldu;

1. 2012 yılında en önemli düzenlemelerden birisi, "Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı- 2012-2016"

belgesinin açıklanması oldu. Ancak stratejide, kooperatif ile ilgili mevzuatta birden çok yasanın ve üç bakanlığın işlevini sürdürmesi konusu uzmanların eleştirisine neden oldu. Bunun yanında kooperatifçilik ile ilgili bir bankanın stratejiye konmaması da bir eksiklik olarak görüldü.

2. Meraların amaç dışı kullanımına yol açmakta olan 5 Şubat 2011 tarihli “Mera Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik” yetmemiş olacak ki, bu kez de “Zeytinciliğin Islahı, Yabancılarının Aşılattırılmasına Dair Yönetmelik”te Değişiklik yapıldı ve zeytin alanları madencilik ve enerji yatırımlarına açıldı.

3. Devletin tarımsal üretime verdiği sıfır faizli kredinin kapsamı daraltıldı ve kademeli sisteme geçildi. Ziraat Bankası'nın geçmişe yönelik uyguladığı ve her yıl aldığı komisyon bu krediyi sıfır faizli olmaktan çıkardı.

4. 5996 sayılı “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Yasası”na dayanarak gıda ile ilgili 100'den fazla yönetmelik ve kodeks çıkarıldı. Diğer yandan yasa ile; Cumhuriyetimizin ilk yıllarında çıkartılan ve daha sonra güncelleştirilen Hayvan Islahı Kanunu'nun yürürlükten kaldırılması ve Hayvan Islahı'nı dar alana sıkıştırmak ve önemsizleştirilmesi yaklaşımı sürdürüldü.

5. Et ve et ürünleri tebliğinde değişiklik yapılarak salam, sosis, sucuk ve benzeri ürünlerin imalatında kırmızı et ve beyaz et karışımı yasaklandı. Buna uygun davranmayan firmalar da ilan edilmeye başlandı.

6. 2012-2016 Organik Tarım Stratejik Planı ile organik tarımda güçlü ve zayıf yönler belirlendi.

7. 13 Haziran 2010 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 50. Maddesinin değiştirilmesiyle ilgili bakanlığın genel kurullarca seçilmiş kooperatif yöneticilerini görevden alabilmesi konusu demokratik kooperatifçilik hareketi üzerindeki baskısını sürdürdü. Üstelik bu alanda yeni bir örgütlenmeye de yukarıda değinildiği üzere olanak sağlandı.

TARIMSAL DESTEKLEMELER VE KREDİLER

1. Tarımsal destekleme ödemeleri 2012 yılında da artmamıştır. 2006 yılında çıkarılan Tarım Kanunu'nun 21. maddesine göre, her yıl tarımsal destekleme için bütçeden ayrılacak kaynak, gayrisafı millî hasılanın en az yüzde 1'i düzeyinde olmak zorunda iken bu rakam ancak binde 5-6 dolayında gerçekleşmiştir.

2. Üstelik, devlet tarıma verilen desteğin çok daha fazlasını tarımsal girdilerden aldığı Özel Tüketim Vergileri (ÖTV) ve Katma Değer Vergisi(KDV) ile geri almaktadır. 2012 yılında tarıma verilen destek 7.5 milyar TL dolayındadır. Salt mazottan alınan toplam vergi ise 9 milyar TL'dir.

3. Öte yandan 2010 yılından itibaren geçilen havza bazlı modelde prim destekleri 2012 yılı için birçok kaleme artırılmazken, bazı ürünlerde sembolik artışlar yapılmıştır. Üretimi yaygın olmayan soya, kanola ve aspir gibi yağ bitkilerine verilen primler artırılırken; hububat,

bakliyat ve pamukta son 4 yıldır hemen hemen aynı destek verilmektedir.

4. Desteklemede arz, talep, üretim, ihracat, ithalat, maliyet gibi temel kriterler dikkate alınmamaktadır.

5. Diğer yandan tarımsal destekleme ve kredilerden, 2012 yılında da küçük ve orta ölçekli işletmelerden daha çok büyük dev işletmeler yararlanmıştı. Bunun en göze çarpan örnekleri hayvancılıktadır.

PAZARLAMA

2012 yılında da ürünlerde çiftçi eline geçen fiyatlarla, tüketicinin ödediği fiyatlar arasında önemli farklılıklar devam etti. Sebze ve meyvede üretici ve marketler arasındaki fiyat farkının yüzde 400'leri geçtiği bildiriliyor. Sütte ise tüketicinin ödediği para 2-5 kat daha fazla oldu. Kısaca, pazarlama sürecinde, ne üretici, ne de tüketici memnun. Pazarlama kanalında bir avuç aracı, üretici ve tüketicilerin yeterli örgütlenmesi olmayışı nedeniyle çıkar sağlıyor.

ÖRGÜTLENME

1. 2012 yılında da çiftçi örgütleri, tarım politikalarına ağırlıklarını koymadılar.

2. Çiftçilerin ekonomik örgütlenmeleri çok düşük düzeyde devam ediyor. Çiftçilerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin kooperatif örgütlenmeleri, Türkiye genelinde tarımsal üretimin ancak yüzde 3-4'ü denetliyor. Örneğin, hayvan ve hayvansal ürün ithalatının hayvancılığı yıkıma götüreceğini herkes görüyor ve söylüyordu. Çiğ süt fiyatlarının düşüşü karşısında birkaç cılız ses çıktı. Ancak örgütler kitlesel tavır geliştiremediler. Bunun nedenlerinden birisi, tarım kesiminde aynı doğrultuda çok örgüt olması yanında, örgütlerin görev alanlarının da çatıştırılmış olması. Bu konu yeterince irdelenmiyor.

3. Diğer yandan kırsal kesimin en önemli ekonomik örgütleri olan Köy-Koop'lar hala tarımsal desteklemeler konusunda ayrıcalıklara sahip olamadılar. Üstelik üzerlerindeki siyasal iktidar baskısı da giderek arttırıldı. Ve 2012 yılında yeterince denetlemedikleri sanılan Köy-Koop'lara rakip örgüt de oluşturuldu.

TARIMSAL ARAŞTIRMA-GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

Tarımsal Ar-Ge etkinliklerinin geldiği noktada, 2012 yılı içinde gözlemlenen tespitler şöyle özetlenebilir.

1. Tohum üretiminde, özellikle sebze tohumculuğunda dışa bağımlılık en yüksek düzeyde sürdü. Tohumculuk Yasası da bu dışa bağımlılığı kırmaktan uzak, daha açıkça bağımlılığı arttıracak doğrultuda işlevine devam etti.

2. Hayvan yetiştiriciliğinin dalları olan; kanatlı hayvan yetiştiriciliğinde ana-baba ve büyük ana-baba soylarında dışa bağımlılık, bu yıl da sürdürüldü. Bu bağımlılığı kırarak çalışmalar ise yetersiz kaldı. Sığır yetiştiriciliğinde Türkiye'nin elinde yeterli stok olmasına karşılık, damızlık dışalıkları devam ettirildi. Sığır, koyun ve keçi yetiştiriciliğinde yerli gen kaynaklarının koruma ve

geliştirme çalışmaları yetersiz düzeyde devam etti. Tohum ve damızlık hayvan gibi girdilerin dışındaki diğer girdilerde de Türkiye tarımının gereksinmesini karşılayacak Ar-Ge etkinlikleri yeterli olmaktan uzak kaldı.

3. Tarım alanında üretim teknikleri ve yenilikler konusunda da özgün çalışmalar yapılamadı, daha çok merkez ülkelerindeki yeniliklerin uyarlanması söz konusu oldu.

4. Tarım teknolojileri alanında, mekanizasyon ve sulama teknikleri yönünde teknoloji geliştirme yerine satın alma esasına gidildi.

5. Gübre ve tarımsal ilaç gibi hammadde kaynakları yönünde dışa bağımlılık devam etti, bu kapsamda gübre ve ilaç alımı, petrolden sonra en çok kimyasal dışalımın yaşandığı sektörler oldu.

6. Bütün bunların ötesinde Ar-Ge'de de bilimsel taşeronluk konusu, 2012 yılında da ivme kazanarak sürdürüldü.

SONUÇ

Evet, söylemlerinin tam aksine, tarımın saklan(a)maz çöküşü, 2012 yılında da devam etmiştir. Tarımda ortaya çıkan bu sonucun dışsal ve içsel birçok nedeni vardır. Sorunların giderek ağırlaşmasında, dünyada 1980'li yılların başından itibaren uygulanan küreselleş(tir)me politikalarının başat rol oynadığı görülüyor. Küreselleş(tir)me politikaları, merkez ülkelerinden çevre ülkelere; özelleştirmeler, sınırsız serbest ticaret, devletin küçültülmesi ve sosyal devlet konumundan uzaklaştırılması gibi yeni toplumsal ve ekonomik uygulamalarla benimsetilmeye çalışıldı. Bu bağlamda, tarımda da devletin 1950-1980 arasındaki tarımı destekleyen tavrı değişmiş; destekleme alımları, girdi ve kredi sübvansiyonları şeklinde oluşan rolü küçültülmüştür. Uygulanan politikalarla devlet-köylü ilişkisinin yerini sermaye-köylü ilişkisi almaya başlamıştır. Bu süreçte hayata geçirilen IMF-Dünya Bankası patentli programlar küçük üreticiliğin çözülme sürecini hızlandırmıştır. Küçük ölçekli çiftçiler üretimden çekilirken, yerini tarım şirketlerine dayalı bir yapı almaktadır. Tarımda hızlı çözülme, kırdan kente göçler, tarımdaki dağıtım, pazarlama ve ar-ge etkinliklerinin yerli ve yabancı tekellere devredilmesiyle olmuştur.

Tarımdaki olumsuz dönüşüm sürecinde, dışa bağımlı iç dinamiklerin rolü de yadsınamaz. Öncelikle, tarımsal desteklemelerin karadelik olduğu, köylülüğün yok edilmesi gereği ve tarımsal üretimin dev tarımsal işletmelerle yapılabileceği algısı konularında siyasi partiler ile kent bileşenlerinde beyin yıkama gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan özellikle yine kentlerde, beslenme kültürü de değiştirilmiştir. Örneğin hayvancılıkta kırmızı et ve süt denilince, ithal ile yönlendirilen sığırcılık öne çıkarılmış, koyun ve keçi ürünleri kötülenmiştir. Bundan ithalat lobileri büyük kazanç sağlamıştır. İç etmenler arasında, üretimin büyük bir çoğunluğunu oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin örgütsüzlüğü yanında sınıf bilincine sahip olmaması ve günlük kısa çıkarların egemen olması da eklenebilir.

HAYVANCILIKTA NEREDE YANLIŞ YAPILYOR?

Ahmet ATALIK*

24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması'na göre Türkiye, Osmanlı'nın 85 milyon altın liralık borcunun 2/3'ünü ödeyecekti. Ayrıca 5 yıl süreyle gümrüklerindeki düşük koruma oranlarını değiştiremeyecek, iç üretimi desteklemek üzere gümrük vergilerini artıramayacaktı.

Sermaye birikimi olmayan, üstelik yüklü bir borcun altına giren Türkiye Cumhuriyeti Devleti, nüfusunun %75'inin köylerde yaşaması dolayısıyla tarım öncelikli bir kalkınma modeli benimsedi. İlk iş olarak da 1924 yılında bütçe gelirlerinin %22'sini oluşturan aşar vergisini 1925 yılında kaldırdı. 1926 yılında çıkarılan Hayvan Islahı Kanunu ile her köyde bir damızlık bulundurulması şartı getirildi (Bu kanun 2001 yılında yenilendi, 2010 yılında yürürlüğe giren Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu ile tamamıyla kaldırıldı). 1924-1929 yılları arasında tarımsal hasılanın yıllık büyüme hızı ortalaması %8,9 oldu.

Ülkemizde gerçek anlamda bir et sanayinin kurulması 1936 yılında gerçekleştirilen sanayi kongresinde ilk kez dile getirildi. Bu konudaki çalışmalara çeşitli nedenlerle ancak 1949 yılında başlanabildi. Sonuçta, 1952 yılında hayvancılığın geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması amacıyla Et ve Balık Kurumu (EBK) kuruldu. Ülkenin çeşitli yerlerinde kombinalar açıldı. Ardından, yem konusunu istikrarlı bir zemine oturtmak, hazır yem üretmek üzere var olan yem çeşitlerini ve kaynaklarını işleyip, bu maddelerin tedarik, imal ve ticaretini yapmak, amaca uygun her türlü tarımsal ticari ve sınai girişimlerde bulunmak, özel sektörle işbirliği ve ortaklık yoluna gitmek amaçlarıyla 1956 yılında Yem Sanayi Türk AŞ (YEMSAN) kuruldu. Bu kurumun açtığı yolda 1964 yılından itibaren özel sektör de yem fabrikası kurmaya başladı. Hayvancılık, et ve yem üretiminde verim ve kalite çabalarından sonra sıra süte gelmişti. 1963 yılında üretilen sütü işlemek için tesisler kurmak, özel sektörü özendirmek üzere ona önderlik etmek, kooperatifleşmeyi özendirmek (639 sayılı KHK ile 2011 yılında Tarım Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması sonucunda "kooperatifçiliği teşvik etmek" görevleri arasından çıkarıldı), eğitim ve araştırma yapmak, üreticinin desteklenmesini sağlamak, kalite ve verimin artırılmasını sağlamak, işlenen ürünleri yurt içinde ve dışında satmak amacıyla Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) kuruldu.

Kurulan bu tarımsal KİT'ler üretimi, verimi ve kaliteyi teşvik etti, üreticinin ucuz girdi kullanarak daha çok kazanmasını, tüketicinin ucuz ve güvenilir gıdaya ulaşmasını sağladı.

1980'li yıllarda 12 Eylül askeri darbesinin ardından ABD ve İngiltere ile eşzamanlı olarak ülkemizde uygulamaya konan neoliberal politikalarla serbest piyasa ekonomisine geçildi ve tarım alanındaki kamu kurumları yeniden yapılandırıldı. Bu doğrultuda 1984 yılında Tarım Bakanlığı'nın pek çok kurum (Ziraat İşleri, Zirai Mücadele, Hayvancılığı Geliştirme, Gıda İşleri, Veteriner İşleri, Su Ürünleri, TOPRAKSU Genel Müdürlükleri) kapatıldı. Eş zamanlı olarak iç piyasayı terbiye etmek adına hayvan ve hayvansal ürün ithalatı iç üretime balta vurdu. Terör olayları nedeniyle doğu ve güneydoğu bölgelerimizdeki meraların yasaklanması hayvancılığı gerilettiler.

Bu yıllarda halkımız özelleştirme kavramı ile tanıştı. Önce zarar eden KİT'ler satılacaktı. Ancak, uzun yıllar zarar eden bir kit bulunamadı. O zaman KİT'lerin zarar ettirilmesine karar verildi ve 1990'lı yıllarla birlikte özelleştirmeler başladı. Günümüzde ise zarar edip etmediğine bakılmadan kamu malları hızla satılmaktadır.

1993-1995 yılları arasında YEMSAN özelleştirildi. Kurum faiz yükü ile zarar ettirildi. 1989 yılına kadar zarar etmeyen kurumun 1992 yılındaki zararı 55 bin TL iken ödediği faiz 75 bin TL idi. Özelleştirilen fabrikaların yarıdan fazlası kapatıldı. Yem fabrikaları ülkenin batısına yığıldı.

1993-1998 yılları arasında SEK özelleştirildi. Bu kurumun da pek çok KİT gibi kuruluş sermayesi verilmeyerek, özel bankalardan yüksek faizli kredi almaya zorlandı. Tüm kârı özel bankalara aktararak batırıldı. Sektör yerli ve yabancı 6 holdinge teslim edildi. Süt fiyatları sürekli artarken, çiğ süt üreticisinin kazancı çoğu zaman maliyetin altında kaldı. Özelleştirmenin etkilerine bir örnek vermek gerekirse, Kars süt fabrikasının, satışından kısa süre sonra makineleri söküldü ve fabrika kapatıldı.

1995-2000 yılları arasında EBK özelleştirildi. Kurum faiz yükü ile zarar ettirildi. 1987 yılında zararı 9 bin TL iken 1991 yılında 55 bin TL'ye, 1992 yılında ise 186 bin TL'ye yükseldi. Aynı yıl faiz gideri 754 bin TL idi. Özelleştirilen kombinaların çoğu kapatıldı. Devletin elinde sadece 7 kombina kaldı. Piyasanın ancak %1'ine hakim olabilen bu kombinalar üretimi ve fiyatları yönlendiremedi. EBK özelleştirmelerine de bir örnek vermek gerekirse, Ankara Yenimahalle'de 100 dekar bir alan üzerinde kurulu bulunan kombina, amacı doğrultusunda kullanacaklarını söyleyen bir grup iş adamına 29,2 milyon dolara satıldı. Satışın hemen ardından bu iş adamları arazinin yarısını yıllığı 10,5 milyon dolardan Koç Holding bünyesindeki Migros'a kiraladı. Araziye Ankara'nın ve Balkanların en büyük alışveriş merkezi kuruldu. Uyanık iş adamlarımız, alışveriş merkezinin içindeki 100 mağazadan kendilerine verilen 70 mağazayı da yıllığı 15 milyon dolardan kiraya verdi. Ayrıca, arazinin kalan diğer yarısını da 100 milyon dolara bir Alman şirketine sattılar.

Günümüzde, AKP'li yıllarda da hayvancılık sektörü için oldukça büyük hatalar yapıldı. Fakir çiftçilere yönelik olarak 2003 yılında Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi uygulamaya kondu. Fakirliğini belgeleyen çiftçilere kurdukları kooperatifler üzerinden ikişer inek dağıtıldı. Proje çerçevesinde bir çiftçi diğerine, kooperatif ise tüm çiftçilere kefil oldu. Bu amaçla 400 milyon TL'lik kredi kullanıldı. Ancak, fakir çiftçilerin pek çoğu kredi geri ödemesini bitiremeden hayvanını kaybetti. Borcunu ödeyebilen fakir çiftçilerin pek çoğu, borcunu ödeyemeyen çiftçilere kefilliklerinden dolayı sıkıntılı günler yaşadı.

2005 yılında, hayvancılık sektöründe hedefleri belirleyen "Hayvancılık Stratejisi 2005-2013" belgesi açıklandı. Buna göre kültür ırkı sağmal inek sayısının 4,6 milyon baştan 6 milyon başa, çiğ süt üretiminin 10 milyon tondan 23 milyon tona, endüstride işlenen süt oranının %20'den %80'in üzerine, kırmızı et üretiminin 800 bin tondan 1,3 milyon tona, kişi başına et tüketiminin 10 kilodan 16 kiloya, yem bitkileri ekim alanının 1,2 milyon hektardan 4 milyon hektara, ot üretiminin 23 milyon tondan 70 milyon tona çıkarılması hedefi kondu.

2007 yılında yaşanan kuraklık ve genel seçim önemli bir dönüm noktası oldu. Girdi maliyetleri hızlı bir şekilde yükseldi. Çiğ süt fiyatları yem fiyatlarının gerisinde kaldı. Diğer taraftan tarım desteklerinin neredeyse tamamı seçim öncesinde dağıtıldı. Bu dağıtımdan hemen hemen hiç pay alamayan hayvan üreticisinin alacağı 2008 bütçesine bırakıldı. 750 TL olarak öngörülen hayvancılık destekleri verilen sözlerle 1,2 milyon TL'ye ulaştı.

2008 yılının büyük bölümünde kuraklık yine devam etti. Buna karşın, hayvancılık desteklerini artırmak yerine aşağı çekebilmek için birçok kalem destek kaldı, hayvan başına destek modeline geçildi. Bu kapsamda 15 Nisan 2008 tarihli Resmi Gazete'de (RG) "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Karar" yayımlandı. Karar'a göre hayvan başına melez ırklar için 300 TL, saf ırklar için 350 TL, hastalıktan ari ırklar için 400 TL, manda başına 300 TL, damızlık koyun ve keçi başına da 10 TL ödeme yapılacaktı. Ancak, üzerinden daha 1,5 ay geçmişken bu karar 24 Mayıs 2008 tarihli RG'de yayımlanan yeni bir kararla değiştirildi. İrk kavramı kaldırılarak destekler 50 TL aşağı çekildi; destekler anaç sığır başına 250 TL, soy kütüğüne kayıtlı anaç sığır başına 300 TL, hastalıklardan ari işletmelerde anaç sığır başına 350 TL, manda başına 250 TL oldu. Ayrıca, sayı sınırı getirildi. En az 5 en çok 200 hayvana tam destek yapılacak, 200-500 baş arası için desteğin %50'si, 500 baş üzerine ise %25'i verilecekti. Bu kararlar fakir çiftçinin aldığı 2 inek destekleme kapsamı dışında bırakılmış oldu. Diğer yandan ilk kararda süt piriimi tamamen kaldırılırken, yeni kararlar 4 kuruş piriim verileceği belirtildi.

Bu karardan da yaklaşık 20 gün sonra, 13 Haziran 2008 tarihli RG'de "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Uygulama Esasları Tebliği" yayımlandı. Bu tebliğ destekleri alabilmenin hiçte kolay olamayacağını gösterdi. Destekten yararlanacak anaç ineğin 2008 yılında doğum yapması şartı getirildi. Buzağının hangi suni tohumlama ile doğduğunun belgelenmesi, destekten yararlanacak ineğin aşılarının tam ve belgeli olması gerekiyordu. Bugüne kadar herhangi bir belge zorunluluğu olmadığından pek çok çiftçi belge almamış, alanlar da saklamamıştı.

30 Ocak 2009 tarihli RG'de yayımlanan "Tarımsal Desteklemelere İlişkin Bazı Bakanlar Kurulu Kararları Uyarınca 2009 Yılı Bütçesinden Yapılacak Desteklemelerin Birim Fiyatlarından %10 Kesinti Yapılması Hakkında Karar" ile anaç sığır ve manda desteği 250 TL'den 225 TL'ye, koyun keçi desteği de 10 TL'den 9 TL'ye düşürüldü. 4 kuruşluk süt piriimi de 3,6 kuruşa indirildi.

Sonuç olarak, 2009 yılı bütçesinde hayvancılık destekleri 908 milyon TL'ye geriledi (Çizelge 1). 2007-2008 yıllarındaki kuraklık ve girdi fiyatlarındaki artışa karşın, yapılan önemli hatalar sonucunda yaklaşık 1 milyon süt ineği ve 250 bin damızlık hayvan kesime gitti. Bu kötüye gidiş Tarım Bakanı tarafından, yanlış bir bakış açısıyla, kırmızı et üretiminde artış olarak değerlendirildi. Aynı yıl yürürlüğe giren GDO yönetmeliği nedeniyle tülkeye mısır ve soya ithalatı durma noktasına gelince yem fiyatları daha da artış gösterdi.

Çizelge:1 Hayvancılık Destekleri (milyon TL)

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
83	107	248	622	661	741	1.095	908	1.252	1.700	1.883

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü

2010 yılına gelindiğinde yapılan 3 hayvan sayımının ardından Tarım Bakanı Eker, yeterli besi hayvanı bulunduğunu ve ithalata gerek olmadığını açıkladı. Bu açıklamanın üzerinden bir ay bile geçmeden 30 Nisan 2010 tarihli RG'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile kasaplık canlı hayvan ve et ithalatının önü açıldı. Bu noktadan sonra Türkiye'nin hayvancılık politikası gümrük vergisini indirmeye ve yükseltmeye endeksledi. Hatta Türkiye tarihinde ilk kez kurbanlık ithalatı yapıldı.

Bir yandan ithalat yapılmaya çalışılırken, diğer yandan sektöre Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri vasıtasıyla 1.8.2010 tarihinden itibaren sıfır faizli kredi sağlandı. Artan et fiyatları ve verilen kredinin cazibesıyla para kazanma peşine düşen sektör dışından pek çok kişi hayvancılık işletmeleri kurdu. Para sahibi bu kişiler, yem bitkileri üretimini düşünmediklerinden yem açığı giderek büyümeye, fiyatlar yükselmeye başladı. Sektöre yatırım yapanlar 2011 yılı sonu itibarıyla 6,3 milyar TL kredi kullandı. Her ne kadar sıfır faizli kredi kullansalar da hayvan fiyatlarının iki katına çıkmış olması kredinin avantajını ortadan kaldırdı.

Türkiye ile AB arasında 1998 yılında yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında Türkiye, birlik ülkelerinden her yıl 19.500 ton kırmızı et, 3.500 ton besilik büyükbaş hayvan ithal edeceğini taahhüt etmişti. Ancak Türkiye, et ithalatına dönük taahhütlerini

hem Avrupa’da yayılmaya başlayan deli dana hastalığı yüzünden hem de iç piyasadan gelen büyük tepkiler nedeniyle yerine getirmedi. Türkiye 2010 yılından Ekim 2012’ye kadar 26 ülkeden canlı hayvan ve et alımı gerçekleştirdi. Canlı hayvan ithalatına yaklaşık olarak 3,4 milyar TL ödendi ve bu alımın %46’sı AB ülkelerinden, yaklaşık 1,3 milyar TL’lik kırmızı et alımının ise tamamı AB ülkelerinden gerçekleştirildi. Yapılan ithalat karşımıza “deli dana hastalığı” riskini de ortaya çıkardı. Zira, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü verilerinde bu 26 ülkenin 14’ünde devamlı olarak ya da aralıklarla deli dana hastalığı olduğu görülmektedir (Çizelge 2).

Çizelge:2 Deli dana hastalığı görülen ülkeler

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Fransa	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Almanya	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Polonya			+	+	+			+	+	+	+	+
Hollanda	+	+	+	+	+	+	+	+			+	+
İtalya	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
İspanya	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+
Belçika	+	+	+	+	+	+	+					
Danimarka	+	+	+	+	+	+				+		
Avusturya		+				+	+	+			+	
Çek Cum.		+	+	+	+	+	+	+		+		
Slovenya		+	+	+	+	+	+	+				
Slovakya		+	+	+	+	+		+			+	
ABD						+	+					
Yunanistan		+										
İsveç							+					

Kaynak: Dünya Hayvan Sağlığı Organizasyonu

Türkiye’de 2012 yılına gelindiğinde bir ilk daha yaşandı ve saman ithalatı yapıldı. Durum yaşanan kuraklığa bağlandı. Sorunu sadece kuraklığa bağlamak, gerçekleri görememek, yanlış politikaları devam ettirerek sektörü daha da kötü bir duruma sürüklemek olur. Zira ülkemiz topraklarının %75’inde buğday tarımı yapılmaktadır. Dolayısıyla samanın da en büyük hammaddesi buğday sapları olmaktadır. Bu noktada ülkemizde uygulanmakta olan tarım politikalarının ciddi anlamda gözden geçirilmesi gerekmektedir.

AKP iktidarı süresince tarım arazileri 30 milyon dekar küçüldü (Çizelge 3). Bu alan Belçika’nın yüzölçümüne eşit bir alan olup, AB içindeki 5 ülkenin yüzölçümlerinden daha büyük bir alanı oluşturmaktadır. Diğer yandan buğday ekim alanları da aynı süreçte 12 milyon dekar daraldı (Çizelge 4). Bu alan da AB ülkeleri içerisinde 2 ülkenin yüzölçümlerinden daha büyük bir alana karşılık gelmektedir. Tüm bu olumsuzlukları görmeksizin, hayvan sayıları artarken, saman tedarikinde meydana gelen aksamaları sadece kuraklığa bağlamak, ilerleyen süreçte daha da derin sorunların karşımıza çıkmasına neden olacaktır.

Çizelge:3 Tarım Alanı (milyon dekar)

2002	2005	2008	2011
410	410	390	380

Kaynak: TÜİK

Çizelge:4 Buğday Ekim Alanı (milyon dekar)

2002	2005	2008	2011
93	93	81	81

Kaynak: TÜİK

Hayvan besleme konusunda asıl odaklanılması gereken nokta, hiçbir besin değeri olmayan saman üzerine değil, kaliteli kaba yemi oluşturan yem bitkileri olmalıdır. Başta yem maliyetleri olmak üzere üreticinin son derece zor günler yaşadığı ve hayvanlarını kesime gönderdiği bir dönemde, yem bitkileri destekleri artırılmak yerine yarı yarıya düşürüldü (Çizelge 5).

Çizelge:5 Yem Bitkileri Desteği (milyon TL)

2007	2008	2009	2010	2011	2012
392	509	504	265	236	280

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü

Türkiye, 2012 yılında ithal ettiği, hiçbir besin değeri olmayan yaklaşık 1.569 ton samana yaklaşık 550 bin TL ödeme yaptı (Çizelge 6).

Çizelge:6 Saman İthalatı (2012)

	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Toplam
Miktar (kg)	24.690	244.070	48.120	1.252.240	1.569.120
Değer (TL)	3.980	40.154	15.175	490.992	550.301

Kaynak: TÜİK

Yem bitkileri desteklerindeki azalmaya paralel olarak hayvan beslenmesinde son derece önemli yer tutan kimi bitkilerin kuru ot üretiminde de belirgin düşüşler yaşandı. Kuru ot olarak yonca üretimi 2011 yılında üç yıl öncesine göre yaklaşık %38, korunga üretimi %48, fiğ üretimi %51, burçak üretimi %65 ve üçgül üretimi %96 azalış gösterdi. Toplamda ise azalış ortalaması %43 olarak gerçekleşti (Çizelge 7).

Çizelge:7 Yem Bitkileri Üretimi (kuru ot - ton)

	2007	2008	2009	2010*	2011*
Yonca	3.513.945	3.907.403	4.037.132	2.335.223	2.415.232
Korunga	525.563	603.724	785.283	301.786	314.321
Fiğ	1.614.230	1.828.937	1.314.928	803.797	888.403
Burçak	65.590	29.493	37.956	16.001	10.218
Üçgül	11.611	11.394	9.594	511	632
Toplam	5.730.939	6.380.951	6.184.893	3.457.318	3.628.806

Kaynak: TÜİK, 2010 yılından itibaren yem bitkileri üretiminde sadece yeşil ot rakamlarını açıklamıştır. Tablodaki 2010 ve 2011 yıllarına ait kuru ot verileri, toplam yeşil ot üretiminin yüzde 20'si esas alınarak hesaplanmıştır.

Tarım Bakanı Eker, hayvancılıkta tüm göstergelerin negatife doğru gittiği bir dönemde TBMM'de yaptığı 2011 yılı tarımsal destekleme bütçesi ile ilgili konuşmasında, hayvancılık desteklerini 2011 yılında bütçeye hiçbir yük getirmeden 450 milyon TL artıracaklarını, desteğin kaynağını canlı hayvan ve et ithalatından elde edecekleri vergilerle karşılayacaklarını ifade ediyordu. Bu talihsiz konuşmadan da anlaşılacağı üzere ithalat devam edecekti. Sonuçta 2012 yılı Kasım ayına kadar 4,8 milyar TL'lik canlı hayvan ve kırmızı et ithalatı gerçekleşirken, bu üç yıllık süreçte bütçeden hayvancılığa ayrılan destek miktarı 4,4 milyar TL oldu (Çizelge 8 ve 9). Kaynak yok diye hayvancılığımızı kalkındırmak için verilmeyen paralardan çok daha fazlası yapılan ithalatlarla diğer ulusların refahına sunuldu.

Çizelge:8 Canlı Hayvan ve Et İthalatı (milyon TL)

2010	2011	2012	Toplam
811	2.472	1.565	4.848

Kaynak: TÜİK

Çizelge:9 Hayvancılık Destekleri (milyon TL)

2010	2011	2012	Toplam
1.252	1.267	1.883	4.402

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü

Fiyatların artmasıyla başlayan ithalat serüveni, fiyatları bir miktar aşağı çekse de politikasızlığın bir sonucu olarak fiyatlar tekrar yükselmeye başladı. 2010 yılı ortalarında kıymanın kasaptaki fiyatı 18,50 TL iken Eylül ayının sonlarına doğru 28 TL'ye kadar yükseldi. Ekim ayında kasaplık canlı hayvan ve et ithalatının başlamasının etkisiyle 2011 yılı başlarında 20 TL'ye kadar gerileyen fiyatlar, yıl sonuna doğru tekrar

25 TL'ye yükseldi. Günümüzde ise kıymanın kasaptaki fiyatı 24 TL civarında seyretmektedir. Yapılan onca ithalata karşın fiyat eski yerine çekilemedi. Üretim iç dinamiklere dayanmadığı için de fiyatlar kontrol altında tutulamamaktadır.

Ülkemizde kişi başına 6-6,5 kg civarında olan kırmızı et üretimi son yıllarda yapılan ithalatlarla 10 kg düzeyine çıkarılabildi (Çizelge 10). Bu miktar AB'de 75 kg civarındadır. Süt tüketimimiz ise kişi başına 25 lt civarında olup AB'de 110 lt'dir. Hayvan varlığımız ve hayvansal ürünler üretimimiz artan nüfusumuza paralel sağlıklı bir gelişim gösterememektedir.

Çizelge: 10 Hayvan Varlığı ve Üretimde Değişim

YIL	Büyükbaş Hayvan (bin baş)	Küçükbaş Hayvan (bin baş)	Süt (bin ton)	Et (bin ton)
1991	12.339	51.196	9.617	507
1995	12.044	42.902	10.602	415
2000	10.907	35.693	9.794	491
2001	10.686	33.994	9.496	436
2002	9.925	31.954	8.409	421
2003	9.902	32.203	10.611	367
2004	10.173	31.811	10.679	447
2005	10.631	31.821	11.108	409
2006	10.972	32.260	11.952	439
2007	11.122	31.748	12.329	576
2008	10.947	29.568	12.243	482
2009	10.811	26.878	12.542	413
2010	11.455	29.383	13.544	781
2011	12.484	32.310	15.056	777

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde kırmızı et üretimi süt hayvancılığıyla yakından bağlantılıdır. Önce hayvanın sütünden yararlanılır Doğurduğu erkek hayvanlar ve ekonomik süt üretimi biten dişi hayvanlar kesime gönderilerek de et üretimi sağlanır. Bu nedenle çiğ süt fiyatları, yani üreticinin eline geçen fiyat önem arz etmektedir. Ulusal Süt Konseyi'nin hazırladığı hesaplama tablosuna göre 1 lt çiğ sütün maliyeti 1,15 TL iken, üretici 2012 yılı boyunca sütünü en iyi şartlarda 80-90 kuruşa satabildi (Çizelge 11). Buna karşın yılın ortasında saman fiyatları %300, yonca %100, buğday kepeği %55, mısır silajı %45, son bir yıllık süreçte de soya küspesi %45 artış gösterdi. Çiğ süt fiyatları ise 2 yıl öncesi ile hala aynı seviyededir. Üretici 1 lt süt ile 1 kg yem dahi alamamaktadır. Oysa süt üreticisinin üretimini devam ettirebilmesi için 1 lt çiğ süt ile en az 1,5 kg yem alabilmesi gerekir. Bu nedendir ki, süt hayvanları yeniden kesime gönderilmeye başlandı. Hayvancılığımızı 1,5-2 yıl sonra yine zor günler beklemektedir.

Çizelge:11 Çiğ süt fiyatı

Dönemler - 2012	Fiyat (Litre/Kuruş)
Ocak-Şubat-Mart-Nisan-Mayıs-Haziran	80
Temmuz-Ağustos-Eylül	80
Ekim-Kasım-Aralık	90
Dönemler - 2013	Fiyat (Litre/TL)
Ocak-Şubat-Mart	90

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

TÜİK süt üretimini; "sağılan hayvan sayısının süt verimleri ile değerlendirilmesinden (Süt Üretimi = Sağılan Hayvan Sayısı x Ortalama Süt Verimi) elde etmekte ve buna göre yayımlamaktadır. Hesaplamalarda 1984 yılı süt verimleri kullanılırken, 2003 yılından itibaren 2001 yılı Genel Tarım Sayımı sonuçlarından elde edilen süt verimleri kullanıldı. Bu katsayı değişikliği sonucunda süt üretimi, 2003 yılı öncesinde düşüş ya da çok az artışlı bir seyir izlerken, 2003 yılında birden %26'lık bir artış gösterdi. Bu ciddi artışın yaşandığı yılın ertesinde yani 2004 yılında ise bu sefer sağılan hayvan sayısı %21 oranında azaltıldı. Hayvan sayısında yaşanan bu derece önemli azalışın nedeni tam olarak anlaşılmadı. Yani, süt üretiminin bir yılda katsayı değişikliği ile artışı, izleyen yılda hayvan sayısının azaltılması ile dengelendi. Dolayısıyla, Türkiye'nin süt üretimi bir ölçüme dayanmamakta, bir katsayı vasıtasıyla tahmine dayalı hesaplanmaktadır. AB İlerleme Raporlarında da TÜİK'in hesaplama yöntemleri sürekli eleştiri konusu olmaktadır.

AKP iktidarı süresince uygulanan hayvancılık politikaları "Hayvancılık Stratejisi 2005-2013" belgesinde belirtilen hedefleri sağlamaktan son derece uzaktır. AKP iktidarı süresince 50 baş ve yukarısı hayvana sahip tarım işletmesi sayısı 4.300 iken günümüzde 24 bine yükseldi. Buna karşın çiftçi aleyhine gelişen tarım politikalarının sonucu olarak tarımdan kopan nüfus nedeniyle hayvan sayısında bir türlü artış sağlanamadı. Mevcut hayvancılık politikalarına 2012 yılında artık dayanamayan en büyük hayvancılık işletmeleri dahi kapanmaya başladı. Orta ve küçük ölçekli işletmelerin ise ne durumda olduğu bilinmemektedir.

Ülkemiz hayvancılığının yaşadığı kargaşaların en önemli nedenlerinden biri üretimi yönlendirecek ve destekleyecek bir müdahale kurumunun bulunmamasıdır. Kendi çiftçimiz yararına olacağı zaman kaynağı sorgulanan desteklerin çok daha fazlası ithalata aktarılmakta ve kaynak hesabı yapılmamaktadır. Bir zamanların en önemli KİT'lerinden EBK, günümüzde üretim ve kalite için değil, ithalat için görevlendirilen bir kurum haline gelmiştir.

1980'lere kadar canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin üretilmesi ve pazarlanmasında YEMSAN, EBK ve SEK çok önemli bir rol oynadı. Günümüzde ise canlı hayvanların pazarlanması

belediye hayvan pazarları, panayırlar, yöresel hayvan pazarları ve hayvan borsalarında olmaktadır. Süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerinin üreticiden tüketiciye ulaşım sürecinde ise çok sayıda ve karmaşık araçlar bulunmaktadır.

AB’de özellikle süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerinin pazarlanmasında kooperatifler, canlı hayvanların pazarlanmasında ise yetiştirici birlikleri rol oynamaktadır. Kasaplık hayvan ve et pazarlanmasında tüketicinin ödediği fiyatın Fransa’da %57’si, Almanya’da %64’ü, İtalya’da %66’sı, Hollanda’da %75’i üreticinin eline geçerken, ülkemizde ise %40’ı üreticinin eline geçmekte, %60’ı aracıda kalmaktadır.

Süt ve süt ürünlerinin pazarlanmasında kooperatifler İrlanda’da %97, Finlandiya’da %96, İsveç ve Danimarka’da %95, Avusturya’da %94, Hollanda ve Portekiz’de %82 ve Almanya’da %70 oranında pazar payına sahiptir. Etin pazarlanmasında ise kooperatifler İrlanda’da %70, Danimarka’da %62, Finlandiya’da %69, Hollanda ve İngiltere’de %35, Fransa’da %34 ve Almanya’da ise %30 oranında pazar payına sahiptir. Ülkemizde ise bu oranlar %5’i dahi bulmamaktadır. Ülkemizde kooperatif örgütlenmeleri bulunmakla birlikte güçlü bir kooperatif yapı oluşturulmasına şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır.

AB 1960’ların başında Ortak Tarım Politikasını (OTP) uygulamaya koydu. Bununla tarım sektöründe verimliliğin artırılmasını, tarımda çalışanların gelirlerini yükseltilmesini, tarım piyasalarının dengeye getirilmesini, tarım ürünleri arzının garanti edilmesini, tarım ürünlerinin tüketiciye uygun fiyatlarla ulaştırılmasını hedefledi. OTP’nin temel ilkelerinden Tek Pazar İlkesi; malların üye devletler arasında serbest dolaşımının sağlanmasını, ortak fiyat ve rekabet kurallarını kapsıyordu. Diğer bir ilke olan Topluluk Tercihli İlkesi çerçevesinde topluluk kendi üretimine öncelik verecek, iç pazar düşük fiyatlı ithalata karşı ve dünya piyasalarındaki dalgalanmalara karşı korunacaktı. Mali Dayanışma İlkesi ile de tarım alanında ortak bir politika belirlenmesi ve bu amaçla gerekli harcamaları karşılayabilecek bir finansman kaynağının oluşturulması hedeflendi. Bu hedefe yönelik olarak da Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu kuruldu. İlk zamanlarda bütçesinin %70’ini tarımsal desteklere ayıran AB halen bütçesinin %45-55’ini tarımsal desteklere ayırmaktadır. Ülkemizde ise bu oran %2-2,5 arasında değişmektedir.

AB’de tarımsal üretimin ve çiftçi gelirinin istenilen seviyede tutulabilmesi, desteklenmesi, dış ticaret politikalarının belirlenmesi amacıyla OTP’nin üç temel ilkesi çerçevesinde her üretim sektörü için ayrı olmak üzere “Ortak Piyasa Düzenleri” (OPD) oluşturuldu. OPD kapsamında yer alan 23 tarım ürününden biri olan hayvansal ürün grupları içerisinde süt ve süt ürünleri, sığır-dana eti, koyun-keçi etleri, kümes hayvanları etleri, yumurta, domuz eti, kurutulmuş hayvan yemleri ve ipekböceği vardır. Her bir OPD için de bir müdahale kurumu bulunmaktadır.

Bugün Türkiye’nin en büyük sorunları et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri ile yem bitkileri konusunda piyasaya müdahalede bulunabilecek bir kurumunun var olmamasıdır. Ulusal Süt Konseyi kurulurken bu amaç göz ardı edilmiş, etkisiz bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. EBK da bugünkü durumu itibarıyla müdahale kurumu yapısından ziyade ithalatta

görevlendirilmiş bir kurum hüviyetindedir. Et, süt ve yem üretimini sağlıklı bir zemine oturtacak bir müdahale kurumu derhal oluşturulmalıdır. Diğer önemli bir nokta ise üreticinin örgütleri olan kooperatiflerin ve yetiştirici birliklerinin AB’deki gibi güçlü bir yapıya kavuşturulması olmalı; üretici ile tüketici doğrudan buluşturulmalıdır. İthalat yolu çok zorda kalınmadığı sürece düşünülmemeli, ithalata kaynak aktarmak yerine üretime ayrılan kaynaklar yükseltilmeli, çiftçiye hak ettiği değer verilmelidir. Bunun yanında gerek besicilikte gerekse süt hayvancılığında en büyük masrafı oluşturan yem girdilerinin ucuza mal edilmesi sağlanmalıdır. Buna paralel olarak doğu ve güneydoğudaki yasaklı meralar hayvanlarımızın hizmetine açılmalıdır. Sektöre sağlanan kredilerin takibi yapılmalı, amacı doğrultusunda kullanılması ve üretime sağlıklı bir şekilde yönlendirilmesi için Tarım Bakanlığı tarafından ücretsiz teknik destek sağlanmalıdır. Damızlık materyal üreten TİGEM’e bağlı işletmeler, turizm planları çerçevesinde yapı kooperatiflerine sunulmaya çalışılmak yerine amacı doğrultusunda daha verimli bir şekilde kullanılmalıdır. Sağlıklı bir nesil yetiştirilmesi ve süt arzının sağlıklı bir düzleme oturabilmesi için Okul Sütü Programı daha düzenli ve kesintisiz uygulanmalı, kapsam asker sütü programı ile genişletilmelidir. Uzun vadeli hayvancılık stratejileri belirlenmeli, bu strateji günübirlik politikalarla değiştirilmemeli, üretici uzun vadede önünü görebilmelidir.

Kaynakça

- Akman, N. ve ark. 11-15 Ocak 2010. Türkiye Sığircılık İşletmelerinin Yapısı ve Geleceğin Sığircılık İşletmeleri. Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını.
- Anonim. 2008. Türkiye Kırmızı Et Sektör Değerlendirmesi 2008 Yılı ve Sonrası Beklentiler, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayını.
- Anonim. 2008. Süt Sektörünün Değerlendirilmesi 2008 Yılı ve Sonrası Beklentiler. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayını.
- Anonim. Özelleştirme Suç Dosyası. Petrol-İş Sendikası Yayını.
- Boratav, K. 2003. Türkiye İktisat Tarihi 1908-2003. İmge Kitabevi.
- Ertuğrul, M. ve ark. 11-15 Ocak 2010. Türkiye Küçükbaş Hayvancılığının İyileştirilmesi, Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını.
- Günaydın, G. 2010. Tarım ve Kırsallıkta Dönüşüm. Tan Yayınları.
- Günaydın, G. 2003. Küreselleşen Piyasa Yoksullaşan Köylü, Liberal Reformlar ve Devlet, KİGEM Yayını.
- Oral, N. 2006. Türkiye Tarımında Kapitalizm ve Sınıflar. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını.
- Saçlı, Y. 2007. AB’ye Uyum Sürecinde Hayvancılık Sektörünün Dönüşüm İhtiyacı. İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT:2707.
www.etfiyat.com
www.faostat.fao.org
www.muhasabat.gov.tr
www.resmigazete.gov.tr
www.tarimdunyasi.net
www.tuik.gov.tr
www.tusedad.org
www.ulusalutkonseyi.org.tr

TÜRKİYE'DE KABA YEM ÜRETİMİ VE YETERLİLİK DURUMU

Prof. Dr. Ahmet ALÇİÇEK*

Ülke hayvancılığımızın geliştirilmesinde çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri kaliteli, ucuz ve bol kaba yem ihtiyacının düzenli karşılanmasıdır. Kaba yemlerin hayvan besleme fizyolojisine uygunluğu yanı sıra, kaliteli ve ucuz olması halinde, daha pahalı olan ve insan beslenmesinde de kullanılan yoğun yemlerin hayvan beslemede kullanımını azaltmaktadır. Kuru ot, yeşil yemler ve silo yemleri gibi kaba yemlerin maliyetlerinin düşük olması hayvancılık işletmelerinin karlılığını artırmaktadır. Süt ya da besi sığırcılığı işletmelerinde üretim maliyetlerinin % 60-70'ini yem girdilerinin oluşturması yemleme ile yapılacak iyileştirmenin karlılığa etkisini açıklamaya yeterlidir. Bu nedenle, hayvancılık işletmelerinin kaliteli kaba yem gereksinimini karşılamak için çayır-meraların ıslahı, yem bitkisi üretim alanlarının artırılması, ucuz ve alternatif diğer kaba yem kaynaklarının hayvansal üretime kazandırılması ve kaliteli kaba yem üretim tekniklerinin üreticilere aktarılması gerekmektedir.

Ülkemiz hayvancılığının ihtiyacı olan kaliteli kaba yem açığının kapatılması durumunda, yem değeri düşük ve selülozca zengin sap, saman ve kavuz gibi kaba yemlerin hayvan beslemede kullanım düzeyi azalacak ve birim hayvandan elde edilen verimlerde iyileşmeler gözlenecektir. Zira, hayvan beslemede kaliteli kaba yemler, ucuz bir kaynak olması yanı sıra, geviş getiren hayvanlar için gerekli enerji, protein ve selüloz içermesi, mineral ve vitaminlerce zengin olması, hayvanların performansını iyileştirmesi, beslemeye bağlı pek çok metabolik hastalığın önlenmesi ve yüksek kalitede hayvansal ürün sağlaması bakımından da önemlidir. Esas itibarıyla, hayvanlarımızda verim düşüklüğünün temel nedenlerinden biri olan kaliteli kaba yem yetersizliği, ülke tarımımızda hayvancılığımıza kaliteli yem sağlayan sektörlerinin sorunlarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, hayvancılığımızın yem sorunlarının çözümü sadece yoğun/kesif yem kaynaklarında değil, kaliteli kaba yem kaynaklarımızın yetersizliğinde aranmalı ve yem bitkileri tarımımızın yapısal ve ekonomik özellikleri incelenerek çözümler oluşturulmalıdır. Tarımsal üretim içerisinde çok önemli bir yere sahip olan yem bitkileri tarımı, bitkisel ve hayvansal üretimin de sigortası konumunda olup sürekli ve güvenli kaba yem üretiminin en önemli yoludur.

TÜRKİYE'DE HAYVAN VARLIĞININ DURUMU

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ülkemizde büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı Tablo 1'de bir araya getirilmiştir. Buna göre, 2011 yılında kültür, melez ve yerli sığır ırkları ile mandadan oluşan toplam 12.483.969 büyükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Mevcut sığır varlığımızın 4.836.547'si kültür ırkı sığır, 5.120.621'i melez sığır, 2429.169'u yerli sığırdan oluşturmaktadır. Manda sayısı ise gittikçe azalarak 2010 yılında 84.726'ya kadar düşmüş ancak alınan tedbirlerle bu sayı 2011 yılında 97.632'ye yükselmiştir. Buna göre, 2002 ile 2011 yılları arasında büyükbaş hayvan varlığımızı incelediğimizde, sığır varlığımızda % 26 artış, manda sayımızda % 19 azalış olmakla birlikte toplam büyükbaş varlığımızda % 27 düzeyinde bir artış göze çarpmaktadır.

Tablo 1. Türkiye büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı

YIL	BÜYÜKBAŞ HAYVAN VARLIĞI			KÜÇÜKBAŞ HAYVAN VARLIĞI		
	SIĞIR	MANDA	TOPLAM	KOYUN	KEÇİ	TOPLAM
2002	9.803.498	121.077	9.924.575	25.173.706	6.780.094	31.953.800
2003	9.788.102	113.356	9.901.458	25.431.539	6.771.675	32.203.214
2004	10.069.346	103.900	10.173.246	25.201.155	6.609.937	31.811.092
2005	10.526.440	104.965	10.631.405	25.304.325	6.517.464	31.821.789
2006	10.871.364	100.516	10.971.880	25.616.912	6.643.294	32.260.206
2007	11.036.753	84.705	11.121.458	25.475.293	6.286.358	31.761.651
2008	10.859.942	86.297	10.946.239	23.974.591	5.593.561	29.568.152
2009	10.723.958	87.207	10.811.165	21.749.508	5.128.285	26.877.793
2010	11.369.800	84.726	11.454.526	23.089.691	6.293.233	29.382.924
2011	12.386.337	97.632	12.483.969	25.031.565	7.277.953	32.309.518
2002-2011 % Değişim	26.34	-19.36	27.78	-0.56	7.34	1.11

Ülkemizin 2011 yılı koyun ve keçiden oluşan toplam küçükbaş hayvan varlığı 32.309.518 baştır (Tablo 1). Buna göre, 2011 yılı toplam koyun varlığımız 25.031.565 baş, toplam keçi varlığımız ise 7.277.953 baş olarak sayılmıştır. 2002 ile 2011 yılları arasında koyun sayısı % 0.5 azalmış, keçi sayısı ise % 7 artış göstermiştir. Buna göre, ülkemizde toplam küçükbaş hayvan sayımızda % 1 düzeyinde bir artış göze çarpmaktadır.

Türkiye’de, 2002 ile 2011 yılları arasında tür ve ırklara göre üretilen süt miktarı Tablo 2’de verilmiştir. Anlaşılacağı gibi, 2002 yılında inek sütü üretimimiz 7.5 milyon ton iken, 2011 yılında 13.8 milyon tona yükselmiştir. Küçükbaş hayvanlardan üretilen süt miktarı ise koyun sütünde % 35’lik bir artış ile 892.822 ton, keçi sütünde ise % 52’lik bir artışla 320.588 tona yükselmiştir. Büyükbaş ve küçükbaş toplamını içine alan genel süt üretimine bakıldığında, 15 milyon ton ile % 79’luk bir artış göze çarpmaktadır.

Tablo 2. Türkiye’de tür ve ırklara göre süt üretim miktarı, ton

YIL	İNEK	MANDA	KOYUN	KEÇİ	TOPLAM
2002	7.490.634	50.925	657.388	209.621	8.408.568
2003	9.514.138	48.778	769.959	278.136	10.611.011
2004	9.609.326	39.279	771.715	259.087	10.679.407
2005	10.026.202	38.058	789.878	253.759	11.107.897
2006	10.867.302	36.358	794.681	253.759	11.952.100
2007	11.279.340	30.375	782.587	237.487	12.329.789
2008	11.255.176	31.422	746.872	209.570	12.243.040
2009	11.583.313	32.443	734.219	192.210	12.542.186
2010	12.418.544	35.487	816.832	272.811	13.543.674
2011	13.802.428	40.372	892.822	320.588	15.056.211
2002-2011 % değişim	84,26	-20,72	35,81	52,94	79,06

Tablo 3’da, Türkiye’de tür ve ırklara göre et üretim miktarları verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye’de tür ve ırklara göre et üretim miktarı, ton

YIL	SIĞIR	%	KOYUN	%	KEÇİ	%	MANDA	%	TOPLAM
2002	327.629	77.91	75.828	18.03	15.454	3.67	1.630	0.39	420.541
2003	290.454	79.22	63.006	17.18	11.487	3.13	1.709	0.47	366.656
2004	365.000	81.66	69.715	15.60	10.301	2.30	1.950	0.44	446.965
2005	321.681	78,58	73.743	18.01	12.390	3.03	1.577	0.39	409.391
2006	340.705	77,70	81.899	18.68	14.133	3.22	1.774	0.40	438.511
2007	432.406	74,96	118.075	20.47	24.360	4.22	1.989	0.34	576.830
2008	370.619	76,82	96.738	20.05	13.753	2.85	1.334	0.28	482.444
2009	325.286	78,83	74.633	18.09	11.675	2.83	1.005	0.24	412.621
2010	618.584	79,23	135.687	17.38	23.060	2.95	3.387	0.43	780.718
2011	644.906	83,01	107.076	13.78	23.318	3.00	1.615	0.21	776.915
2002-2011 % değişim	96,84		41,21		50,89		-0,92		84,74

Buna göre, son iki yılda sığır eti üretiminde önemli bir artış, koyun eti üretiminde ise bir azalışın olduğu görülmektedir. Ancak, 2002 ile 2011 yılları arası dikkate alındığında, toplam et üretimimizin % 84 düzeyinde arttığı görülmektedir. Kesilen büyükbaş hayvanlarda karkas ağırlığının 250.6 kg olduğu, küçükbaş hayvanlarda ise koyunda 19.5 kg, keçide 18.6 kg olarak ortaya çıkmaktadır.

TÜRKİYE’DE KABA YEM ÜRETİMİNİN DURUMU

Genel manada kaba yem, yüksek ham selüloz içeriğine sahip ve sindirilebilir organik maddeler ve enerji değeri bakımından düşük olan yemler olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, hayvan besleme açısından kaba yemler, suca zengin kaba yemler ve kuru kaba yemler olarak iki sınıfa ayrılmaktadır. Ülkemizde kaliteli kaba yem iki önemli kaynaktan üretilmektedir. Bu kaynaklardan biri olan doğal çayır ve meralarımız uzun yıllardır devam eden erken ve aşırı otlatmalar nedeni ile verim güçlerini kaybetmişlerdir. Ülkemizin en önemli kaba yem kaynaklarından olan çayır ve mera arazisi miktarı 14.6 milyon hektar düzeyindedir. İyimsen bir yaklaşımla meralarımızdan dekardan ortalama 80 kg kuru ot üretimi gerçekleştirildiği varsayılırsa, çayır mera alanından yaklaşık 12 milyon ton kuru ot üretme kapasitesinin olduğu varsayılmaktadır. Ancak, çayır mera alanlarından söz konusu

kapasite düzeyinde kuru ot üretiminin gerçekleşmediği saha gerçeklerinden de gözlenmektedir.

Kaliteli kaba yem üretiminin diğer kaynağı tarla arazisi içerisinde yem bitkileri tarımıdır. Hayvancılığı gelişmiş Avrupa Birliği ülkelerinde toplam tarla arazisinin Almanya'da % 36'sında, Hollanda'da % 31'inde, İtalya'da % 30'unda, Fransa'da % 25'inde, İngiltere'de % 25'inde yem bitkileri yetiştiriciliği yapılmasına karşın, Ülkemizde 2011 yılı itibari ile toplam işlenen tarım arazisinin (20.5 milyon ha) % 10.7'sinde (2.2 milyon ha) yem bitkileri ekilmiştir. Hayvan varlığımız dikkate alındığında, işlenen tarım arazileri içerisinde yem bitkileri ekilim alanı son derece yetersizdir. Buna göre ülkemizde, 2002 ile 2011 yılları arası karşılaştırma verilerine göre hayvan besleme açısından en önemli kaba yem kaynağımız olan kuru ot üretimi için yonca ekiliş alanlarımız % 75, korunga ekiliş alanlarımız % 362, fiğ ekiliş alanlarımız % 199, diğer tek yıllık yem bitkileri ekiliş alanlarımız % 185 ve silajlık mısır ekiliş alanlarımız % 171 oranında artmıştır. Destekleme kapsamında Türkiye silajlık mısır ekim alanları 2002 yılında 69.987 ha iken 2011 yılında 189.897 ha yükselmiş ve mısır silajı üretimi 4.3 milyon tondan (2002) 13.3 milyon tona (2011) yükselmiştir. Silajlık mısır, içerdiği kolay çözünebilir karbonhidrat içeriğinden dolayı çok kolay ve başarıyla silolanabilen bir yem bitkisi olup ülkemizde de silaj yapımında yaygın olarak kullanılmaktadır. Mısır silajındaki organik maddelerin sindirilme dereceleri son derece yüksek ve birim alandan alınan yeşil ot verimi yüksek (5-10 ton/da) olan mısır, tüm dünyada mükemmel bir silaj bitkisi olarak kabul edilmektedir.

Türkiye kuru ot ve silajlık mısır üretiminde son 10 yıl içerisinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca yapılan tarımsal desteklemeler ile gözlenen artış son derece önemli olmakla birlikte büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarımızın yaşama payı ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde değildir. Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde, hayvan beslemede en çok kullanılan yem bitkileri içerisinde yonca kuru otu ve mısır silajı en önde gelen yem bitkileridir. Hayvanların yaşama payı enerji ihtiyaçlarının karşılanmasında içerdiği 600-700 kcal/kg Metabolik Enerji ile mısır silajı, protein ihtiyaçlarının karşılanmasında ise içerdiği 150-170 g/kg ham protein ile yonca kuru otu önemli görevler üstlenmektedir. O nedenledir ki, hayvancılığı ileri ülkelerde bu yem bitkilerinin tarımına büyük önem verilmektedir.

Ülkemizde, kaliteli kaba yem üretim kaynakları olan çayır mera ve yem bitkileri alanları dışında, yem değeri düşük diğer kaba yem kaynakları da bulunmaktadır. Söz konusu yem değeri düşük kaba yem kaynaklarının ortak temel özellikleri, ham selüloz ve lignin oranları yüksek, enerji içerikleri, ham protein ve sindirilebilir organik madde düzeylerinin düşük oluşudur. Yem değeri düşük olan bu hammaddeler aynı zamanda zor sindirildiğinden sindirim sisteminde uzun süre kalmakta ve hayvanlara tokluk hissi vermektedir. Bu kaba yem kaynakları, hayvan beslemede gereğinden fazla kullanılmakta ve rasyonların temel yapıtaşı olarak algılanmaktadır. Bu durum; rasyonda yem değeri yüksek diğer yem hammaddelerinin de sindirimini olumsuz etkilemektedir. Farklı kaynaklara göre, Türkiye'nin saman ve diğer tarımsal atık potansiyelinin 55

milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Bu nedenlerle, yem değeri düşük bu kaba yem kaynaklarının kullanımında dikkatli olunmalı ve belirli oranların üzerine çıkılmamalıdır. Yem değeri düşük bu kaba yem kaynakların başında miktar bakımından en yüksek olan (40 milyon ton) harman kalıntılarında samanlar ve bunu takiben diğer kaba yem kaynakları (15 milyon ton) gelmektedir.

KABA YEM ÜRETİM DÜZEYİNİN İHTİYAÇLARI KARŞILAMA DENGESİ

Ülkemizde çeşitli bilimsel çevreler ve kamu kurumları tarafından Türkiye'de üretilen kaba yem miktarı hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalarda önemli farklılıklar olmakla birlikte genel bir fikir vermesi açısından bir değerlendirme yapmak mümkündür. Buna göre, **ülkemizde kaba yem üretiminin çayır ve mer'alardan 12 milyon ton, yem bitkileri üretiminden 8.5 milyon ton, silaj üretiminden 13.3 milyon ton, bahçe içi otlaklardan kaba yem üretimi 5 milyon ton ve yem değeri düşük 10 milyon ton da sap, saman ve anızın hayvan beslemede kullanıldığı tahmin edildiğinde toplam kaba yem üretiminin 48 milyon ton olduğu varsayılmaktadır.**

Bu durumda, 2011 yılı resmi rakamlarına göre, sağılan büyükbaş hayvan sayısı yaklaşık 4.7 milyon olup bunun 1.87 milyonu yüksek verimli kültür ırkı, 1.96 milyonu melez sığır ırkı ve 0.93 milyonu yerli sığır ırkından oluşmaktadır. Büyükbaş hayvanlardan ürettiğimiz süt ise 13.8 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizdeki sağılan büyükbaş hayvanlarımızın (4.7 milyon) sadece yaşama payı ihtiyaçlarını kaba yemlerle karşılamak istersek, 600 kg canlı ağırlığındaki bir süt sığırı için yaşama payı ham protein gereksinimi 406 g ve Metabolik Enerji gereksinimi 16280 kcal'dir. Buna göre, sağmal sığırlarımızın sadece yaşama payı kaba yem ihtiyacımızı proteince zengin yonca, çayır kuru otu ve enerjice zengin mısır silajından karşılamayı planladığımızda, bir yaşama payı enerji ve protein ihtiyacını karşılamak için yaklaşık 2 kg/gün yonca kuru otu, 2 kg çayır kuru otu ve 16 kg/gün mısır silajı gerekmektedir.

Sağılan süt sığırlarımızın sadece yaşama payı ihtiyaçlarının yıl boyu kaba yemlerden temini düşünüldüğünde, 3.5 milyon ton yonca kuru otu, 3.5 milyon ton çayır kuru otu olmak üzere 7 milyon ton kuru ot ve 28 milyon ton mısır silajı olmak üzere toplam 35 milyon ton kaba yem gereksinim bulunmaktadır. Ancak, rasyonel bir hayvan besleme için kaba yem gereksinimi ve üretimi planlanırken, hayvanların sadece yaşama payı ihtiyaçlarının kaba yemlerle karşılanması değil, yaşama payına ilaveten en az 7 kg süt üretiminin kaliteli kaba yemlerden karşılanması planlanmalıdır. Aksi takdirde, günde 20 kg süt verimi olan bir süt ineğinin tüm besin madde gereksinimleri sadece yoğun ya da karma yemlerle karşılanmak zorunda kalacaktır. Bu ise süt üretiminin tamamen yoğun ya da karma yemlerle üretilmesi anlamına gelmekte olup hem hayvan fizyolojisi hem de işletme ekonomisi için son derece sakıncalıdır. Süt üreten işletmelerin kar elde etmesi mümkün değildir. Nitekim 1 kg süt ile 1 kg sığır süt yeminin alınabildiği günümüzde, süt üreticilerinin sıkıntıda olduğu açıklıkla görülmektedir. Sağılan hayvanlarımızın ihtiyaçlarının kaliteli kaba yemlerle karşılanamaması durumunda, oluşan kaba yem açığı, saman ve sap gibi yem değeri düşük kaba yemlerle

karşılanmaya çalışılmakta ve bu değersiz yemlerin fiyatı ciddi düzeyde artmaktadır.

Ülkemizin yaşama payı kaba yem ihtiyacının sağılmayan büyükbaş hayvanlarla birlikte hesaplanması durumunda 2011 yılı büyükbaş hayvan varlığımızın 12.5 milyon (8.5 milyon büyükbaş hayvan birimi) olduğu kabul edildiğinde, yaşama payı düzeyinde toplam kuru ot ihtiyacımızın 13 milyon ton (6.5 milyon ton yonca kuru otu, 6.5 milyon ton çayır kuru otu) ve mısır silajı ihtiyacımızın yaklaşık 50 milyon ton olacağı hesaplanmalıdır.

Bu hesaplamalarda, sığır varlığımızın sadece yaşama payı ihtiyaçlarının dikkate alındığı, verim payı (süt ve et) hesaplanmadığı ve yaklaşık 32 milyon küçükbaş hayvanın dikkate alınmadığını vurgulamak isteriz. Bunlar dikkate alındığında, ihtiyaçların çok daha fazla olacağı açıktır. Görüleceği gibi, **Türkiye’de mevcut hayvan varlığımızın yeterli ve verime uygun beslenemediğini söylemek mümkündür. Bunun da ötesinde, hayvanlarımızın yaşama payı kaba yem gereksinimlerini dahi karşılamaktan uzak bir kaba yem üretim düzeyine sahip bulunmaktayız.** Ülkemizde ‘kaliteli kaba yem’ kavramı konusunda belirgin bir anlayış olmadığı gibi ticari açıdan da farklı fiyat uygulamaları konusunda oturmuş anlayış bulunmamaktadır. Bu nedenledir ki, % 2 ham protein içeren buğday samanı ile % 15 ham protein içeren yonca kuru otu arasında ciddi bir fiyat farkı oluşmamakta ve üreticiler tarafından hayvan beslemede yüksek düzeyde saman kullanılmaktadır. Saman fiyatlarının bu denli yükselmesinde, üreticinin samana gereğinden fazla değer vermesi yanı sıra, kaliteli kaba yem açığının fazla olması önemli rol oynamaktadır. Bu bakımdan, kaba yeme verilen desteklemelerin artarak devam etmesi büyük önem taşımaktadır.

BÜYÜKŞEHİR YASASI VERİMLİ TARIM ARAZİLERİNİ ARSAYA DÖNÜŞTÜRECEK!

On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 12 Kasım 2012 günü TBMM’de kabul edilmiş, 23 Kasım’da onay için Cumhurbaşkanı’na gönderilmiş ve Cumhurbaşkanı’nın onayının ardından 6 Aralık 2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, tarımsal üretimin, doğal kaynakların ve kırsal alanların geleceği açısından “Büyükşehir Yasası”na “kaygı” ile yaklaşmaktadır. Bu Yasa ile öncelikle Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş felsefesinde yer alan ve yerel yönetimleri içeren çok sayıda idari birim kapatılmakta ve ülkemizin yönetim yapısı karmaşık, kaotik ve de yöneticilerin keyfi inisiyatifine ve ayrıcalıklarına mahkûm edilmektedir. Yasa, kamuoyunda yeterinde tartışılmamış, idari statüleri düşen ya da değişen yerel yönetimlerdeki yöneticilerin ve halkın görüş ve oylarına sunulmadan “acele ve telaş” içinde çıkartılmıştır.

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI’NIN “BÜYÜKŞEHİR YASASI”NA İLİŞKİN KAYGILARI:

- Yasa, üretim için kullanılması gereken verimli tarım arazilerinin, kentsel alan kapsamına alınıp arsaya dönüştürülmesinin yolunu açmıştır. Düzenleme ile oluşacak arsa rantı, doğal varlıklarımız üzerinden haksız servet edinilmesine neden olacaktır. Bu durum, bundan sonra köylerde-kasabalarda-küçük ilçelerde yaşayanların, tarım ile geçinenlerin mülkiyetleri üzerinde ciddi tehditler yaratacaktır.

- Yasa ile Türkiye’deki 16 bin köyün tüzel kişiliği kaldırılmaktadır. Tüzel kişiliğini yitiren bu köyler, geleneksel yaşam biçimlerinden ve geçimlik de olsa üretim kaynaklarından uzaklaşacak ve kendi yaşam ve üretim biçimine yabancı uygulamalarla karşılaşacaktır. Yasa, **seçim ile işbaşına gelen muhtarların ve köy halkının tercihlerini hiçe saymakta ve Cumhuriyet’in ilk yıllarından bu yana kazanılmış olan haklar, tek taraflı düzenlemelerle halkımızın elinden alınmaktadır.**

- Yasa ile tüzel kişiliği sona eren köylerde rantçıların gözünü diktiği kıyı alanları ve meralar, tüzel kişilikler tarafından korunamayacağı için **“amaç dışı kullanıma”** açılacak ve böylece doğal varlıklar ve kır yaşamı, ekosistem dengesi gözetilmeksizin tahribata uğrayacaktır.

- Yasa ile tarım ve kırsal alanlar ile ilgili faaliyetler, uygulamalar ve öncelikler, bu alanın uzmanları tarafından değil, konu ile ilgili bilgi sahibi olmayan ve hassasiyet taşımayan yerel yöneticilerin inisiyatif ve ayrıcalıkları doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

- Yasa ile Türkiye kırdan-kente yeni bir göç dalgası ile karşılaşacaktır. Üretim kaynakları sınırlanan, yaşam biçimine müdahale edilen kırsaldaki yurttaş kentlerde daha zor koşullarda yaşamaya, iş bulmaya ve barınmaya zorlanacaktır.

- Yasa ile söz konusu uygulamaya maruz kalacak kırsal yerleşimlerde yaşam ve tarımsal üretim maliyeti artacak ve kırsalda var olan yüksek yoksulluk oranı daha da tırmanacaktır.

- Yasa ile bir yandan Büyükşehir Belediyelerinin yetki alanı genişlemekte, diğer yandan Valiliklerin Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı ile insan kaynağı ve harcama yetkileri genişletilerek güçlendirilmekte imiş gibi bir izlenim yaratılmaktadır. **Oysa bu durum, mülki idare ile yerel yönetimler arasında yeni çatışmalara yol açacak ve bundan da zaten temel hizmetlerden yoksun kır halkı daha fazla etkilenecektir.**

- Köylere götürülen belediye hizmetleri büyükşehir belediyelerine ya da ilçe belediyesine devredilmektedir. Burada var olan **“hizmette mesafe sorunu”** daha da derinleşecektir. Kırsaldaki halk Yerel Yönetim Hizmetlerinin bir bölümünü Büyükşehir Belediyesinden bir bölümünü de İlçe Belediyesinden alacaktır. Bu durum, kırsal alanlara yönelik hizmetin bütünlüğü açısından kaotik bir ortam yaratacaktır.

- Kırsal alanın nüfus azlığı, oy kaygısı ile hareket eden yerel yöneticilerin, nüfus yoğunluğunun olduğu kentsel alanlara daha fazla ilgi göstermesine, kırsal alanın daha da fazla ihmal edilmesine yol açacaktır.

Türkiye’nin, öncelikle toprak ve su başta olmak üzere doğal varlıklarını koruyacak ulusal politikalara ihtiyacı vardır. Dünyada yaşanan kriz, küresel ısınma ve kuraklık konusundaki uyarılar dikkate alınarak, ülkemizin geleceği için tarım arazileri ve su havzaları üzerindeki tahribata son verilmelidir.

TARIMDA SU KULLANIMI

DÜNYANIN SU VARLIĞI

Dünyadaki toplam su miktarı 1,4 milyar km³'tür. Bunun %97,5'ü okyanus ve denizlerde tuzlu su olarak bulunmaktadır. Ancak %2,5'ü (35,2 milyon km³) tatlı su formunda bulunmaktadır. Tatlı suyun %68,7'si buzullarda, %30,1'i yer altı sularında, %0,8'i donmuş topraklar içinde yer almaktadır.

Tatlı suyun sadece %0,4'ü yeryüzünde ve atmosfer içindedir. Bu suyun da %67,4'ü göllerde, %12,2'si toprak nemi olarak, %9,5'i atmosferde, %8,5'i sulak alanlarda, %1,6'sı nehirlerde, %0,8'i bitki ve hayvan bünyesinde bulunmaktadır.

Atmosferde bulunan su miktarı yaklaşık olarak 13 bin km³'tür. Yüzeysel tatlı sularının en çok bulunduğu yerler 90 bin km³ ile göllerdir. Bu miktar nehirlerin 40 katı, sulak alanların ise 7 katıdır. Dünya içme sularının %25-40'luk bölümünü yer altı suları sağlamaktadır.

Bu veriler, insanoğlunun ihtiyaçları doğrultusunda kullanılabileceği tatlı su kaynaklarının son derece sınırlı olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

TÜRKİYE'NİN SU VARLIĞI

Ülkemizde yıllık ortalama yağış metrekaresine 643 mm dir. Bu da 501 milyar m³ suya karşılık gelmektedir.

501 milyar m³ suyun;

- 274 milyar m³'ü toprak, bitki ve su yüzeylerinden buharlaşarak geri atmosfere dönmekte,
- 69 milyar m³'lük kısmı yeraltı sularını beslemekte,
- 158 milyar m³'lük kısmı ise yüzey akışa geçerek nehirleri ve gölleri beslemekte, denizlere gitmektedir.

Yeraltı suyunu besleyen 69 milyar m³'lük suyun 28 milyar m³'ü pınarlar vasıtasıyla yerüstü suyuna tekrar katılmaktadır. Ayrıca, komşu ülkelerden yurdumuza gelen yılda ortalama 7 milyar m³ su bulunmaktadır. Böylece ülkemizin brüt yerüstü su potansiyeli (158+28+7) 193 milyar m³ olmaktadır.

Yeraltı suyunu besleyen (69-28) 41 milyar m³ de dikkate alındığında ülkemizin toplam yenilenebilir su potansiyeli brüt (41+193) 234 milyar m³'tür. Ancak, günümüz teknik ve ekonomik şartları çerçevesinde, çeşitli amaçlara yönelik olarak tüketilebilecek yerüstü su potansiyeli yurtiçindeki akarsulardan 95 milyar m³, komşu ülkelerden yurdumuza gelen akarsulardan 3 milyar m³ olmak üzere yılda ortalama (95+3) 98 milyar m³, 14 milyar m³ olarak belirlenen yeraltı suyu potansiyeli ile birlikte ülkemizin tüketilebilir yerüstü ve yer altı su potansiyeli yılda ortalama toplam (98+14) 112 milyar m³ olmaktadır.

Yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 10.000 m³'ten fazla olan ülkeler su zengini, 1.000 m³'ten az olan ülkeler ise su fakiri olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1.500 m³ civarında olup, ülkemiz su kısıtı bulunan ülkeler arasında yer almaktadır. TÜİK verilerine göre nüfusumuzun 2030 yılında 100 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. Bu durumda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarımız 1.120 m³ civarında olacaktır.

SU KAYNAKLARIMIZ AZALİYOR

Konya, Büyük Menderes ve Kızılırmak havzaları kuraklık sinyali veriyor. Bu havzalardaki yüzey sularının 2030 yılında %20'si, 2050 yılında %35'i ve 2100 yılında %50'si kaybolacak, buna karşılık sıcaklığın artmasıyla bitkilerden meydana gelen buharlaşma yoluyla su kaybı 2030 yılında %10 ve 2050 yılında %54 oranında artacaktır. Sulama suyu ihtiyacı da buna paralel olarak artış gösterecektir.

Gediz ve Büyük Menderes havzaları için hazırlanan diğer bir referans senaryoya göre;

- 2030 yılında yıllık ortalama sıcaklıkta 1,2 °C'lik bir artış, yıllık ortalama yağış miktarında %5'lik bir azalma,
- 2050 yılında yıllık ortalama sıcaklıkta 2 °C'lik bir artış, yıllık ortalama yağış miktarında da %10'luk bir azalma öngörülmektedir.

Bu havzalarda yüzey su miktarında 2030, 2050 ve 2100 yılları için sırasıyla %20, %35 ve %50 azalma, buna karşılık bitki su ihtiyacında ise aynı yıllar için sırasıyla %10, %15 ve %30 artış öngörülmektedir.

Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beyşehir gölü hızlı bir küçülme periyoduna girmiştir ve derinliği zaman zaman 1 metrenin altına kadar inmektedir. Göller bölgesi yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Tuz gölü hızla küçülmemektedir. Bafa ve Van göllerinin su seviyeleri düşmektedir. Aşırı yeraltı suyu kullanımı nedeniyle Konya ovası çökmekte, bu nedenle Tuz gölünün suları yer altı sularını kirletmektedir. Trakya'nın yer altı su seviyeleri 150 metreden 300 metrelere kadar inmiş durumdadır. Aşırı kirlenen Ergene nehri yer altı sularını ve çevreyi kirletmektedir.

Dağ buzullarımız erimekte, kar yağışı ve karla kaplı gün sayımız azalmakta, bu durum yeraltı ve yerüstü su kaynaklarımızı olumsuz etkilemektedir. Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün kuraklık analizlerine göre de ülkemizin artık sık sık kurak dönemler yaşadığı görülmektedir.

SEKTÖREL SU KULLANIMI

Dünyadaki toplam su tüketiminin %70'i sulama, %22'si sanayi ve %8'i içme ve kullanma suyu amaçlıdır. Gelişmiş ülkelerde bu oranlar sırasıyla %30, %59, %11 iken az gelişmiş ülkelerde %82, %10 ve %8'dir.

Türkiye'de toplam su tüketimimiz 46 milyar m³ olup bunun 34 milyar m³'ü tarımda (%74), 5 milyar m³'ü sanayide (%11) ve 7 milyar m³'ü de içme-kullanma (%15) amaçlı kullanılmaktadır.

Dünyada nüfus artışına paralel olarak artan gıda ihtiyacı ile birlikte tarımsal su ihtiyacı da artmaktadır. Tarımsal ve evsel su talebinin artması yanında gelişen sanayi sektöründe de su talebinin artması, su kullanımında sektörler arasında rekabete yol açmaktadır. Günümüzde sınırlı su kaynaklarının tüm sektörlerde çevre ile uyumlu bir şekilde etkin kullanılması bir zorunluluktur.

TARIMSAL ÜRETİM VE SU TÜKETİMİ

Dünyadaki 13 milyar hektar arazinin sadece %12'si tarım arazisi, %27'si otlak arazi olarak kullanılmaktadır. Dünya nüfusu bağlamında kişi başına 0,25 hektar tarım arazisi düşmektedir. 1,5 milyon hektarlık ekilen arazilerin sadece %18'i (277 milyon hektar) sulu tarım arazilerinden oluşmaktadır.

Bir kg bitkisel ürün elde edebilmek için kullanılması gereken su miktarı çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge:1) Bir kg bitkisel ürün üretiminde gerekli su miktarı

	Buğday	Arpa	Soya	Mısır	Patates	Çeltik	Ş. Pancarı	Çay
Su (litre)	1.827	1.420	2.145	1.220	290	2.500	132	8.860

Bu bitkisel ürünlerden üretilen işlenmiş gıdalar üzerinden konuyu incelersek 1 kg buğday ekmeği için 1.608 lt su, bir bardak bira için 74 lt su, 1 kg patates çipsi için 1.040 lt su, 1 kg rafine pancar şekeri için 920 lt su, bir bardak çay için 30 lt su, bir fincan kahve için 130 lt su, 1 kg domates salçası için 710 lt su gerekmektedir.

Bitkisel ürünlerden üretilen tarımsal yakıtlar ve su ilişkisine baktığımızda, soyadan 1 lt biyodizel üretmek için 11.400 lt su, mısırdan 1 lt etanol için 2.854 lt su, şeker pancarından 1 lt etanol için 1.188 lt su gerekmektedir.

Tekstil sektörü açısından büyük önem arz eden 1 kg pamuklu kumaş için 10.000 lt su, 250 gr ağırlığında bir pamuklu tişört için 2.500 lt su gerekmektedir.

İşlenmiş meyveler ve su ilişkisine baktığımızda ise bir bardak portakal suyu için 200 lt su, bir bardak şarap için 110 lt su, bir bardak elma suyu için 230 lt su gerekmektedir.

Bir kg hayvansal ürün elde edebilmek için gereken su miktarı çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge:2) Bir kg hayvansal ürün için gereken su miktarı

	Piliç eti	Sığır eti	Keçi eti	Koyun eti	Yumurta	Süt	Peynir	Tereyağ
Su (litre)	4.330	15.400	5.520	10.400	3.300	940	5.060	5.550

Bir yumurta üretimi için 200 lt su, 1 kg çikolata için 17.000 lt su, 1 kg büyükbaş hayvan derisi için 17.000 lt su gerekmektedir.

Su kullanımında en büyük payı alan tarımsal üretimde suyun son derece dikkatli kullanılması hem su tasarrufu hem de tarımsal verimlilik açısından bir zorunluluktur.

TARIM ALANLARIMIZ VE SULAMA SAHALARIMIZ

Toplam tarım alanımız 28 milyon hektar olup sulanabilir alanımız 25,8 milyon hektar civarındadır. Mevcut su potansiyelimiz ile teknik ve ekonomik olarak sulanabilecek tarım arazisi büyüklüğü ise 8,5 milyon hektardır.

Cumhuriyet tarihi boyunca bu alanın ancak 5,5 milyon hektarı sulamaya açılabilmiştir. Bunun yaklaşık 3,21 milyon hektarlık kısmını DSİ (%58,37), 1,29 milyon hektarlık kısmını mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve İl Özel İdareleri (%23,45), 1 milyon hektarlık kısmını da halk sulamaları (%18,18) oluşturmaktadır.

Ekonomik ölçütlerde sulanabilir sahalarımızın tamamının 2023 yılına kadar sulanması hedeflenmektedir. Bu çerçevede DSİ 6,5 milyon hektar (%76), mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve İl Özel İdareleri 1,5 milyon hektar (%18) alanı sulamayı hedeflemektedir. Bu hedef içerisinde halk sulamalarının hedefi ise 0,5 milyon hektar (%6) olarak öngörülmektedir.

Sulamaya açılan tarım alanlarımızın %80'i yerüstü, %20'si ise yeraltı su kaynakları ile sulanmaktadır.

DSİ tarafından geliştirilen sulamalarda bitki deseni %13 pamuk, %19 hububat, %22 mısır, %6 şeker pancarı, %5 sebze, %2

bakliyat, %7 meyve, %3 narenciye, %3 ayçiçeği, %5 yem bitkisi, %2 bağ ve %13 diğer ürünler şeklindedir.

Sulama projeleriyle hububatta %232, baklagillerde %221, şeker pancarında %92, pamukta %419, mısırdaki %497, meyvede %131, narenciyede %288, sebze %160 verim artışı sağlanmıştır.

Sulu tarım ile gayri safi milli zirai gelir de yaklaşık 5 kat artmaktadır. DSI'nin 2010 yılı verilerine göre sulama öncesi projenin durumunda ortalama gayri safi milli zirai gelir 85 TL/dekar iken, sulama sonrasında 557 TL/dekar olduğu görülmektedir.

Ancak unutulmamalıdır ki, topraktaki suyun azı da fazlası da bitki için zararlıdır. Az su verim ve üretim kayıplarına yol açarken, fazla su da taban suyunun yükselmesine, tuzlanmaya, çoraklaşmaya ve verim kayıplarına neden olmaktadır.

SULAMA VE SULAMA YÖNTEMLERİ

Günümüzde dünya nüfusunun %14'ü sağlıklı ve verimli bir hayat için gerekli olan gıdaya ulaşamamaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında gıda üretimi 2 kattan fazla artarken dünya nüfusu da 2 katın üzerinde artış göstermiştir. Aynı dönemde gelişmekte olan ülkelerde kişi başına gıda tüketimi de %30 artmıştır. 2000-2030 yılları arasında gelişmiş ülkelerde artan gıda ihtiyacını karşılamak üzere tarımsal üretimin %67 artırılması, bu artışın sağlanabilmesi için de tarımda su kullanımının %14 artırılması gerektiği öngörülmektedir. Tarımsal üretimde en önemli girdilerin başında da su gelmektedir.

Sulama, bitkilerin normal gelişmesi için gerekli olan, ancak doğal yağışlarla karşılanamayan suyun, bitkilerin istediği zaman ve miktarda verilmesi olayıdır. Sulama yöntemi ise suyun toprağa, bitki kök bölgesine verilmiş biçimi olarak ifade edilir.

Sulama yöntemlerini yüzey sulama, basınçlı sulama yöntemleri olarak iki gruba ayırabiliriz. Salma, tava, uzun tava ve karık sulamaları yüzey sulama yöntemlerini oluştururken, yağmurlama, damla, mini yağmurlama ve sızdırma sulama yöntemleri de basınçlı sulama yöntemlerini oluşturmaktadır.

Yüzey sulama yöntemlerinden tava sulama yöntemi genellikle sık ekilen hububat, yem bitkileri ve çayır mera bitkileri ile meyve bahçelerinin sulanmasında kullanılmaktadır. Uzun tava sulama yöntemi, çeltik dışında kök boğazının ıslanmasından kaynaklanan hastalıklara duyarlı olmayan ve sık ekilen bitkiler ile meyve ağaçlarının sulanmasında kullanılır. Karık sulama yöntemi bitki kök boğazının ıslatılmasından zarar gören bitkilerin sulanmasına çok uygundur, sıraya ekilen ya da dikilen bitkilerle meyve bahçeleri ve bağların sulanmasında kullanılır.

Basınçlı sulama yöntemlerinden yağmurlama sulama özellikle şeker pancarı, patates, yonca ve hububat gibi bitkilerin sulanmasında ideal bir yöntemdir. Bütün tarla bitkileri ile birçok sebzenin sulanmasında rahatlıkla kullanılabilir. Damla sulama yöntemi, başta seralar olmak üzere meyve bahçeleri, sıraya ekim yapılan sebzeler, kesme ve saksı çiçekçiliğinde tercih edilmektedir. Ayrıca pamuk, mısır, soya fasulyesi gibi endüstri bitkilerinin sulanmasında da bu yöntem yaygın olarak kullanılmaktadır.

SULAMADA SU TASARRUFU SAĞLAMAK

Kök bölgesinde depolanan su miktarının kaynaktan alınan su miktarına oranına sulama randımanı denmektedir. Sulama randımanı yaklaşık olarak yüzey sulama yöntemlerinde %40, basınçlı sulama yöntemlerinden yağmurlama sulama yönteminde %70 ve damla sulama yönteminde %90 civarındadır. Sulama randımanını artıran ve sulama suyu ihtiyacını azaltan sulama yöntemleri ile sulu tarımda kullanılan suyun yarısına yakını tasarruf edilebilir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Toprak ve Su Kaynaklarını Araştırma Enstitüleri tarafından çeşitli tarımsal ürünler bazında gerçekleştirdikleri denemelerde basınçlı sulama yöntemlerinin kullanılmasında yüzey sulama yöntemlerine göre sağlanan su tasarrufu ve verim artışı çizelge 3'te gösterilmiştir.

Çizelge:3) Basınçlı sulama yöntemlerinin sağladığı su tasarrufu

BİTKİ	Damla Sulama Yöntemi		Yağmurlama Sulama Yöntemi	
	Sulama suyu tasarrufu (%)	Verim artışı (%)	Sulama suyu tasarrufu (%)	Verim artışı (%)
Buğday	-	-	48	32
Mısır	72	30	33	15
Pamuk	62	21	32	-
Ş. Pancarı	65	46	40	40
Kiraz	70	30	-	-

Yine Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüleri tarafından pamuk bitkisi özelinde yapılmış bir çalışmanın sonuçları çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge:4) Pamukta sağlanabilecek su tasarrufu

Sulama Yöntemi	Sulama suyu (m3/ha)	Su tasarrufu (m3/ha)	Toplam su tasarrufu (milyon m3)	İlave sulanabilecek alan	
				ha	%
Yüzey (Salma)	14.167	-	-	-	-
Yağmurlama	6.900	7.267	4.242	299.457	+51
Damla	5.350	8.815	5.147	363.332	+62

Yaklaşık olarak 580 bin hektarlık bir pamuk ekim alanı baz alınarak yapılan bu çalışmada, yüzey sulama yöntemi yerine,

- Yağmurlama sulama yöntemi uygulayarak 880 bin hektar (+%51)
- Damla sulama yöntemi uygulayarak 940 bin hektar alanda (+%62) sulu pamuk tarımı yapabileceği olanağı oluşmaktadır.

Basınçlı sulama yöntemleri, yüzey sulama yöntemlerine göre su tasarrufu ve verim artışı sağlamalarının yanında %40 enerji, %50 gübre ve %30 tarım ilacı tasarrufu da sağlamaktadır.

ÜRÜN BAZINDA KULLANILABİLECEK SULAMA YÖNTEMLERİ

Sulama yönteminin seçiminde dikkat edilmesi gereken en önemli etkenlerden biri yetiştirilecek bitki çeşididir. Bu bağlamda ürün bazında uygulanması gereken kimi sulama yöntemleri aşağıda belirtilmiştir.

Damla Sulama Yöntemi: Biber, hıyar, kabak.

Yağmurlama Sulama Yöntemi: Patates.

Damla ve Karık Sulama Yöntemleri: Domates, patlıcan, kavun, fasulye, bezelye.

Yağmurlama ve Karık Sulama Yöntemleri: Marul, brokoli, karnıbahar, havuç.

Damla, Yağmurlama ve Karık Sulama Yöntemleri: Karpuz, çilek, lahana, enginar.

Tava, Karık ve Yağmurlama Sulama Yöntemleri: Ispanak.

Tava, Yağmurlama ve Mini Yağmurlama Sulama Yöntemleri: Kayısı.

Karık, Tava, Damla ve Mini Yağmurlama Sulama Yöntemleri: Elma, erik, şeftali, kiraz, vişne, turuncgiller.

SULAMA YÖNTEMİNİN SEÇİMİNE ETKİ EDEN DİĞER FAKTÖRLER

Sulama suyu bir akarsudan saptırılarak alınacaksa, sulanacak alana genellikle açık kanal sistemiyle getirilir ve yüzey sulama yöntemlerinden biri seçilir.

Su, gölet ya da baraj gibi yapılarda depolandıktan sonra alınacaksa ve su depolama yapıları gerekli işletme basıncını sağlayacak kadar yüksekse ise enerji masrafı gerektirmeyeceğinden basınçlı sulama yöntemlerinden biri seçilir.

Sulama suyu, derin kuyulardan ya da akarsulardan dinamik yüksekliği fazla pompa birimi ile sağlanacaksa, suyu yüzeye çıkarmak için önemli ölçüde enerji masrafı yapılacağından, bu durumda sulama randımanı yüksek olan basınçlı sulama yöntemlerinden biri seçilmelidir.

Su kaynağının debisi kısıtlı, ancak sulanacak arazinin fazla olduğu koşullarda, suyun yüksek randımanla kullanılması gerektiğinden, basınçlı sulama yöntemlerinden biri, özellikle damla sulama yöntemi seçilmelidir.

Sulama suyunun fazla miktarda sediment taşınması, ayrıca alg ve diğer yüzücü cisimlerin fazla olması durumunda, basınçlı sulama yöntemlerinin uygulanması sakıncalıdır. Bu koşullarda, yüzey sulama yöntemlerinin uygulanması daha doğru olacaktır.

Tuzlu sulama suyunun kullanılmasının zorunlu olduğu durumlarda yüzey sulama ve yağmurlama sulama yöntemleri seçilmez. Bu durumda, özellikle yıllık yağışın 300 mm den fazla olduğu yörelerde damla sulama yöntemi uygulanabilir.

Kullanılabilir su tutma kapasitesi yüksek olan (killi) topraklarda, sulama aralığı geniş ve uygulanacak sulama suyu miktarı fazla olacağından bu durumda yüzey sulama yöntemlerinden biri seçilmelidir.

Kullanılabilir su tutma kapasitesi düşük olan (kumlu) topraklarda, her defasında az miktarda sulama suyu sık aralıklarla uygulandığından basınçlı sulama yöntemlerinden biri kullanılır.

Geçirimsiz tabaka bulunan ya da taban suyunun yüzeye yakın olduğu topraklarda daha kontrollü sulamanın yapılabildiği basınçlı sulama yöntemlerinden biri seçilir.

Tuzlu topraklarda sulama suyuna ek olarak yıkama suyu da uygulanır. Yıkama suyu en iyi tava ve yağmurlama sulama yöntemleri ile uygulanır. Tuzlu topraklarda bu sulama yöntemleri tercih edilmelidir. Karık ve sızdırma yöntemleri ise kesinlikle uygulanmamalıdır.

Taşlı topraklarda arazi tesviyesi güç olduğundan böyle arazilerde basınçlı sulama yöntemleri kullanılmalıdır.

Düz fakat dalgalı yapı gösteren araziler için yine basınçlı sulama yöntemleri uygundur.

Erozyona duyarlı topraklarda basınçlı sulama yöntemleri seçilmelidir. Ancak, yağmurlama sulama yöntemi seçilirse, yağmurlama başlıklarından çıkan su damlacıklarının çapı küçük olacak biçimde işletme basıncı yüksek tutulmalıdır. Aksi halde iri su damlaları da erozyona neden olacaktır.

Hakim rüzgarın hızlı ve sıcaklığın yüksek olduğu yerlerde yağmurlama sulama yöntemi fazla su kaybına neden olacağından, bu yerlerde yüzey sulama yöntemleri uygulanmalıdır.

SULAMA SUYU KALİTESİ

Modern sulamada sulama suyu miktarı, sulama zamanı ve sulama yöntemi kadar sulama suyunun kalitesi de önemlidir. Toprak ne kadar verimli olursa olsun, modern sulama yöntemleri ne kadar iyi kullanılırsa kullanılsın sulamada uygun kaliteli su kullanılmadığı zaman ürün miktarı ve kalitesi düşer, toprakta kısa süre içinde tuzlulaşma-çoraklaşma sorunu başlar.

Sulama suyunun kalitesi sudaki çözünmüş tuzların miktarı ile belirlenir. Sulama suyu içerisinde en çok sodyum, magnezyum ve kalsiyum tuzları bulunur. Özellikle sodyum toprak yapısını çok hızlı bozar ve tarımda kullanılamayacak hale getirir.

Sulama suyunda fazla miktarda bulunduğu bitkiye zehir etkisi yapan elementler de bulunabilir. Bunların başında bor elementi gelir. Bakır, kurşun, çinko gibi elementler de aşırı dozlarda bitkilerde zehir etkisi yapan elementlerdir. Bu elementler ayrıca çevre kirliliğine de yol açarlar. Bu nedenle sulama suyu kullanılmadan önce mutlaka tuzluluk ve zehir etkisi yapan elementler açısından önceden tahlil ettirilmelidir.

TARIMDA SUYUN YANLIŞ KULLANIMI, TUZ BİRİKİMİ VE ÇÖLLEŞME

Tuz toprakta ana materyalden kaynaklı bulunabilir ya da sulama suyu içinde toprağa dahil olabilir. Her iki durumda da sulama suyu, tuzu taban suyuna ulaştırmakta ve orada biriktirmektedir. Drenaj sistemi kurulmamış ve fazla su ortamdaki uzaklaştırılmamışsa, aşırı sulamayla taban suyu yukarı doğru harekete geçer, kılcal kanallar vasıtasıyla toprak yüzeyine dek ulaşır, yüzeye ulaştığında ise sıcaklığın etkisiyle su buharlaşır ve içindeki tuzu toprak yüzeyinde bırakır. Zamanla toprak çoraklaşır. Toprağa ekilen tohumlar çimlenememeye başlarlar. Tuz toprak yapısını bozarak geçirimsizliğini azaltır. Toprakta yeterli nem bulunsa bile bitki bundan yararlanamaz, beslenemez ve gelişemez. Buna fizyolojik kuraklık denir. Olumsuzluğun devamında ise çölleşme yaşanır.

Bugün dünyada tuzlanmanın yılda 2 milyon hektar alanla yayıldığı ve bu nedenle sulama sayesinde elde edilen üretim artışının sağladığı gelirlerin büyük oranlarda azalmasına neden olduğu görülmektedir.

Bugün GAP bölgesinde sulanabilir arazi miktarımız 1,8 milyon hektardır. Bugüne dek DSİ tarafından yaklaşık olarak 300 bin hektarlık arazi sulamaya açılabilmiştir. Drenaj tesis edilmemiş bu alanların önemli bir bölümü tuzlanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Fırat Nehri'nin iyi kalitedeki suyu bile her yıl 10 dekarlık bir araziye 1,1 ton tuz bırakmaktadır.

Ülkemizde tuzlu, sodyumlu ve borlu arazilerin miktarı 1,6 milyon hektara ulaşmıştır.

TUZLU ARAZİDE TARIM YAPILIRKEN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKENLER

Mevcut tuz şartlarına dayanıklı bitkiler seçilmelidir. Bu bağlamda tarla bitkilerinden arpa, pamuk, şeker pancarı, buğday, sebzelerden kabak, karnabahar, domates, hiyar, meyvelerden hurma, greyfurt, portakal ve şeftali yetiştirilebilir. Bor sorunu görülmesi halinde pamuk, domates, bakla, şekerpancarı, hurma, mısır, enginar ekimi ve dikimi tercih edilebilir.

Tohum çevresinde tuz birikimini engelleyecek şekilde ekim yapılmalıdır. Bu amaçla sırta ekim yapılması en önemli yöntemdir.

Ayrıca tuzun kaynağına uygun olarak sulama yöntemi seçilmelidir.

SONUÇ

Tüm dünyada ve ülkemizde en fazla kullanılan yöntem suyun çok fazla kullanılmasını gerektiren yüzey sulama yöntemleridir. Bugün dünyada sulanan arazilerin %95'inde bu yöntem kullanılmaktadır. Ülkemizde ise sulamaya açılmış alanların %83'ünde yüzey sulama yöntemleri, %17'sinde basınçlı sulama yöntemleri kullanılmaktadır.

Yüzey sulama yöntemlerinde bitkiye 1 m³ su verebilmek için yaklaşık 2 m³ su kullanmak gerekmektedir. Yüzey sulama yöntemlerinde suyun fazla kullanılmasından dolayı verilen su bitki kök derinliğinin çok daha altına gitmekte, bitki besin maddelerini bitki kök seviyesinden uzaklaştırmak suretiyle de toprağın verimsizleşmesine neden olmaktadır.

Küresel ısınmanın kuraklık etkisi ve su kaynaklarımızın küçülmesi sorunları göz önünde bulundurulduğunda su tasarrufu sağlayan basınçlı sulama yöntemlerinin ülkemizde yaygınlaştırılması gerektiği açıktır.

Tarımda sulama suyunun daha etkin kullanılabilmesi için göz önünde bulundurulması gereken faktörler aşağıda belirtilmiştir;

• İklim, toprak ve topoğrafya şartları elverişli olan tüm alanlarda yağmurlama ve damla sulama yöntemlerinden biri seçilmelidir. Ancak bu seçim esnasında toprak ana materyalinden kaynaklı bir tuzluluk varsa yağmurlama, sulama suyunda tuzluluk varsa damla sulama yöntemi tercih edilmelidir.

• Suyun kısıtlı kullanımının yaygınlaştırılması ve sulama sahalarının genişletilmesinin sağlanması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bitkinin en fazla suya ihtiyaç duyduğu dönemlerde sulama yapılması, bunun dışında kısıtlı sulama yapılması ya da tamamen sulamanın kesilerek buradan tasarruf edilen suyla daha geniş alanların sulanmasının sağlanması gerekir. Sulamanın kısıtlandığı alanda verim düşüklüğü yaşanması kaçınılmazdır, ancak tasarruf edilen suyun kurak alanlarda kullanılması ile toplamda üretim ve gelir artışı daha fazla olacaktır.

• Tarımda toprağın nemini muhafaza edecek yöntemler kullanılmalıdır. Sürekli ticari gübrelerin tarımsal üretimde kullanılması toprak yapısını bozmakta, toprağın su tutma kapasitesini düşürmektedir. Yeşil gübreleme ve hayvan gübresi kullanılması ise toprağın su tutma kapasitesini artırmaktadır. Toprak işleme nem kaybına neden olduğundan doğrudan ekim mibzeri kullanılarak toprak işlemez tarım tercih edilmelidir.

• Kuraklığa ve tuzluluğa dayanıklı bitki çeşitlerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

• Artan nüfusun su ihtiyacının yeterince karşılanabilmesi için su havzaları yerleşim ve sanayi tesisleri ile işgal edilmemeli, su kaynakları kirletilmemeli, temiz su kaynakları ve doğal baraj olarak görev yapan mera ve ormanlar azaltılmak yerine çoğaltılmalıdır.

• Günümüzde sulama yatırımlarını gerçekleştiren kamu kurumları sulama tesislerini kullanıcılarına (köy tüzel kişiliği, belediye, sulama birliği, sulama kooperatifleri, vd.) devrettiklerinden, tesisin devamlılığının sağlanması açısından devlet desteği sağlanmalı ve sulama konusunda eğitim verilerek takibi yapılmalıdır. Yapılan incelemelerde iyi işletilen tesislerde alanın %66'sı, iyi işletilmeyen tesislerde %33'ü ancak sulanabildiği tespit edilmiştir.

• Çiftçinin dağınık ve çok parçalı parsellerinin toplulaştırma projeleri ile bir araya toplanması verimi artıracaktır. Miras yoluyla tarım arazilerinin parçalanması önlenmelidir.

Kaynakça

Akar M., Silay A.E., Akkaya H., Tomar A. Sulama araç, yöntem ve organizasyonlarının geliştirilmesi. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, Ankara

Akıncı M. Kısıtlı Kısıtlı sulama. KHGM, <http://www.khgm.gov.tr/kutuphane/MAKALE/makale001.htm>

Akıncı M. Sulama Sistemleri. KHGM, www.khgm.gov.tr/kutuphane/MAKALE/makale002.htm

Chapagain A.K., Hoekstra A.Y., Savenije H.H.G., Gautam R. The water footprint of cotton consumption: An assessment of the impact of worldwide consumption of cotton products all the water resources in the cotton producing countries. *Ecological Economics* (2006) 60: 186-203

Çakmak B., Aküzüm T. Ve ark. Su kaynaklarının geliştirme ve kullanımı. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 3-7 Ocak 2005, Ankara

Çakmak B., Yıldırım M., Aküzüm T. Türkiye'de tarımsal sulama yönetimi, sorunlar ve çözüm önerileri. TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi, 20-22 Mart 2008, Ankara

DPT, Su Havzaları, Kullanımı ve Yönetimi, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, ÖİK Raporu: 571, Ankara 2001 <http://ekutup.dpt.gov.tr/suhavza/oik571.pdf>

İklim Değişikliği Birinci Ulusal Bildirimi, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ocak 2007

Mekonnen M.M., Hoekstra A.Y. The green, blue and grey water footprint of farm animals and animal products. UNESCO-IHE Institute for Water Education. December 2010

Kanber R., Çakır R., Tarı A.F. Sulama ve drenaj mühendisliği. KHGM, Yayın No: 122, Ankara 2003, <http://www.khgm.gov.tr/kutuphane/sulamavedrenaj/sulamadrenaj.pdf>

Mekonnen M.M., Hoekstra A.Y. The green, blue and grey water footprint of crops and derived crop products. *Hydrology and Earth System Science* (2011) 15: 1577-1600

Mekonnen M.M., Hoekstra A.Y. A global assessment of the water footprint of farm animal products. *Ecosystems* (2012) 15: 401-415

Sönmez B. Türkiye Çoraklık Kontrol Rehberi. Toprak ve Gübre Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Teknik Yayın No: 33, Ankara 2003, <http://www.khgm.gov.tr/kutuphane/trcoraklik.HTM>

Tepeli E., Bülbül R. Ve ark. Sulama. Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı-YAYÇEP, 2005

Water for People Water for Life, The United Nations World Water Development Report, UNESCO-WWAP, March 2003, www.unesco.org/water/wwap/wwdr/ex_summary/ex_summary_en.pdf

Water, A Shared Responsibility, The United Nations World Water Development Report 2, World Water Assessment Programme, UN Educational Scientific and Cultural Organization, Berghahn Books, UN Water, 2006 www.unesco.org/water/wwap/wwdr2/table_contents.shtml

www.dsi.gov.tr

www.fao.org

www.meteor.gov.tr

www.tarim.gov.tr

“SU KANUNU TASARISI” TASLAĞI HAKKINDA ODAMIZIN GÖRÜŞÜ

Günümüzde küresel ölçekte uygulanmaya çalışılan su politikasının başlıca üç özelliği dikkati çekmektedir. Birincisi, havza yönetim sisteminin kurulması; ikincisi, suyun arza göre kamu eliyle değil, talep doğrultusunda sermaye eliyle yönetimi ve üçüncüsü ise suyun ve su kaynaklarının küresel serbest ticaret kapsamına alınmasıdır. Bu amaç doğrultusunda su ve su kaynakları kamunun elinden çıkmakta, sermayenin eline geçmektedir.

Dünyanın pek çok yerinde suyun mülkiyeti ve işletmeciliği halen kamunun elindedir. Kamu elindeki suyun işletmeciliği arz dikkate alınarak, düşük maliyetle, desteklenerek, tüm vatandaşların suya ulaşımı ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Buna karşılık şirketler, suyun arz değil-talep doğrultusunda yönetilmesi, tüm maliyetin göz önüne alınarak serbest piyasa koşullarında ücretlendirilmesi ve en önemlisi de işletmeciliğin kamu eliyle değil, şirketler eliyle yapılması yönünde mücadele vermektedir.

Su kaynaklarının ve işletmeciliğinin özelleştirilmesi konusunda Birleşmiş Milletler (UN), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) ve Dünya Su Konseyi (WWC) önemli rol oynamaktadır.

Dünya Bankası'nın 2006 yılında hazırladığı Irrigation and Water Resource with a Focus on Irrigation Prioritisation and Management isimli rapor Türkiye'nin gelecekteki su yönetiminin nasıl olması gerektiği yönünde önemli tavsiyeler içermektedir.

Bu raporda; Avrupa Su Çerçeve Direktifi çerçevesinde yeni bir su kanunu hazırlanması, su kaynaklarımızla ilgili kurumların görevlerinin yeniden belirlenmesi, ulusal su yönetim kurumu için önerilerin yanında bundan böyle sulanabilecek alanların su tasarrufu açısından sulamaya açılmaması gibi konuların altı çiziliyordu.

Dünya Su Konseyi ise 2009 yılındaki 5. Dünya Su Forumu toplantısını ülkemizde gerçekleştirdi. Su sorununu fiyat sorununa indirgeyen ve hizmetin şirketler eliyle verilmesini savunan bir anlayışa sahip bu konseyin ülkemizde düzenlediği forumun ardından, “su akar Türk bakar”, “milyar dolarlar boşa akıyor” gibi söylemler ile ülkemizdeki tüm akarsular üzerinde özel sektör tarafından inşa edilecek binlerce hidroelektrik santral gündeme geldi. Su kullanım hakkı şirketlere devredilmeyen akarsular hemen kalmadı.

Mevzuat açısından konuya baktığımızda, 17 Ekim 2012 tarih ve 28444 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak Su Havzalarının Korunması ve Yönetim Planlarının Hazırlanması Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girdi. Şimdilerde ise Su Kanunu Tasarısı taslağı kurumların ve kamuoyunun görüşüne açılmış durumdadır.

Su Kanunu Tasarısı taslağının “Maksat ve Kapsam” başlıklı 1’inci maddesinin 2’inci fıkrasında jeotermal suların ve denizlerin kanun kapsamı dışında tutulduğu, ancak kıyı sularının kanun kapsamında olduğu belirtilmektedir. Taslakta kıyı suları, kıyı çizgisinden itibaren 1852 metre deniz tarafındaki su olarak tanımlanmakta olup, belirtilen mesafe su ürünleri yetiştiricilik faaliyetleri yanında su ürünleri üreme alanlarının önemli bir bölümünü içerisine almaktadır. Denizlerin kapsam dışı bırakılması, ancak kıyı sularının kapsam içinde bulunması mantığı termik ve nükleer santrallerin soğutma suyu ihtiyacının karşılanması ile doğrudan bağlantılıdır. Bu da su canlılarının üremesine büyük zarar verecektir.

Aynı fıkrada belirtilen jeotermal suların da kanun kapsamı dışında olduğu ifadesi de tam doğru değildir. Zira, tasarının “Su kaynaklarının korunması” başlıklı 9’uncu maddesinin 12’inci fıkrasında jeotermal su kaynaklarının miktar ve kalite olarak korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması için gerekli tedbirlerin ilgili idarece alınacağı veya aldırılacağı belirtilmektedir. Konuya sadece kanun kapsamında olup olmama açısından baktığımızda, maddelerin birbiriyle çeliştiğini, aslında jeotermal suların da kanun kapsamı içerisinde yer aldığını görmekteyiz.

Taslağın “Genel Hükümler” başlıklı 3’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında su kaynaklarının ilgili bulunduğu arz’ın malik ve zilyedinden bağımsız olarak Devletin hüküm ve tasarrufu altında olacağı belirtilmektedir. Bu hükümden su kaynağının kamu eliyle işletileceği düşünülmemelidir. Taslağın tümü dikkate alındığında su kaynaklarının ekonomik ihtiyaçlara en uygun şekilde kullanılacağı ve kirlenmeden öder ilkesi çerçevesinde özel sektör eliyle işletilebileceği görülmektedir. Bu hükme getirilecek açıklayıcı ifadeler değerlendirmelerimizin ilerleyen bölümleri içerisinde yer almaktadır.

48 Aynı maddenin 2’inci fıkrasında su kaynaklarının bulunduğu arazinin malik veya zilyedinin, su kaynakları üzerinde; bu taşınmaz için ihtiyacı kadar sudan öncelikle faydalanma hakkı vardır denmektedir. Bu maddede ihtiyaçtan kastın ne olduğu tam olarak

açıklanmamıştır. Şayet bu arazi üzerinde suyun çok kullanılmasını gerektiren bir sanayi tesisi varsa, bu su kaynağı, taslağın 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının “ç” bendinde belirtilen ekolojik ihtiyaçlara en uygun şekilde nasıl kullanılabilir? Ayrıca taslağın “Yasak Fiiller” başlıklı 23'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının “g” bendinde tahsis edilen miktarın üstünde veya yeraltı suyu kütlelerinin dengesini olumsuz etkileyecek şekilde su kullanmak yahut kullanılmasına yol açmanın yasak olduğu belirtilmektedir. Mevcut fıkra ile taslağın diğer maddeleri uyumlu hale getirilmeli, kaynağın beslenme kapasitesinin üzerinde kullanımına izin verilmemelidir. Su kaynaklarının tüm kullanımlarında ekolojik ihtiyaçlara en uygun kullanım öncelikle dikkate alınmalıdır.

Taslağın “İlkeler” başlıklı 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının ‘ç’ bendinde su kaynaklarının ekonomik ve ekolojik ihtiyaçlara en uygun şekilde kullanılmasının esas olduğu belirtilmektedir. Burada vurgulanan “ekonomik ve ekolojik ihtiyaçlar” tabirleri tamamıyla birbirinin zıttı kavramlar olup aynı anda ve birlikte gözetilmesi mümkün olmayan kavramlardır. Su kaynağının ekonomik ihtiyaçlara en uygun şekilde kullanılması, fiiliyatta son damlasına kadar paraya dönüştürülmesi anlamına gelmektedir ki, bu da kaynağın aynı zamanda ekolojik ihtiyaçlara da en uygun şekilde kullanılmasına imkan vermez. Bugüne kadarki örnekler su kaynaklarını kullanan şirketlerin ekolojik ihtiyaçları hiçbir zaman dikkate almadıklarını göstermektedir. Tam tersi olarak, su kaynağının ekolojik ihtiyaçlara en uygun şekilde kullanılması durumunda kaynağa ekonomik bir değer olarak bakılmaması gerekir. Taslağın “Faydalanma ve Kullanmada Öncelik Sırası” başlıklı 5'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki su kaynaklarından faydalanma ve kullanma hakkının tesisinde uygulanacak öncelik sırası dikkate alındığında 4'üncü maddenin 1'inci fıkrasının “ç” bendinde su kaynaklarının öncelikle ekolojik ihtiyaçlara en uygun şekilde kullanımının esas olması gerektiği belirtilmelidir. Dolayısıyla, ekonomik ihtiyaçların ön planda olduğu “**sürdürülebilir kalkınma**” yerine ekolojik ihtiyaçların gözetildiği “**sürdürülebilir yaşam**” ilkesi ön planda tutulmalıdır.

Su kaynaklarının kullanım önceliklerinin belirlenmesinde son derece önemli kavramlar olan ekonomik ve ekolojik ihtiyaçların neler olduğu taslağın “tanımlar” bölümünde yer almamakla birlikte, tanımlanmalarında fayda vardır.

Taslağın 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının “e” bendinde yönetim hizmetleri karşılığında ücretlendirilmesinin esas olacağı belirtilmekte olup, bu da suyun ekolojik ihtiyaçlara göre değil, ekonomik ihtiyaçlara en uygun kullanılacağı düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.

Şu sıralarda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmekte olan Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nın geçici 1'inci maddesinin 16'ıncı fıkrasında bu kanuna göre tüzel kişiliği kaldırılan köylerde ve ayrıca Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun geçici 2'inci maddesi ile köy tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülen yerlerde içme ve kullanma suları için alınacak ücretin 5 yıl süreyle en düşük tarifenin %25'ini geçmeyecek şekilde belirleneceği hükmü yer almaktadır. Bu hükme göre köylerde akan hiçbir çeşme kalmayacak, parası ödenmediği sürece köy meydanındaki yalıklardan dahi inekler su içemeyecektir. Bu örnek de bize su kaynaklarının öncelikle ekolojik değil, ekonomik ihtiyaçlar için en uygun şekilde kullanılacağını göstermektedir.

Taslağın “Ulusal Su Planı” başlıklı 6'ıncı maddesinin 1'inci fıkrasında sosyal, ekonomik ve ekolojik ihtiyaçları karşılayacak bir Ulusal Su Planının hazırlanacağı belirtilmektedir. Taslağın 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının “ç” bendinde yer alan ekonomik ve ekolojik ihtiyaç kavramlarının ne kadar zıt kavramlar olduğu açıklanmıştı. Burada bu zıtlıklara bir de “sosyal ihtiyaçlar” dahil olmuştur. Son yıllarda en büyük halk direnişlerinin yaşandığı hidroelektrik santral (HES) uygulamaları enerji şirketleri açısından ekonomik ihtiyaç olarak değerlendirilirken, yerel halk açısından, yani sosyal ihtiyaçlar açısından tam bir felaket olmaktadır. Şirket, su kullanım hakkı sözleşmesi kapsamında dere yatağına bırakması gereken %10'luk can suyunu dahi bırakmazken, köylü bahçesini sulayacak su bulamamaktadır. Dolayısıyla Ulusal Su Planı hazırlanmasında ekolojik ve sosyal ihtiyaçlar öncelikli hedefler olmalıdır.

Taslağın “Havza Yönetim Planı” başlıklı 7'inci maddesinin 2'inci fıkrasında havza yönetim planlarında belirtilen tedbirler alınmasına rağmen tanımlanan hedeflere ulaşmanın, teknik, ekonomik sebepler veya tabii afetler sebebiyle imkânsız olduğu durumlarda, gerekçeler dikkate alınarak plan hedeflerinin değiştirilebileceği belirtilmektedir. Taslağın her yerinde ekolojik ihtiyaçlar ekonomik ihtiyaçlarla yan yana sayılırken, havza yönetim planlarının hedeflerinin değiştirilmesinde ekonomik sebepler yeterli görülmemiştir. Yani, bu maddeye kadar bahsedilen tüm ekolojik ve sosyal ihtiyaçlar, bu madde ile kimsenin görüşünü almaya gerek bile duymaksızın ekonomik sebepler için değiştirilebilecektir. Aynı şekilde, herhangi bir tabii afet, örneğin kuraklık olması durumunda havza yönetim planında değişikliğe gidilerek, su kaynağının beslenmesinin üzerinde ekonomik amaçlar için kullanımına izin verilebilecek, doğal yıkım süreci daha da hızlandırılacaktır. Havza yönetim planı değişikliklerinde asla ekolojik ihtiyaçlar göz ardı edilmemelidir, doğada yıkıma yol açacak bir hedef ortaya konmamalı, su kaynaklarının yenilenme oranının çok üzerinde tüketilmelerine onay verilmemelidir.

Taslağın “Taşkın Kontrolü, Taşkın Yönetim Planı” başlıklı 8'inci maddesinin “ç” bendinde akar ve kuru dere yataklarında ve yeni yapılacak olan tabii akışı değiştirecek veya taşkın akış kesitini etkileyebilecek bütün yapılar için DSİ'nin görüşünün alınacağı belirtilmektedir. Bu bent ile kuru dere yataklarına dahi tesisler yapılabileceği belirtilmektedir. Böyle bir iş için DSİ'nin

iznin alınmasının şart koşulması bu yapıların özel sektör eliyle de yapıp işletebileceğini göstermektedir. Özel sektör bir kuru dere yatağına niçin yatırım yapmak istesin? Özel sektörün bir kuru dere yatağında bir yapı yapması bu yatağa su aktarımı olup olmayacağı sorusunu akla getirmektedir. Bent tam anlamıyla açık bir ifade içermemektedir. Sermayenin para kazanma hırının egemenliğine bırakılan bir alanda su akış yönlerinin değiştirilmesi veya su akış miktarının azaltılması son derece tehlikeli bir adımdır. Doğa kendini mevcut su potansiyeline göre dizayn eder. Bu potansiyelde meydana gelecek değişimlerde yerüstündeki canlı yaşam kadar yeraltı suyu beslenmeleri de doğrudan etkilenecektir. Günümüz HES uygulamalarında pek çok akarsu yatağında su kalmadığı açıkça görülmüştür. Bu tür aktarımlara gidilmemeli, gidilmesi zorunluluğu olması halinde ise aktarım tamamıyla kamu eliyle yapılmalı ve işletilmelidir. Bentte tabii akışı değiştirecek yapılar için DSİ'nin görüşünün alınması şartı konurken, taslağın "Su Kaynaklarının Korunması" başlıklı 9'uncu maddesinin 9'uncu fıkrasında ise su yataklarında yapılacak her türlü fiziki düzenlemede tabii akış mecrasının ve canlı hayatın korunması için uygun tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. İki düzenleme arasında anlam ve amaç çatışması bulunmaktadır.

Taslağın "Su Kaynaklarının Korunması" başlıklı 9'uncu maddesinin 10'uncu fıkrasında göller, rezervuarlar ve yeraltı su kütlelerinden su çekilmesinde su kütle dengesinin bozulmamasının sağlanacağı iyi niyetinde ve temennisinde bulunmaktadır. Bunun nasıl sağlanacağı ve ilgisinin kim olacağı fıkra da belirtilmemiştir. Ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde gerçekleştirilecek su çekimlerinde dengenin iyi niyet ya da temennilerle korunamayacağı açıktır.

Aynı maddenin 12'inci fıkrasında termal ve jeotermal su kaynaklarının miktar ve kalite olarak korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması için gerekli tedbirlerin ilgili idarece alınacağı ya da aldırılacağı ifade edilmektedir. Açıkça görüleceği üzere su kaynaklarının miktar ve kalite olarak korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması işi sadece kamu kurumlarının görevi olmayacak, bu görevi özel sektör de yapabilecektir. Su kaynakları üzerinden para kazanan bir sektöre bu kaynakları koruma görevi verilmesi son derece sakıncalı bir durumdur. Konunun muhatabı ilgili kamu kurumu olmalıdır.

Taslağın 1'inci maddesinde de belirttiğimiz üzere jeotermal suların kanun kapsamı dışında olduğu ifade edilirken, 9'uncu maddenin 12'inci fıkrasında bu suları düzenleyici hüküm içermesi çelişki olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kaynağın sürdürülebilir kullanımı, o kaynağın ticari amaçla kullanılacağı anlamı taşır. Dolayısıyla, bir yandan su kaynaklarının ticari amaçla kullanılmasını düzenleyen bir kanunun kapsamı dışında olduğunu ifade edip, bir yandan da o kaynağın sürdürülebilir kullanım görevinin özel sektöre verilmesi büyük bir çelişkiyi beraberinde getirmiştir.

Yine aynı maddenin 14'üncü fıkrasında ihtiyaç olması ve potansiyelin de yeterli olması halinde havzalar arası su aktarımının yapılabileceği belirtilmektedir. Bu fıkra baştan sona yanlış bir anlam içermektedir. Cümleyi parçalara ayırmak suretiyle şu anlamlar üretilebilir; ihtiyaç olması halinde bir havzaya başka bir havzadan su aktarımı yapılacaktır, bu bir anlamda kabul görebilir, ancak potansiyelin yeterli olması halinde havzalar arasında su su aktarımı niçin yapılacaktır? "İhtiyaç olması ve potansiyelin yeterli olması" kavramlarının ve bağlacı ile birleştirilmesi fıkradaki anlamı anlaşılmaz kılmakta, mantıksızlaştırmaktadır. Bu fıkradaki diğer önemli bir nokta ise "ihtiyaç olması" durumunun ne yönde olduğunu tanımlanmamasıdır. Bu ihtiyaç sosyal ihtiyaç mı yoksa ekolojik ihtiyaç mıdır? Bugüne kadar yaşanan tecrübeler, bu ihtiyacın "ekonomik ihtiyaç" olduğunu tartışmasız ve hiç kuşkusuz göstermektedir. Diğer taraftan potansiyelin yeterli olup olmadığı konusu ise bugüne kadar hiçbir su yapısında yeterince değerlendirilmemiş bir konudur. Bu konu yeterince değerlendirilen bir konu olsaydı, bugün halkımız, yurdun dört bir köşesinde HES uygulamalarına askerle karşı karşıya gelecek düzeyde itiraz eden bir konumda olmaz, dereler kurumazdı. Ayrıca, bir kaynağın potansiyelinin yeterli olmasının derecesi sermaye karşısında hangi kriterle ölçülebilecektir? Ekolojik ihtiyaçları karşılayan bir derenin akışını milyar dolarların boşa aktığı şeklinde yorumlayan bir zihniyet için potansiyel kelimesi ne ifade etmektedir?

Taslağın "İzleme, Denetim, Bilgi Verme ve Bildirim Yükümlülüğü" başlıklı 10'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında su kaynaklarının ve doğal mineralli suların kullanım maksadına, çevre ve insan sağlığına uygun olarak yönetimi açısından deşarjlarda ve alıcı ortamda izleme ve denetim faaliyetlerin ya bizzat Bakanlık tarafından yapılacağı, ya da özel sektöre yaptırılacağı; 2'inci fıkrasında ise su kaynaklarının ve doğal mineralli suların tahsis maksatlarına ve şartlarına uygun olarak kullanılmasının temini için gerekli denetimlerin, DSİ tarafından yapılacağı veya yaptırılacağı belirtilmektedir. Bu fıkralarda belirtilen izleme ve denetim yükümlülüğü gibi doğrudan şirketlerin çıkarlarını ilgilendiren bir konunun yine şirketlere bırakılması, izleme ve de denetim yükümlülüklerinin hiçbir koşulda gerektiği gibi yapılmayacağını göstermektedir. Özel sektör tarafından yerine getirilecek izleme ve denetim görevlerinde su kaynakları sosyal ve ekolojik ihtiyaçlar için değil, ekonomik ihtiyaçlar için kullanılacaktır. İzleme ve denetim görevleri ilgili kamu kurumlarında olmalıdır.

Taslağın "Su Yönetimi Yüksek Kurulunun Kuruluşu, Görev ve Yetkileri" başlıklı 11'inci maddesinin 2'inci fıkrasında, kurulun başkanının Orman ve Su İşleri Bakanı olduğu, kurulun Bilim Sanayi ve Teknoloji, Çevre ve Şehircilik, Dışişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Gıda Tarım ve Hayvancılık, İçişleri, Kalkınma ve Sağlık Bakanlarından oluşacağı belirtilmektedir. Maddenin 3'üncü fıkrasında ise kurulun toplantılarına konuyla ilgili bakanlar ve kamu görevlileri ile özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin temsilcilerinin davet edilebileceği ifade edilmektedir. Bakanlık temsilcilerinden oluşan kurula konuyla ilgili olarak özel sektör temsilcisinin çağrılıyor olması son derece normaldir. Ancak, son dönemlerde özel sektörün kendi sivil toplum

kuruluşları ile kendi akademisyenlerini oluşturduğu da bir gerçektir. Bu nedenledir ki kurulun bünyesinde TMMOB temsilcisinin ve kurulun toplantısında da konuyla ilgili TMMOB'ye bağlı mühendis ve mimar odalarından birinin ya da birden fazlasının dahil edilmesi önerilmelidir.

Aynı maddenin 4'üncü fıkrasının "ç" bendiyle havzalar arasında su aktarımında karar alma görevinin de Su Yönetimi Yüksek Kuruluna bırakılıyor olması, TMMOB temsilcisinin bu kurulda yer almasının önemini artırmaktadır. Zira, bakanlıklarımızın bugüne kadar gösterdikleri icraatla sermayenin yanında olduklarını, ekolojik ve sosyal ihtiyaçlar yanında yeterince olmadıklarını net bir şekilde göstermiştir.

Taslağın "Su Kaynaklarının Tahsisi" başlıklı 13'üncü maddesinin 6'ncı fıkrasında, tahsise konu su kaynağının ve doğal mineralli suların, tamamının veya bir kısmının korunan alanlar içerisinde kalması halinde koruma ile görevli idari birimlerin uygun görüşünün alınacağı belirtilmektedir. Bu fıkra, su tahsisinin korunan alanlar için bile söz konusu olabileceğini açıkça göstermektedir. Su kaynağına sahip bir koruma alanının suyunun ticarete açılması, zaman içerisinde o alanın özelliklerini kaybetmesine yol açacaktır. Bu da su kaynaklarının öncelikle ekolojik ihtiyaçlar için kullanılması ilkesiyle ters düşmektedir.

Taslağın "Su Bilgi Sistemi" başlıklı 16'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında, bakanlıkça temin edilen bilgilerden stratejik önemi haiz olanların dışındakilerin talep edilmesi halinde kamu kurum ve kuruluşlarına bedelsiz, diğer gerçek ve tüzel kişilere ise bakanlıkça her yıl belirlenecek bedeli karşılığında verileceği ifade edilmektedir. Bu fıkarda, su kaynaklarının ticarileştirilmesinin yanında suya ait bilgilerin de ticarileştirileceği görülmektedir. Günümüzde ülkemizin su kaynaklarının korunması konusunda en büyük mücadeleyi yerel halklar vermektedir. Suyu ait bilgilere ancak ücreti karşılığı ulaşılabilecek olması, yerel halkların su kaynaklarını koruma mücadelesini engelleyecektir. Bu bilgiler toplumun her kesimi için ücretsiz sunulmalıdır. Aksi takdirde doğal varlıkların-su kaynaklarının korunmasında önemli bir kesim bilgiden yoksun kalacaktır.

Taslağın "İrtifak ve Kamulaştırma" başlıklı 17'inci maddesinin 1'inci fıkrasında tahsis sahibinin, tahsis yapılan alanda, özel mülkiyete konu taşınmazın sahibi ile anlaşamaması halinde, idareye müracaat ederek kamulaştırma veya irtifak hakkı talebinde bulunabileceği, talebin idarece incelenip değerlendirildikten sonra uygun bulunması halinde kamu yararı kararı alınarak, bedeli talep sahibince ödenmek üzere kamulaştırılacağı, maddenin 2'inci fıkrasında ise irtifak ve kamulaştırma işlemlerinin 4/11/1983 tarihli 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yürütüleceği belirtilmektedir. Bu yolla "acele kamulaştırma" ya da diğer bir deyişle "mülksüzleştirme" uygulanmaktadır. Kamulaştırma, kamu yararı söz konusu olan arazilerin elde edilmesi için mal sahiplerine yaptırılan zorunlu satıştır. Bu fıkradaki "kamu yararı" şirketlerin çıkarlarını içermekte, arazinin sahibinin çıkarını içermemektedir. AKP hükümetinin 2011 yılında yürürlüğe koyduğu Çok Taraflı Yatırımlar Garanti Ajansı Sözleşmesi'nde (Multilateral Investment Guarantee Agency/MIGA) yerli ve yabancı yatırımcıların karşılaşacağı tüm risklerin ortadan kaldırılacağı taahhüt edilmektedir. Buradan da açıkça anlaşılacağı üzere taslağın bu bölümündeki "kamu yararı" kesinlikle şirketin çıkarlarını temsil etmektedir. Halkın mağdur olacağı her bir düzenlemeden kaçınılmalıdır.

Taslağın "Ücretlendirme" başlıklı 22'nci maddesi sularımızın kim tarafından nasıl ücretlendireceğini göstermektedir. Maddenin 2'inci fıkrasında tahsis edilen suların, su tahsis belgesinde belirtilen miktar su esas alınarak yıllık ücret alınacağı belirtilmektedir. Bir önceki paragrafta MIGA'ya göre yatırımcıların risklerinin ortadan kaldırılacağını belirtmiştik. Buna göre bir kuraklık olup su akış miktarının düşmesi durumunda şirketin zarara uğramaması için, su kaynağının beslenme durumuna ve hatta yatakta yeterli su olup olmadığına bakılmaksızın şirketin kendisine yapılan su tahsisi oranında suyu kullanmasına izin verilecektir. Kuraklığın daha da şiddetlenip yatakta su kalmaması halinde dahi şirket devlete dava açabilecek ve olmayan-hizmetini sunmadığı suyun parasıyla birlikte tazminat dahi alabilecektir. Devletin bu yönde ödeyeceği her bir kuruş, halkın parasının şirketlere hediye edilmesi anlamına geleceği unutulmamalıdır. Bu örnekler su kaynaklarının öncelikli olarak ekolojik ihtiyaçlara göre değil, ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde ticarileştirileceğini açık bir şekilde göstermektedir.

22'inci maddenin diğer fıkraları ve bununla ilgili tanımlamaları daha detaylı bir şekilde içeren, 17 Ekim 2012 tarih ve 28444 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan Su Havzalarının Korunması ve Yönetim Planlarının Hazırlanması Hakkında Yönetmeliğin ilgili bölümlerini incelediğimizde suyun fiyatlandırılması işinin maliyet tanımlamasının ötesine geçtiğini, işin içine kar faktörü girdiğini ve suyun fiyatlandırılması işinin tamamıyla serbest piyasa koşullarına bırakıldığını ve su kaynaklarının rekabete açık hale getirileceğini görüyoruz. Bu gelişmeler sonucunda su kaynakları bir yandan kıtlaşırken bir yandan da suyun fiyatı yükselecek; bundan da en çok evsel su kullananlar ile tarımsal sulama yapan çiftçiler etkilenecektir. Günümüz tarımsal üretiminde çiftçimiz dünyanın en pahalı girdilerini kullanmakta ve tarımımız son derece yetersiz bir bütçeyle desteklenmektedir. Bu nedenle özellikle küçük ve orta ölçekli tarımsal işletmelerin tarımsal sulamada kullandıkları su fiyatlandırmanın dışında tutulmalıdır.

Taslağın "Diğer Kanunların Uygulanması" başlıklı 30'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu kanuna aykırı olan hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmektedir. Böylelikle başka bir kanunun kullanımını yasakladığı su kaynaklarını şirketlerin kullanımına bu kanun kullanılarak mümkün hale getirilmektedir. Bu madde taslaktan çıkarılmalıdır.

AKARYAKITTA YERLİ TARIMA DAYALI BİYOYAKIT ZORUNLULUĞU BAŞLIYOR

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun (EPDK) 27.09.2011 tarihli ve 28067 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 22 no.lu Tebliğine göre; piyasaya akaryakıt olarak arz edilen motorin türlerinin, yerli tarım ürünlerinden üretilmiş yağ asidi metil esteri (biyodizel) içeriğinin: 1/1/2014 tarihi itibarıyla en az %1, 1/1/2015 tarihi itibarıyla en az %2, 1/1/2016 tarihi itibarıyla en az %3 olması zorunludur. EPDK'nın 23 no.lu Tebliğine göre ise; piyasaya akaryakıt olarak arz edilen benzin türlerinin, yerli tarım ürünlerinden üretilmiş etanol içeriğinin; 1/1/2013 tarihi itibarıyla en az %2, 1/1/2014 tarihi itibarıyla en az %3 olması zorunludur.

Buna göre 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren benzinlere %2 oranında yerli tarım ürünü biyoetanol katılması; motorine de 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren %1 oranında biyodizel katılması uygulaması başlayacaktır. Harmanlanacak miktarlar en geç 2016 yılına kadar ve en fazla %3'e ulaşacak şekilde kademeli olarak artırılabilecektir. Biyoetanol ile ilgili kararda öngörülen takvim ve hedefler sektörün genel yaklaşımları ile uyumluluk göstermektedir.

Söz konusu zorunlu harmanlama hedefleri ülkemizin yerli tarım üretim kapasitesi açısından değerlendirildiğinde;

- Benzine harmanlanması zorunlu olan Biyoetanol üretimi için yeterli miktarda yerli tarım ürünü üretiminin olduğu ve tesislerin teknoloji, kapasite ve kalite olarak bu talebi karşılayacak seviyede olduğu bilinmektedir. Bu nedenle biyoetanol konusunda önemli bir sorun beklenmemekte ve önümüzdeki yıllarda biyoetanol'ün harmanlanması için uygulamanın teknik olarak ne şekilde yapılacağını gösterir açıklayıcı düzenleme beklenmektedir.

- Biyodizelde ise 2016 yılından itibaren yıllık 500.000 m³'ü aşacak düzeyde, standartlara uygun gerekli miktarda yerli tarım ürünü bitkisel yağ üretiminin henüz olmadığı görülmektedir. Bu durum, zorunlu harmanlanacak biyodizel için yeterli üretimi sağlayacak koşulların henüz ülkemizde oluşmadığını ve önümüzdeki yıllara yönelik öncelikle yeterli yerli tarım üretiminin oluşması için etkin tarım politikalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Aşağıdaki tablo biyoyakıt olarak harmanlanması gereken yerli tarım ürünü biyoyakıt miktarlarını yıllara göre, bugünkü tüketim miktarları üzerinden vermektedir.

Tablo 1: Tahmini olarak yıllara göre harmanlama miktarları

	2013	2014	2015	2016	2017
Biyoethanol harmanlama %	2%	3%	3%	3%	3%
Biyoethanol talebi m³	50.000	75.000	75.000	75.000	75.000
Biyodizel harmanlama %	0%	1%	2%	3%	3%
Biyodizel talebi m³	0	180.000	370.000	570.000	590.000

Kaynak: PETDER

Bu tablo gereği örneğin, 2016 yılında 570.000 m³ (ton) yerli tarım ürünü biyodizel motorin ile harmanlanacaktır. Bu miktar ise Türkiye'nin her yıl gerçekleştirdiği 1,5 milyon ton düzeyindeki bitkisel yağ ithalatının yanı sıra mevcut bitkisel yağ üretimini bugünkü seviyenin yaklaşık iki katına çıkarmasını zorunlu kılmaktadır.

Tablo 2: Türkiye'de Yıllar İtibarıyla Yağlı Tohum ve Ham Yağ Üretimi (Bin ton)

Yıllar	Yağlık Ayçiçeği	Soya	Kolza	Aspir	Çiğit	Diğer	Toplam Yağlı Tohum	Ham Yağ Üretimi
2007	770	31	29	2	1.321	115	2.352	513
2008	900	34	84	7	1.078	116	2.311	570
2009	960	38	114	20	1.021	145	2.396	506
2010	1.170	87	106	26	1.273	158	2.969	619
2011	1.170	102	91	18	1.496	154	3.228	655

Kaynak: TÜİK ve BYSD

Türkiye’de gerek hızlı nüfus artışı, gerekse kişi başına artan tüketim sonucu bitkisel yağ tüketimi sürekli olarak artmaktadır. Yağlı tohumların ekim alanlarının artış gösterdiği yıllarda bile, tüketimi karşılayacak yeterli üretimin olmaması nedeniyle, bitkisel yağ talebinde giderek büyüyen açık, ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Özellikle, yağ bitkileri üretimiyle ilgili istikrarlı bir planlamanın yapılmayışı, mevcut üretim potansiyelinden yeterince yararlanmayı olumsuz etkilemekte ve bitkisel yağ açığının artmasına ve sanayinin dışarıya bağımlılığının fazlalaşmasına neden olmaktadır.

Tablo 3: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Yağlı Tohum ve Ham Yağ İthalatı (Bin ton)

<i>Yıllar</i>	<i>Ham Yağ İthalatı</i>	<i>Yağlı Tohum İthalatı</i>	<i>İthal Tohumdan Elde Edilen Yağ</i>
2007	794	2.095	441
2008	1.063	1.949	392
2009	932	1.723	390
2010	812	2.735	523
2011	1.046	2.322	542

Kaynak: BYSD ve TEPGE

Türkiye’de bitkisel yağ açığı incelendiğinde, 2011 yılında yağ açığının 1,6 milyon ton olduğu ve ihtiyacın yaklaşık %70’inin ithal tohum ve ham yağdan karşılandığı gözlenmektedir.

Tablo 4: Türkiye’de Bitkisel Yağ Açığı (Bin ton)

	2007	2008	2009	2010	2011
1. Yurtiçi Tohumdan Elde Edilen Yağ Miktarı (A)	513	570	506	619	655
2. Ham Yağ İthalatı	794	1.063	932	812	1.046
3. İthal Tohumdan Elde Edilen Yağ	441	392	390	523	542
Toplam Kullanım (B) = (1+2+3)	1.748	2.025	1.828	1.954	2.243
Yağ Açığı (B-A)	1.235	1.455	1.322	1.335	1.588
Yurtiçi Tohumdan Elde Edilen Yağ Miktarı (%)	29,3	28,2	27,7	31,7	29,2
İthal Tohum ve Ham Yağdan Elde Edilen Yağ Miktarı (%)	70,7	71,85	72,3	68,3	70,8

Kaynak: TEPGE (Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü)

Ülkemizde yağlı tohum üretiminin yeterli olmayışının nedenleri şöyle sıralanabilir;

- Yağlı tohumlardaki üretim maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle dış pazar fiyatlarıyla rekabet edememesi,
- Birim alandaki getirisinin düşük olması nedeniyle, yetiştirildikleri bölgelerdeki alternatif ürünlerle rekabet edememesi,
- Dünya ham yağ fiyatlarının Türkiye’ye göre daha düşük olması
- Ürün planlamasının ve yağlı tohum üretimin artırılmasına yönelik politikaların etkin olamaması.

Yağlı tohumlu bitkilerin üretimi açısından ülkemizdeki mevcut potansiyelin değerlendirilmesi halinde, hem ülkemizin gereksinim duyduğu yağ ihtiyacı karşılanmış olacak, hem de atıl kapasite ile çalışan yağ sektörüne büyük katkılar sağlanacaktır. Bunun için öncelikle Türkiye’nin sulanabilir alan varlığının yatırımlar yoluyla artırılması ve sağlıklı bir üretim planlamasının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yağlı tohumlara ödenecek primlerin artırılması, girdiler ve ürün maliyetinin azaltılması, tohumluk sorununun çözümlenerek, üreticiye daha kaliteli ve ucuz tohumluk verilmesi ve birim alandan elde edilen verimin artırılması da büyük önem taşımaktadır.

TARIM SEKTÖRÜNDE KAYIT DIŞILIK VE SOSYAL GÜVENLİK UYGULAMALARI

Mahmut POLATOĞLU

Kayıt dışı istihdam haksız rekabeti doğuran ve kaynakların etkin dağılımını bozan ciddi sorunlardan biridir. Tarım ise kayıt dışı istihdamın en yoğun yaşandığı sektördür. Hatta denilebilir ki kayıt dışılık tarım sektöründe hayatın bir parçası olmuştur. Tarım sektöründe kayıt dışılığın çok yüksek olmasının asıl sebebi gelir seviyelerinin düşük olmasıdır. Tarım sektörü çalışanlarının çoğunun düzenli ve sürekli bir geliri yoktur. Oysa sosyal güvenliğe tabi olma her şeyden önce düzenli bir şekilde prim ödemeyi gerekli kılmaktadır.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Tarımsal İşgücü Rakamları ve Kayıt Dışı Oranları

Yıl	Tarımda İstihdam (000)	Tarımda Kayıt Dışı Çalışan Sayısı (000)	Tarımda Kayıt Dışı İstihdam Oranı %
2004	5.713	5.136	89,90
2005	5.154	4.547	88,22
2006	4.907	4.307	87,77
2007	4.867	4.290	88,14
2008	5.016	4.406	87,84
2009	5.240	4.503	85,94
2010	5.683	4.857	85,47
2011/Ekim	6.292	5.321	84,57
2012/Mayıs	6.363	5.300	83,3

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablodan görüleceği 2012 yılı Mayıs ayı itibariyle tarım sektöründe istihdam edilenlerin % 83,3'ü sosyal güvenceden mahrum bir şekilde çalışmaktadır.

Tablo 2: Tarım Sektöründe Cinsiyete Göre Toplam İstihdam ve Kayıt Dışı İstihdam Rakamları ile Kayıt Dışı İstihdam Oranı (2012 Mayıs)

İSTİHDAM EDİLENLERİN SOSYAL GÜVENLİK KURULUŐUNA KAYITLILIĞI DURUMU (Bin Kişi 15+ Yaş)						
	ERKEK			KADIN		
TARIM	Toplam İstihdam	Kayıt dışı İstihdam	Kayıt dışı %	Toplam İstihdam	Kayıt dışı İstihdam	Kayıt dışı %
Ücretli ve yevmiyeli	396	302	76,3	207	185	89,4
İşveren	77	40	51,9	6	6	100,0
Kendi hesabına	2.200	1.497	68,0	432	414	95,8
Ücretsiz aile işçisi	588	505	85,9	2.457	2.352	95,7
TOPLAM	3.260	2.343	71,9	3.102	2.957	95,3

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablodan görüleceği üzere kadınların sosyal güvenliğe kayıtlılık durumu erkeklere göre çok daha geridedir. Tüm mesleki statülerde kadınlarda kayıt dışı istihdam oranı % 90'ın üzerindedir. Tabloda dikkati çeken önemli noktalardan biri ise tarım sektöründe büyük ölçekte üretim yapan işveren sayısının yok denecek kadar az olmasıdır. Görüleceği üzere bu alanda toplam müteşebbis sayısı 77 erkek 6 da kadın olmak üzere toplamda ancak 83'dür. Aslında bu manzara tarım sektöründeki üretiminin küçük ölçekli birimlerde yapıldığını göstermektedir. Bunun ana nedenlerinden biri ise miras sisteminden kaynaklı olarak üretim alanlarının parçalanmasıdır. Sosyal güvenliğe kayıtlılık için arzulanan durum ise, işveren sayısının dolayısıyla da büyük ölçekte üretim yapan işletmelerin oluşturulması, ücretsiz aile işçilerinin önemli bir kısmınınsa bu alanlarda çalıştırılmasıdır. Tarım sektöründe yaşanabilecek böyle bir gelişim kayıt dışı oranının % 90'lara vardığı ücretsiz aile işçilerinin ücretli ve yevmiyeli

konumuna gelmesi ve bunların önemli bir kısmının da kayıt altına alınması anlamına gelmektedir.

Bilindiği üzere sosyal güvenliğe kayıtlı olmak her şeyden düzenli ve belli bir miktarda gelir sahibi olmayı gerektirmektedir. Oysa çoğunluğu köylü kesiminden oluşan tarım çalışanlarının çoğunun prim ödeyecek kadar geliri yoktur. Bundan dolayıdır ki tarımda çalışanların kayıt dışı faaliyette bulunmalarının temelinde yatan neden gelir seviyelerinin çok düşük olmasıdır. Örneğin maddi durumları tarım işçilerine göre daha iyi olan çiftçilerin bile % 55'i asgari ücretin altında gelir elde etmektedir.

Tarım sektöründe çalışanların arazilerin giderek küçülmesi, ölçek ekonomilerinden faydalanamamaları ve girdi fiyatlarının yüksek olması ortalama sabit maliyeti arttırmaktadır. Bu ise tarım çalışanlarının her geçen gün daha da yoksullaşmasına yol açmaktadır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte tarım sektöründe çalışanlara eskiden sağlanan kolaylıkların nerdeyse tamamı kaldırılmıştır. Yeni sosyal güvenlik yasası etraflıca incelenecek olursa tarımda çalışanların da norm ve standart birliği içerisinde yerleştirilmeye çalışıldığı görülecektir. Örneğin eskiden primi ödenmeyen herhangi bir ay için gecikme cezasının başlayacağı tarih ertesi yılın Şubat ayı sonu iken yeni düzenlemede ertesi ayın sonu olarak belirlenmiştir. Bu örnekte görüleceği gibi aslında ne eski ne de yeni düzenlemeler tarım sektöründe çalışanlara kapsayıcı bir kolaylık getirmemektedir. Ne primlerin biriktirilip topluca ödeme imkanını sunan, ne de primlerin her ay düzenli bir şekilde ödenmesini zorunlu kılan bir düzenleme tarımda çalışanların özel durumlarına uymamaktadır. Zira tarımda çalışanların temel sorunu gelir seviyelerinin prim ödeyecek düzeyde olmamasıdır. Söz konusu örnekten hareketle yapılabilecek makul düzenleme ise bu kesimin üretimden çekildiği kış aylarında primlerinin ertelenmesi olarak görülmekte ancak böyle bir düzenleme dahi sorunu kökten çözecek niteliğe sahip değildir. Çünkü tarımda çalışanların kayıt altına alınmasının yegane yolu gelir seviyelerinin yükseltilmesiyle alakalı bir durum olup, bu ise tarım sektörünün gelişim dönüşümüyle alakalı bir durumdur. Bu anlamda primlerin ödeme rejimindeki yapılacak her düzenleme palyatif olmaktan öteye gidemeyecektir.

Norm ve standart birliğini sağlama endişesiyle yapılan birçok düzenlemeye tarımda çalışanların hemen intibakı mümkün görünmemektedir. Tarım sektörünün sosyal güvenliğe dahil edilmeden evvel çözülmesi gereken birçok yapısal sorunu bulunmaktadır. SGK da bu sürece yapacağı düzenlemelerle katkıda bulunabilir. Kurumun tarım sektöründe çalışanların primlerini sadece doğal afet durumlarında ertelemesi bir başına yeterli değildir. Tarımda çalışanlara yönelik daha büyük kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Bunun için de örneğin prim ödeme gün sayısının her yıl kademeli artışının belli bir süreliğine durdurulması yoluna başvurulabilir. Bu konuda tarım sektörünün modern anlamda gelişim ve dönüşüm sürecine paralel hareket edilmesi uygun olacaktır.

Tarım sektöründe kayıt dışılığın önlenmesi tarımda çalışanların özel durumlarının dikkate alınarak yapılacak düzenlemelerle mümkündür. Örneğin 2003 yılında kadınların sigortalı olabilmeleri için aile reisi olma şartının kaldırılması düzenlemesi tarım sektöründe kayıt dışılık sorununun çözümüne sanıldığı gibi pek de katkı sağlamamıştır. 2012 yılı itibarıyla TÜİK verilerine göre işveren veya kendi hesabına çalışan olmak üzere toplamda kadın çiftçi sayısı sadece 420'dir. Bunların % 96'sı kayıt dışı çalışmaktadır. Dolayısıyla 2012 yılında sosyal güvenliğe kayıtlı kadın çiftçi sayısı TÜİK verilerine göre sadece 3 ya da 4 kişi civarındadır. Bu veriler göstermektedir ki aile reisi uygulamasının kaldırılmasının pratikte kadın çiftçilerin kayıt altına alınmalarına hiç katkısı bulunmamaktadır. Bu tablo bizi tarım sektöründe çalışanlar arasında ataerkil bir yapının var olduğu şeklinde bir sonuca götürmemelidir. Zira böyle bir yapıdan bahsetmek kırsal alanda yaşayanlar için haksızlık olur. Kadınlar her ne kadar büyük çoğunluğu itibarıyla ücretsiz aile işçisi konumunda bulunsalar da eşleriyle ortak bir bütçeye sahiptirler. Hatta çoğu yerlerde aile bütçesinin yönetiminde kadının payının daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Erkeğin evin reisi olması kadının geri plana düştüğü anlamına da gelmemelidir. Asıl mesele gelirlerin arttırılmasıdır. Aile bütçe düzeyi erkeği bile kayıt altına almaya yetmiyorsa eğer kadınların kayıt altına alınması da mümkün olmayacaktır. Bir de sosyal güvenliğin hak sahipliği uygulaması sayesinde genelde ailede bir kişinin sigortalı olması yeterli görülmektedir. Tüm bu sebeplerden ötürü kadınların kayıt altına alınmaları erkeklere göre çok daha zordur.

1994 yılında tevkifat uygulamasının getirilmesi, 1998 yılında çiftçilerin sağlık sigortası kapsamına alınması, 2003 yılında çiftçilerde sigortalı olabilme yaş şartının 18'e düşürülmesi, 2002 yılında kaldırılan tevkifata istinaden geriye dönük tescil imkanının 2007 yılında tekrar getirilmesi, tarım sektöründe çalışanlarda sosyal güvenliğe kayıtlılığı en çok arttıran düzenlemeler olarak akılda kalmıştır.

Bu örneklerden anlaşılacağı üzere tarım sektöründe çalışanların kayıt altına alınabilmesi için somut adımlar atılması gerekmektedir. Örneğin tarımda çalışanlara yönelik analık sigortasının getirilmesi beklenen etkiyi doğurabilecek düzenlemelerden biri olabilir. Yine çiftçilere yönelik olarak SGK'nın yöneteceği sistematığı iyi oturtulmuş bir ürün sigortasının kurulması da tarımda çalışanların kayıt altına alınmasını kolaylaştıracak bir düzenleme olsa gerektir. Ayrıca, eşlerden sadece birinin prim ödediği ancak her ikisine de belli oranlarda aylık bağlandığı "Ortak Sigortalılık" adı altında bir düzenlemeye gidilmesi özellikle kayıt dışılığın % 90'ların üzerinde olduğu kadınların kayıt altına alınmasının bir yolu olabilir.

Sonuç olarak, tarımda çalışanların gelir durumlarını arttıracak her adım bunların sosyal güvenliğe katılımını kolaylaştırılacaktır. Bu konuda özellikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlıklarına çok önemli görevler düşmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu ise tarım çalışanların özel durumlarını dikkate alarak geliştireceği politikalarla bu sürece katkıda bulunabilir.

TARIM BAKANIMIZ NASIL ŞÖVALYE OLDU?

Ali Ekber YILDIRIM

12 Aralık 2012 – Dünya Gazetesi

Fransa Hükümeti, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker'e "şövalye liyakat nişanı" verdi. Bakanlıktan yapılan açıklamaya göre, 129 yıldır ilk kez bir Türk Bakan'a bu nişan verildi.

Şövalyelik Ortaçağın derebeylik düzeninde çok önemli bir unvandı. Soyluluğu ifade eder. Fransa Hükümeti'nin her yıl şövalyelik nişanı dağıtırken 129 yıl sonra bir Türk Bakan'a üstelik Tarım Bakanı'na bu nişanı vermesinin bir anlamı olmalı.

Fransa Hükümeti bizim Tarım Bakanımıza neden şövalye nişanı verdi?

Geçen hafta Paris'te yapılan törende Mehdi Eker'e Fransa Hükümeti'nin 'Tarım Alanında Şövalye Liyakat Nişanı' (Chevalier dans l-Ordre du Merite Agricole.)'ni Fransa Tarım Bakanı Stephane Le Foll verdi. Fransız Bakan, tarımsal gelişime katkıları ve G20 toplantısında önemli kararların alınmasındaki etkin çalışmalarını dolayısıyla Eker'in Şövalye Liyakat Nişanı'na layık görüldüğünü söyledi.

Stephane Le Foll, Türkiye Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehmet Mehdi Eker'in tarıma dayalı parlak bir kariyeri olduğunu belirterek, hükümet adına bu Liyakat Nişanı'nı vermekten duyduğu memnuniyeti dile getirdi.

İki ülke arasındaki köklü ilişkilerin Birinci François ve Kanuni Sultan Süleyman'a kadar uzandığını söyleyen Fransız Bakan, Türkiye ve Fransa'nın aynı coğrafyanın bir bütünü olduğuna dikkat çekti.

Şövalye Liyakat Nişanı'nı alan Bakan Eker ise, konuşmasında 1883'ten bu yana verilen tarım alanında şövalye liyakat nişanının ilk kez bir Türk Bakan'a verildiğini söyledi. Eker sözlerini şöyle sürdürdü: "Şövalye Liyakat Nişanını, dostluğumuzun her gün geliştiği bir ülkenin bakanından almaktan onur duyuyorum."

Türkiye ve Fransa'nın tarım alanında yapacağı işbirliğinin, dünyada açlığın giderilmesine büyük katkı sağlayacağına inandığını, Türkiye ve Fransa'nın tarım alanında önemli potansiyele sahip iki ülke olduğuna değinen Eker özetle şunları söyledi: "Ortak idealler ve hedeflere sahip iki ülkenin rekabet etmek yerine işbirliği içinde olması gerekir. Bugün dünyada yeteri kadar üretim olmasına rağmen 1 milyar insan açlık çekiyor. Dünyanın şu anda ihtiyacı, daha çok adalet, daha çok eşitlik ve daha çok sevgi ve merhamettir. Eğer dünyada 1 milyar insan yatağa aç giriyorsa, o dünya geri kalanlar için de güvenli bir yer olmayacaktır. Üretimle ilgili olarak gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerin kapasitelerinin artırılması için çalışılması gerekir."

Eker, gerek tarım gerek hayvancılık ve ticaretin geliştirilmesi alanında daha somut projeler üzerinde çalışılması konusunda Fransa Tarım Bakanıyla anlaşıklarını söyledi.

Törendeki konuşmalardan anlaşıldığı kadarıyla, "tarımsal gelişime katkıları ve G20 toplantısında önemli kararların alınmasındaki etkin çalışmalarını" nedeniyle Bakan Eker'e liyakat nişanı verildi.

G20 toplantısında alınan önemli kararların ne olduğunu ve Türkiye'ye yansımalarının en olacağını açıkçası bilmiyoruz. Fakat bildiğimiz şu ki, bunda 3 yıl önce Fransa, tarım ve hayvancılıkta sıkıntılı günler yaşıyordu. Çiftçiler eylemler yapıyor, ürünlerini satamadıklarını ifade ediyordu. Çıkış yolu arayan Fransa, Türkiye'yi "hedef pazar" seçti. Fransız Tarım Bakanı, bunun için 5 milyon Avro kaynak ayırdıklarını söylemişti.

Fransa Türkiye'yi "hedef pazar" seçerken, Türkiye'de canlı hayvan ve et ithalatı için kapıları açtı. Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre, 2010- 2012 döneminde Türkiye Fransa'dan yaklaşık 250 milyon dolarlık canlı hayvan ve et ithalatı gerçekleştirdi. Fransızlar bu işten çok memnun oldu. Sevinçle, "hayvancılığımızı Türkler kurtardı" diye açıklama yaptılar.

Şövalyelik nişanı bu sevincin ödülü olabilir mi?

Türkiye, canlı hayvan, et, ot ve saman ithal ederken Tarım Bakanımızın Fransa'dan şövalyelik nişanı alması düşündürücü değil mi?

BKÜ BAYİLERİNİN SORUNLARI, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE İSTATİSTİKİ BİLGİLER

Özden GÜNGÖR*

Türkiye farklı agro-ekolojik bölgelere sahip bir ülke olup 60'ın üzerinde ekonomik öneme haiz kültür bitkisi yetiştirilmektedir. Bu kültür bitkilerinde ekonomik düzeyde zarar yapan 400'ün üzerinde hastalık, zararlı ve yabancı ot türü bulunmaktadır. Bunların 250'ye yakını zararlı, 85'i hastalık etmeni ve 70'ten fazlası da yabancı ot türüdür. Birim alandan elde edilen verimin ve kalitenin artırılması için gereken girdilerin başında tarım ilaçları gelmektedir.

Tarım ilacı kullanılmaması durumunda verimde % 65'e varan kayıplar yaşanabilmektedir. Dünya pestisit üretimi ortalama 3,2 milyon ton, satış tutarı 44 milyar dolar civarındadır. Türkiye'nin pestisit üretimi küresel üretimin %0,6'sı kadardır. Türkiye'de tüketilen pestisitlerin yıllık satış tutarı da yaklaşık 375 - 425 milyon € dur.

Pestisit kullanımı dünyada giderek artış göstermektedir. Son on yılın en büyük artışı %12 ile 2006 yılında gerçekleşmiştir. Dünya global pestisit satış miktarı 2011 yılı itibarıyla 44 milyar dolara ulaşmıştır. Pestisit satışlarının % 47'sini Herbisitler, % 28'ini insektisitler, %20'sini fungusitler oluşturmaktadır. 2015 yılı sonu itibarıyla dünyada tarım ilaçları pazarının 50 milyar dolara ulaşacağı öngörülmektedir.

Ülkemizde pestisit tüketimi gelişmiş ülkelere göre oldukça düşüktür. Entansif tarım yapılan Akdeniz, Ege gibi bölgelerin tüketimi Türkiye ortalamasının çok üzerinde olup AB ortalamasına yakındır.

2012 yılı sonu itibarıyla, Türkiye'de tarım ilaçları kullanımına bakıldığında

Insektisitler : % 38   Herbisitler : % 28
Fungisitler : % 24   Diğer : % 10 payı olduğu görülmektedir.

Ülkemizde ruhsatlı bulunan bitki koruma ürünleri ve % payları şöyle sıralanabilir:

BİTKİ KORUMA ÜRÜNLERİ	ADET
İNSEKTİSİTLER (%35.2)	1550
FUNGİSİTLER (%26.1)	1150
HERBİSİTLER (%19.1)	840
AKARİSİTLER (% 5.8)	256
BİTKİ GELİŞİM DÜZENLEYİCİLER (%3.4)	150
FUMİGANT, NEMATOSİT (% 2.8)	125
KIŞ MÜCADELE İLAÇ. VE YAZLIK YAĞLAR (% 1.0)	45
RODENTİSİTLER VE MOLLUSSİSİTLER (% 0.7)	34
DİĞERLERİ (% 5.7)	250
TOPLAM	4400

*2011 yılı sonu itibarıyla

Bölgelere göre pestisit kullanımı da aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Türkiye'de Bölgelere Göre Pestisit Kullanımı (%)*

Akdeniz Bölgesi	27
İç Anadolu Bölgesi	18
Marmara Bölgesi	18
Ege Bölgesi	17
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	14
Karadeniz Bölgesi	5
Doğu Anadolu Bölgesi	1

*2012 yılı sonu itibarıyla

Türkiye'nin bazı illerindeki bayi sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir. (07 Ocak 2013)

İli	Bayi Sayısı	İli	Bayi Sayısı	İli	Bayi Sayısı
Adana	288	Afyon	97	G.Antep	74
Ankara	128	Balıkesir	158	Çanakkale	90
Antalya	642	Denizli	118	Çorum	66
Aydın	175	Malatya	107	Diyarbakır	63
Bursa	250	Sakarya	102	Muğla	157
Hatay	150	Tekirdağ	105	Mardin	70
İzmir	241	Tokat	84	Ordu	60
Konya	260	Isparta	88	Eskişehir	66
Manisa	329	İstanbul	81	Amasya	63
Mersin	420	Osmaniye	79	Giresun	58
Samsun	125	Kayseri	79	K.Maraş	57
Ş.Urfa	207	Edirne	80	Kırklareli	57

Zirai İlaç Bayilerinin Mesleklere Göre Dağılımı

Ziraat Mühendisi	: 4.663
Ziraat Tek. ve Tek.	: 1.157
Eczacı	: 103
Kimya Mühendisi	: 24
Diğer Fakülteler	: 29
Lise	: 124
Ortaokul	: 90
İlkokul	: 85
Toplam Bayii Sayısı	: 6.275 (% 74,3)

Kaynak:GKGM - Ocak 2013

Ziraat mühendisi Zirai ilaç bayi oranları da şöyledir: (07 Ocak 2013)

İli	ZM Bayi Oranı (%)	İli	ZM Bayi Oranı (%)
Adana	90.0	Antalya	85.0
Mersin	85.7	Manisa	72.6
Amasya	73.0	Konya	74.6
Kırıkkale	50.0	Osmaniye	81.0
Eskişehir	73.9	Bursa	70.0
Trabzon	68.9	Sakarya	61.7
Balıkesir	75.9	Kırklareli	70.1
Sakarya	61.7	Samsun	78.4
Tekirdağ	82.5	Muğla	75.1
Aydın	87.4	Ş.Urfa	90.3
Ankara	78.1	İzmir	85.0

Gübre Bayileri				Tohum Bayileri	
Üretici-İthalatçı Bayii	Birliklere Bağlı	Toplam	Ziraat Müh. Ortl (%)*	Toplam	Ziraat Müh. Ortl (%)*
5291	2538	7829	16	3047	62,3

* Kayıtlı olarak tesbit edilen bayiler

Kaynak: GTHB Bitkisel Üretim GM Şubat 2012-Ankara

2004 yılında uygulamaya konan 1000 köye 1000 danışman projesi olan “Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL)” genç işsizliğin yüksek olduğu ülkemizde Ziraat Mühendisleri ve Veteriner Hekimler açısından en önemli istihdam kaynaklarından birisidir. Bu nedenle çalışma ve barınma olanakları açısından yaşanan sıkıntılar ve uygulamada karşılaşılan birçok eksik ve soruna rağmen halen Ziraat Mühendisleri ve Veteriner Hekimler açısından en büyük umut kaynaklarından birisini oluşturmaya devam etmektedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2013 yılında 1044’ü Mühendis ve 1556’sı Veteriner Hekim olmak üzere 2.600 TAR-GEL personeli alımı yapmıştır. Bu duruma göre yeni durum şu şekilde oluşmuştur.

TAR-GEL PERSONEL SAYISI

TAR-GEL personeli : 7055

2013’te alınan : 2600

Toplam : 9655

Yetkilendirilmiş Tarım danışmanı : 270 kişi (2011 sonu itibariyle)

Bayi meslektaşlarımızın sorun yaşadığı alanları şöyle sıralayabiliriz:

- Reçete sorunu
- Pestisitlerin ruhsatlandırma alanları ve dozları
- Gübre ruhsatı ile satılan pestisitler
- Etiket fiyatı
- Denetim
- Sahte ve Kaçak ilaçlar (2-2,5 m €)
- Üreticinin eğitim ve gelir seviyesi düşüklüğü
- Mesai saatleri
- Kar marjının düşüklüğü
- Uzun vadeli satış(Tahsilat zorluğu)
- Sermaye yetersizliği
- Bayi sayısının fazlalığı
- Ürün fiyatlarının belirsizliği
- Kullanım süresi
- Barkot programı

- Üretici kayıt defteri
- Fide satışları
- Gübre satışları
- Tohum satışları
- Tarım danışmanı bayii ilişkileri
- Ekim planlaması
- Arazi toplulaştırılması (küçük üretici fazlalığı)
- Bayilerle ilgili yönetmenlik
- Tohumluk bayilerinin 553 Sayılı Tohumculuk Kanununa göre üye olma zorunluluğu bulunan Tohum Dağıtıcıları Alt Birliği (TODAB) üyeliğinde giriş aidatı dışında yıllık cirodan alınan %0,3'lük aidat.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Tarım, ulusal gelire %9, istihdama %25 katkı veren; kırsal alanın hemen tek ekonomik getiri kaynağı olan ve doyuran - barındıran vazgeçilmez temel bir sektördür.

Özellikle dünya gıda fiyatlarının 2008'den bu yana yükselişe geçmesi ve pek çok ülkede halk ayaklanmalarına neden olmasının ardından, tarım sektörünün önemi her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Artık sadece üretmek değil, gelişen teknoloji ile birlikte toplumsal beklenti ve ihtiyaçlara uygun şekilde, sağlıklı ve kaliteli bir üretim yapılması da gerekmektedir. Bu üretimi kontrollü ve izlenebilir üretim sistemi ile gerçekleştirebiliriz. **Ancak Ziraat Mühendisleri devreye girmeden bu sistem kurulamaz.**

Ülkemizdeki 6 bin 275 zirai mücadele ilaç bayiden 4 bin 663'ü ziraat mühendisi, bin 157'si ziraat teknikeri ve teknisyeni, 455'i ise meslek dışı kişilerden oluşmaktadır. Bunların aralarında ilkokul mezunları ve hatta okuryazarlar vardır. Aynı şekilde gübre satışı için ruhsatlandırmada teknik eleman şartı aranmamaktadır. Bu koşullarda ne yazık ki meslektaşlarımız gerektiği gibi hizmet verememektedirler.

BKÜ ve tarımsal mücadelenin bugün geldiği aşamada katkıları tartışılmaz olan, ancak 1984 yılındaki Revizyonla hizmetlerine son verilen Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğünün, Zirai Mücadele Araştırma Enstitüleri ve Biyolojik Araştırma Enstitüsü ile beraber daha etkin bir konumla Zirai Mücadele hizmetlerinde yer alması sağlanmalıdır.

Üretici-Mühendis ilişkilerinin yeterince kurulamaması nedeniyle uygulaması kağıt üzerinde kalan, BKÜ bayilerine ek külfetler getiren ve büyük sıkıntı yaratan Reçeteli Satış Yönetmeliği tekrar gözden geçirilmeli, risk değerlendirmesi yapılarak reçeteye tabi ilaç listesi yeniden belirlenmeli odamızın önerdiği birçok İnsektisit, Fungisit, Herbisit ve Bitki gelişim düzenleyicisi reçeteden çıkartılmalıdır. Bu konudaki aksaklıklar giderilmeli, uygulanabilir bir yönetmelik hazırlanmalı ve reçeteler Bitki Koruma Bölümü mezunu Ziraat Mühendisleri ile diğer bölümlerden mezun ve bitki koruma alanında belirli bir süre çalışmış veya yetkilendirilmiş Tarım Danışmanlarınca yazılmalıdır. BKÜ Bayiliği yapacak Ziraat Mühendisleri için getirilen sınav zorunluluğu hemen kaldırılmalıdır.

Mevcut ruhsatlandırma kriterleri gözden geçirilerek direnç kazanma sorunu nedeniyle etkinliğini yitiren ilaçların yeniden doz ve etkinlik denemeleri yapılmalı ve yetersiz bulunanların ruhsatları iptal edilmelidir.

Emsalden ruhsatlandırma uygulamaları yeniden gözden geçirilmeli ve dozların çalışıp çalışmadığı araştırılmalı, yeni doz belirlemeleri yapılmalıdır.

Ülkemiz tarım koşulları ve üretim deseni dikkate alınarak AB'de yasaklanan pestisitler, ülkemizde alternatiflerinin bulunması koşuluyla yasaklanmalıdır. (Bakanlığın bu konuda duyarlılığını olumlu olarak söylemek gereklidir.)

Sahte ve kaçak bitkisel üretim girdilerinin üretim ve pazarlanmasında denetimler etkinleştirilmelidir.

Tarımsal ilaçların ambalaj atıkları, insan sağlığına zarar vermeyecek ve çevre kirliliği yaratmayacak şekilde toplanıp imha edilmeli, bu konuda ZİMİD tarafından başlatılan pilot uygulama geliştirilerek yaygınlaştırılmalıdır.

Bitkisel üretimdeki ilaç kalıntısı ve diğer sorunların entegre mücadele uygulamaları kapsamında çözülmesi amacıyla; biyolojik ve kültürel mücadele ürünlerine verilen destekler arttırılmalıdır.

Biyolojik Mücadele ajanlarının kullanıldığı seralarda hangi ilaçlarının hangi dozda kullanılacağı konusunda bir bilgi olmadığı için firmaların farklı önermeleri ile sistem yürümektedir. Bunun sakıncalarının ortadan kaldırılması için gerekli çalışmalar bir önce yapılmalıdır.

Zirai Mücadele ilaçların hangi PH'larda çalıştığı etiketlerinde yer almalıdır.

Barkod sisteminde kullanılan yazılımlarda sorunlar halen devam etmektedir. Yazılımların tekrar değiştirilecek olması bugüne kadar 2-3 yazılım almış bayilerimize ek yük getirecektir. Bu konuda hiçbir sorumluluğu olmayan mevcut bayilerimize yeni yazılımlar ücretsiz olarak verilmelidir.

Bitki Koruma Ürün bayilerinin mesai saatleriyle ilgili olarak "Bitki Koruma Ürünlerinin Toptan ve Perakende Satılması ve

Depolanması Hakkında Yönetmelik'in 15. Maddesinde yapılan değişiklik son derece önemlidir. Bu değişikliğe uygun olarak Bakanlığa bağlı İl Müdürlükleri ve Ziraat Mühendisleri Odası birlikte mesai saatlerini tespit ederek denetimlerini yapmalıdır.

Bitki koruma ürünü adı altında pazarlanan bitki besleme ürünleri ilaç olarak ruhsatlandırılmalı ya da bitki koruma ürünü olarak pazarlanması engellenmelidir.(Aynı Bakanlığın farklı birimleri ile koordinasyon halinde olması gerekir)

Doğru ve uygun dozda kullanılmadığında toprak ve su kirliliği yaratan, bitkilerde nitrat ve nitrit birikimiyle insan sağlığında tehdit oluşturan gübreleri satan bayiler daha çok denetlenmeli ve en önemlisi, Ziraat Mühendisi olma şartı aranmalıdır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından Tohumluk ve Bitki Koruma Ürün Bayileri ile Tohum, Fide, Fidan ve Süs Bitkisi Üretici Belgelerinin verilmesinde istenen belgeler arasında Ziraat Mühendisleri için oda üyelik belgesi aranmalıdır.

Bakanlığın ilan ettiği Reçeteli satış zorunluluğu bulunmayan bitki koruma ürünleri şunlardır:

1	Bitki Aktivatörleri
2	Biyolojik Mücadele Etmenleri
3	Böcek Cezbedicileri
4	Feromon ve Tuzaklar
5	Bakırlı preparatlar (Fungisit)
6	Kükürt ve Kükürtlü Preparatlar (Fungisit-Akarisit)
7	ZOK içeriğindeki EM.si Agrobacterium Radiobacter Strain olan BKÜ (Biyolojik Fungisit)
8	ZOK içeriğindeki EM.si Trichoderma Harzianum ırkı olan BKÜ (Biyolojik Fungisit)
9	ZOK içeriğindeki EM.si Bacillus Thuringiensis spp. olan BKÜ (Biyolojik İnsektisit)
10	ZOK içeriğindeki EM.si Beauveria Bassiana ATTC 74040 ırkı olan BKÜ (Biyolojik İnsektisit)
11	ZOK içeriğindeki EM.si Cydia Pomonella Granül virüsü olan BKÜ (Biyolojik İnsektisit)
12	ZOK içeriğindeki EM.si Azadirachtin olan BKÜ (Biyolojik İnsektisit/Akarisit)
13	ZOK içeriğindeki EM.si Oxolinic Acide olan BKÜ (Fungisit/Bakterisit)
14	ZOK içeriğindeki EM.si Yağ ve Rosin asitlerinin bakır tuzları olan BKÜ (Fungisit)
15	ZOK içeriğindeki EM.si Asetik asit olan BKÜ (Fungisit/Nematisit)
16	ZOK içeriğindeki EM.si Hidrojen peroksit olan BKÜ (Fungisit/Nematisit)
17	ZOK içeriğindeki EM.si Sarımsak ekstraktı olan BKÜ (Nematisit)
18	Tarım dışı alanlarda amatörlerin 250 m2 den küçük hobi bahçelerinde kullanımı için küçük ambalajlı BKÜ

İMALAT, İTHALAT VE KULLANIMI KARŞILARINDAKİ TARİHLERE GÖRE SONLANDIRILAN AKTİF MADDE LİSTESİ

SIRA NO	AKTİF MADDE ADI	İMALAT VE İTHALATININ SONLANDIRILMA TARİHİ	KULLANIMININ SONLANDIRILMA TARİHİ	SIRA NO	AKTİF MADDE ADI	İMALAT VE İTHALATININ SONLANDIRILMA TARİHİ	KULLANIMININ SONLANDIRILMA TARİHİ
1	1,3-DICHLOROPROPENE	01.01.2009	01.01.2011	92	HEXACONAZOLE	30.06.2010	31.08.2011
2	4-CPA (4-CHLOROPHENOXY ACETIC ACIDE)	31.08.2009	31.08.2011	93	HEXAFLUMURON	30.06.2010	31.08.2011
3	ACEPHATE	30.06.2010	31.08.2011	94	HIDROGEN PEROXIDE	01.01.2013	31.12.2014
4	ACETOCHLOR	01.01.2013	31.12.2014	95	HYDROGEN CYANAMIDE	31.08.2009	31.08.2011
5	ALACHLOR	01.01.2009	01.01.2011	96	HYDROXY MCPA	01.01.2009	01.01.2011
6	ALDICARB	01.01.2009	01.01.2011	97	İMAZAMETHABENZ METHYL	30.06.2010	31.08.2011
7	AMINO ACIDE (AMINO ACIDS MIX DAHİL)	31.08.2009	31.08.2011	98	İMAZAPIC	01.01.2013	31.12.2014
8	AMITRAZ	01.01.2009	01.01.2011	99	İMAZAPYR	30.06.2010	31.08.2011
9	AMMONIUM THIOCYANATE	31.08.2009	31.08.2011	100	İMAZETHAPYR	01.01.2013	31.12.2014
10	ANILOFOS	30.06.2010	31.08.2011	101	İMINOCTADINE	01.01.2009	01.01.2011
11	ATCA	31.08.2009	31.08.2011	102	İNDOLYLACETIC ACID (AKA AUXINS)	31.08.2009	31.08.2011
12	ATRAZINE	31.08.2009	31.08.2011	103	İSOFENPHOS	01.01.2009	01.01.2011
13	AZINPHOS-METHYL	31.08.2009	31.08.2011	104	KINETIN	31.08.2009	31.08.2011
14	AZOCYCLOTIN	31.08.2009	31.08.2011	105	MEPHOSPHOLAN	01.01.2009	01.01.2011
15	BENFURACARB	30.06.2011	31.08.2012	106	METHABENZTHIAZURON	01.01.2009	01.01.2011
16	BENOMYL	30.06.2010	31.08.2011	107	METHIDATHION	30.06.2010	31.08.2011
17	BETA CYPERMETHRIN	01.01.2009	01.01.2011	108	METHOPRENE	01.01.2009	01.01.2011
18	BITERTANOL	30.06.2011	31.08.2012	109	METOLACHLOR	31.08.2009	31.08.2011
19	BNOA (BETA NAPHTHOXY ACETIC ACIDE)	31.08.2009	31.08.2011	110	METOMINOSTROBIN	31.08.2009	31.08.2011
20	BRODIFACOUUM	30.06.2011	31.08.2012	111	METOSULAM	31.08.2009	31.08.2011
21	BROMACIL	01.01.2009	01.01.2011	112	MEVINPHOS	01.01.2009	01.01.2011
22	BROMOPHOS	01.01.2009	01.01.2011	113	MONOCROTOPHOS	30.06.2010	31.08.2011
23	BROMOPHOS-ETHYL	01.01.2009	01.01.2011	114	MONOLINURON	01.01.2009	01.01.2011
24	BROMOPROPYLATE	30.06.2010	31.08.2011	115	NORFLURAZON	01.01.2009	01.01.2011
25	BRONOPOL	01.01.2009	01.01.2011	116	NUARIMOL	01.01.2009	01.01.2011
26	BUTRALIN	31.08.2009	31.08.2011	117	OFURACE	01.01.2009	01.01.2011
27	CADUSAFOS (AKA EBUFOS)	01.01.2013	31.12.2014	118	OMETHOATE	30.06.2011	31.08.2012
28	CARBARYL	31.08.2009	31.08.2011	119	OXADIXYL	30.06.2010	31.08.2011
29	CARBOFURAN	30.06.2011	31.08.2012	120	OXAMYL	19.10.2011	01.06.2012
30	CARBOSULFAN	31.08.2009	31.08.2011	121	OXINE COPPER	01.01.2009	01.01.2011
31	CHINOMETHIONAT (AKA QUINOMETHIONATE)	01.01.2009	01.01.2011	122	OXYCARBOXIN	01.01.2009	01.01.2011
32	CHLORFENAPYR	01.01.2009	01.01.2011	123	OXYDEMETON METHYL	01.01.2009	01.01.2011
33	CHLORFENVINPHOS	01.01.2009	01.01.2011	124	PARAQUAT	01.01.2013	31.12.2014
34	CHLORFLUAZURON	30.06.2010	31.08.2011	125	PARATHION METHYL	31.08.2009	31.08.2011
35	CHLORONEB	31.08.2009	31.08.2011	126	PCNB (QUINTOZENE)	31.08.2009	31.08.2011

İMALAT, İTHALAT VE KULLANIMI KARŞILARINDAKİ TARİHLERE GÖRE SONLANDIRILAN AKTİF MADDE LİSTESİ

SIRA NO	AKTİF MADDE ADI	İMALAT VE İTHALATININ SONLANDIRILMA TARİHİ	KULLANIMININ SONLANDIRILMA TARİHİ	SIRA NO	AKTİF MADDE ADI	İMALAT VE İTHALATININ SONLANDIRILMA TARİHİ	KULLANIMININ SONLANDIRILMA TARİHİ
36	CHLOROPICRIN	01.01.2013	31.12.2014	127	PERMETHRIN	01.01.2009	01.01.2011
37	CIS-ZEATIN	31.08.2009	31.08.2011	128	PHENTHOATE	01.01.2009	01.01.2011
38	COUMACHLOR	30.06.2010	31.08.2011	129	PHORATE	31.08.2009	31.08.2011
39	CYANAZINE	01.01.2009	01.01.2011	130	PHOSALONE	30.06.2010	31.08.2011
40	CYANIDES: CALCIUM, HYDROGEN, SODIUM	01.01.2009	01.01.2011	131	PHOSPHAMIDON	01.01.2009	01.01.2011
41	CYCLOATE	30.06.2011	31.08.2012	132	PHOSPHORIC ACID	01.01.2013	31.12.2014
42	CYCLOSULFAMURON	31.08.2009	31.08.2011	133	PINOLENE	31.08.2009	31.08.2011
43	CYHEXATIN	30.06.2010	31.08.2011	134	PIPERONYL BUTOXIDE	31.08.2009	31.08.2011
44	DIAFENTHURON	30.06.2010	31.08.2011	135	PLANT EXTRACTS	31.08.2009	31.08.2011
45	DIAZINON	31.08.2009	31.08.2011	136	PRIMISULFURON	01.01.2009	01.01.2011
46	DICHLORFLUANID	01.01.2009	01.01.2011	137	PRIMISULFURON METHYL	30.06.2010	31.08.2011
47	DICHLORVOS (DDVP)	31.08.2009	31.08.2011	138	PROCYMIDONE	31.08.2009	31.08.2011
48	DICOFOL	30.06.2010	31.08.2011	139	PROFENOFOS	31.12.2009	31.12.2011
49	DIFENZOQUAT	01.01.2009	01.01.2011	140	PROMETRYN	01.01.2013	31.12.2014
50	DIMETHENAMID	01.01.2009	01.01.2011	141	PROPANIL	30.06.2011	31.08.2012
51	DIMETHIPIN	01.01.2009	01.01.2011	142	PROPARGITE	31.08.2012	30.06.2013
52	DINICONAZOLE M	31.08.2012	30.06.2013	143	PROPOXUR	01.01.2009	01.01.2011
53	DINOCAP	31.08.2012	30.06.2013	144	PROTHIOFOS	01.01.2009	01.01.2011
54	DIOXACARB	30.06.2010	31.08.2011	145	PROTHOATE	01.01.2009	01.01.2011
55	DIOXATHION	01.01.2009	01.01.2011	146	PYRAZOPHOS	01.01.2009	01.01.2011
56	DIPHENAMID	30.06.2010	31.08.2011	147	PYRIDAFENTHION	01.01.2009	01.01.2011
57	DNOC	31.08.2012	30.06.2013	148	PYRIMIDIFEN	30.06.2010	31.08.2011
58	ENDOSULFAN	01.01.2009	01.01.2011	149	PYRITHIOBAC SODIUM	31.08.2009-31.08.2011 (Pamukta Tarla Sarmasına karşı Ruhsat çalışmalarını tamamlanmaya kadar Bakan Olur'u ile ithalat ve kullanımına izin verilmiştir.	31.08.2011
59	ENDOTHAL	01.01.2009	01.01.2011	150	QUINALPHOS	30.06.2010	31.08.2011
60	EPN	31.08.2009	31.08.2011	151	QUIZALOFOP	01.01.2009	01.01.2011
61	EPTC (ETHYL DIPROPYLTHIOCARBAMATE)	01.01.2009	01.01.2011	152	RESMETHRIN	01.01.2009	01.01.2011
62	ESBIOTHRIN (BIOALLETHRIN)	31.08.2009	31.08.2011	153	SETHOXYDIM	01.01.2009	01.01.2011
63	ETHALFLURALIN	30.06.2011	31.08.2012	154	SIMAZINE	01.01.2009	01.01.2011
64	ETHIOFENCARB	01.01.2009	01.01.2011	155	SODIUM DERIVATIVES	31.08.2009	31.08.2011
65	ETHION (AKA DIETHION)	01.01.2009	01.01.2011	156	STREPTOMYCES LYDICUS WYEL	31.08.2009	31.08.2011
66	ETHIRIMOL	01.01.2009	01.01.2011	157	TCMTB	01.01.2009	01.01.2011
67	ETHOATE METHYL	01.01.2009	01.01.2011	158	TEBUTHIURON	31.08.2009	31.08.2011

İMALAT, İTHALAT VE KULLANIMI KARŞILARINDAKİ TARİHLERE GÖRE SONLANDIRILAN AKTİF MADDE LİSTESİ

SIRA NO	AKTİF MADDE ADI	İMALAT VE İTHALATININ SONLANDIRILMA TARİHİ	KULLANIMININ SONLANDIRILMA TARİHİ	SIRA NO	AKTİF MADDE ADI	İMALAT VE İTHALATININ SONLANDIRILMA TARİHİ	KULLANIMININ SONLANDIRILMA TARİHİ
68	FENARİMOL	30.06.2010	31.08.2011	159	TERBUTRYNE	31.08.2009	31.08.2011
69	FENİTROTHION	31.08.2009	31.08.2011	160	TETRADIFON	30.06.2010	31.08.2011
70	FENPICLONİL	01.01.2009	01.01.2011	161	THIAZAFURON	01.01.2009	01.01.2011
71	FENPROPATRİN	30.06.2010	31.08.2011	162	THIAZOPYR	01.01.2009	01.01.2011
72	FENTHİON	30.06.2010	31.08.2011	163	THİDİAZURON	31.12.2013	31.12.2014
73	FENTİN ACETATE	30.06.2010	31.08.2011	164	THİOBENCARB	30.06.2011	31.08.2012
74	FENTİN HYDROXİDE	01.01.2009	01.01.2011	165	THİOCYCLAMHYDROGEN OXALATE	31.08.2009	31.08.2011
75	FENVALERATE	31.08.2009	31.08.2011	166	THİODICARB	31.08.2012	30.06.2013
76	FLAMPROP-M	01.01.2009	01.01.2011	167	THİOMETON	01.01.2009	01.01.2011
77	FLOCUMAFEN	30.06.2010	31.08.2011	168	TOLFENPYRAD	31.08.2012	30.06.2013
78	FLUAZİFOP	01.01.2009	01.01.2011	169	TOLYLFLUANİD	30.06.2011	31.08.2012
79	FLUBENZİMİNE	01.01.2009	01.01.2011	170	TRALOMETHRİN	01.01.2009	01.01.2011
80	FLUCYTHRİNATE	01.01.2009	01.01.2011	171	TRİADİMEFON	30.06.2010	31.08.2011
81	FLUFENOKURON	30.06.2011	31.08.2012	172	TRİAZAMATE	01.01.2009	01.01.2011
82	FLUMETSULAM	31.12.2009	31.12.2011	173	TRİAZOPHOS	01.01.2009	01.01.2011
83	FLURİDONE	01.01.2009	01.01.2011	174	TRİCHLORFON	01.01.2009	01.01.2011
84	FLUTHİACET METHYL	31.08.2009	31.08.2011	175	TRİDEMORPH	01.01.2009	01.01.2011
85	FOLİC ACİD	31.08.2009	31.08.2011	176	TRİFLOXYSULFURON SODİUM	04.04.2013 tarihine kadar Pamukta Tarla Sarmaşığı ve Domuz Pıtrağına karşı kullanılmak üzere ithaline ve kullanılmasına izin verilmiştir.	
86	FOMESAFEN	30.06.2010	31.08.2011				
87	FORMOTHİON	01.01.2009	01.01.2011	177	TRİFLURALİN	31.08.2012	30.06.2013
88	FURATHİOCARB	01.01.2009	01.01.2011	178	TRİFORİNE	30.06.2010	31.08.2011
89	HALFENPROX (AKA BROFENPROX)	01.01.2009	01.01.2011	179	TRİ İSOPROPANOLAMİN	31.08.2009	31.08.2011
90	HALOXYFOP	31.12.2009	31.12.2011	180	TRİMEDLURE	01.01.2009	01.01.2011
91	HALOXYFOP ETHOXYETHYLESTER	30.06.2010	31.08.2011	181	VİNCLOZOLİN	01.01.2009	01.01.2011